د پاک نبی ﷺ پاک سیرت

سیرتِ محمد رسول اللہ ﷺ

تصنیف

مولانا محمد علی مردانی

Ketabton.com

مکتبہ عمرفاروق قصہ خوانی بازار پشاور

سیرتِ محمد رسول اللہ ﷺ

ناشر

اسلامی ادبی ټولنه مردان

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم اللہ الرحمٰن الرحیم

د پاك نبی ﷺ پاك سیرت

سیرتِ

محمد رسول اللہ

صلی اللہ علیہ وسلم

تالیف

مولانا احمدعلی مردانی

(فاضل جامعة العلوم الاسلامیة علامه محمد یوسف بنوری تاؤن کراچی)

خوره بانډه یونیورستی روډ مردان

ناشر

مکتبه عمرفاروق

قصه خوانی بازارپشاور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کتاب نوم	سیرتِ محمد رسول اللہ ﷺ
صفحات	128
تالیف	مولانا احمدعلی مردانی
کتابت	النور کتب خانه اینډ کمپوزنگ سینټر کامران مارکیټ نیواډه مردان 0312-9818511
پبلشرز	الجنت پرنټر
د چهاپ کال	مارچ 2018ء
بیعه	200 روپی
دملاویدلو درك	جناب ماسټر محمد نثار صیب جناب ماسټر ارشدعلی صیب النور کتب خانه اینډ کاپی محل کامران مارکیټ نیواډه مردان 0312 -9818511 / 0321-9818511

د میلاویدلو درکونه

- مکتبه مجدد الف ثانیؒ کامران مارکیټ نیواډه مردان
- اسلامی کتب خانه کامران مارکیټ نیواډه مردان
- مکتبة المدینه بخشالی روډ مردان
- (عبدالناصر) یونیورسټی روډ خوره بانده مردان
- حافظ محمد ابرارصیب مدرس مسجد ابوبکرؓ امین آباد مردان
- حافظ شهسوار امین آباد یونیورسټی روډ مردان
- دارالعلوم اصحاب صفهٔ رنګ روډ مردان
- د مردان په هره غټه کتب خانه کښې ملاویدے شی

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمٰن الرحيم

فهرست مضامين

نمبرشمار	مضمون	صفحه
۱	پاك نسب	۹
۲	د حضور ﷺ د ولادت بيان	۹
۳	د ولادت د كال اهم واقعات	۱۰
۴	د حضور ﷺ د والدِ محترم د وفات واقعه	۱۰
۵	نوم او عقيقه	۱۰
٦	د رضاعت زمانه	۱۱
۷	د حضور ﷺ اولني خبرے	۱۳
۸	د حضور ﷺ د موربی بی د وفات واقعه	۱۴
۹	د عبدالمطلب انتقال	۱۴
۱۰	د ابو طالب په كور كښي	۱۵
۱۱	د يهوديانو د عالم رښتيا خبره	۱۵
۱۲	حرب الفجار كښي شركت	۱٦
۱۳	حلف الفضول	۱٦
۱۴	د حضور ﷺ اخلاق	۱۷
۱۵	شام ته دوباره سفر	۱۷
۱٦	د حضرت خديجي رضی الله عنها سره نكاح	۱۸
۱۷	د حضرت خديجي رضی الله عنها سره ژوند	۱۹
۱۸	حضرت زينب رضی الله عنها بنت رسول الله ﷺ	۲۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

نمبرشمار	مضمون	صفحه
١٩	حضرت رقیهؓ بنت رسول اللّٰه ﷺ	٢١
٢٠	حضرت امِ کلثومؓ بنت رسول اللّٰه ﷺ	٢٢
٢١	حضرت فاطمهؓ بنت رسول اللّٰه ﷺ	٢٢
٢٢	حضرت سودهؓ زوجة النبی ﷺ	٢٣
٢٣	حضرت عائشهؓ زوجة النبی ﷺ	٢۴
٢۴	حضرت حفصهؓ زوجة النبی ﷺ	٢۵
٢۵	حضرت زینب بنت خزیمهؓ زوجة النبی ﷺ	٢٦
٢٦	حضرت امِ حبیبهؓ زوجة النبی ﷺ	٢٦
٢٧	حضرت امِ سلمهؓ زوجة النبی ﷺ	٢٧
٢٨	حضرت زینب بنت جحشؓ زوجة النبی ﷺ	٢٧
٢٩	حضرت صفیهؓ زوجة النبی ﷺ	٢٨
٣٠	حضرت جویریهؓ زوجة النبی ﷺ	٢٩
٣١	حضرت میمونهؓ زوجة النبی ﷺ	٣٠
٣٢	د حضور ﷺ ترونه او تروياني	٣٠
٣٣	تعمیر د کعبي شریفي	٣١
٣۴	د وحی ابتداء	٣٢
٣۵	د اسلام تبلیغ	٣٣
٣٦	د اهل عرب مخالفت او دېښمنی	٣۵
٣٧	د کافرانو کوشیشونه	٣٦
٣٨	د مکي د کافرانو د مسلمانانو سره سلوك	٣٧

(c) ketabton.com: The Digital Library

نمبرشمار	مضمون	صفحه
۳۹	د حضور ﷺ یوه معجزه	۳۸
۴۰	حبشي ته د هجرت اجازت	۳۹
۴۱	د قریشو ناجائزه مطالبه او معاهده	۴۱
۴۲	حبشي ته دویم هجرت	۴۲
۴۳	د قید او مصیبت نه نجات	۴۲
۴۴	دغم کال	۴۳
۴۵	طائف ته سفر	۴۴
۴۶	د معراج واقعه	۴۵
۴۷	د قریشو تپوسونه او د هغې جوابونه	۴۸
۴۸	د اسلام نور په مدینه کښي	۴۹
۴۹	مدیني منوري ته د هجرت ابتدا	۵۳
۵۰	د کافرانو سازش او منصوبه	۵۴
۵۱	په غارِ ثور کښي دمه	۵۶
۵۲	د سلو اوښانو انعام او د سراقه قصه	۵۷
۵۳	د حضور ﷺ یوه معجزه	۵۹
۵۴	په قبا کلی کښي ناسته او دمه	۵۹
۵۵	د حضرت علیؓ هجرت	۶۰
۵۶	مدیني ته داخله	۶۰
۵۷	د مسجدِ نبوی تعمیر	۶۱
۵۸	د جهاد حکم او سریه حمزهؓ	۶۱

(c) ketabton.com: The Digital Library

نمبرشمار	مضمون	صفحه
۵۹	په غزواتو او سريو باندي سر سري نظر	٦٢
٦٠	سرية عبيدةؓ او د قبلي دبدليدلو حکم	٦۴
٦١	سريه عبدالله بن جحشؓ	٦۵
٦٢	غزوة بدر	٦٦
٦٣	غزوة غطفان	٧١
٦۴	د حضرت حفصةؓ او زينبؓ سره نکاح	٧٢
٦۵	غزوة احد	٧٢
٦٦	د يهوديانو مخالفت	٨٠
٦٧	بنوقينقاع سره جنګ	٨٢
٦٨	د اويا (٧٠) قاريانو واقعه	٨٣
٦٩	د رجيع مقام شهيدان	٨٣
٧٠	د بنو نضير قبيلي سازش	٨۵
٧١	د خندق يا د احزاب جهګړه (غزوة خندق)	٨٧
٧٢	د بنوقريظه د عهد شکني انجام	٩١
٧٣	د حديبيي راضي نامه	٩٢
٧۴	د شاهانو په نومونو خطونه	١٠٠
٧۵	غزوة خيبر	١٠١
٧٦	د فدك فتح کيدل	١٠۴
٧٧	د حضرت صفيةؓ سره نکاح	١٠۴
٧٨	قضا شوي عمره	١٠۵

(c) ketabton.com: The Digital Library

نمبرشمار	مضمون	صفحه
۷۹	بنو سليم ته د اسلام دعوت ورکول	۱۰٦
۸۰	سريه غالب بن عبدالله	۱۰٦
۸۱	د موته جنګ	۱۰۷
۸۲	په مکه مکرمه د مسلمانانو قبضه	۱۰۹
۸۳	د حاطب بن ابی بلتعهؓ خط	۱۱۳
۸۴	سريه خالد بن وليدؓ	۱۲۲
۸۵	سريه عمرو ابن العاصؓ	۱۲۳
۸٦	سريه سعد بن زيدؓ	۱۲۳
۸۷	غزوۂ حنين	۱۲۳
۸۸	غزوۂ طائف	۱۲۵
۸۹	د زکوة د راجمع کولو د فريضي اغاز	۱۲۹
۹۰	غزوۂ تبوک	۱۳۰
۹۱	د مسجد ضرار معامله	۱۳۲
۹۲	د متخلفينو (د ورستو پاتي کيدونکو) معامله	۱۳۳
۹۳	مختلف وفدونه (جرګے)	۱۳۳
۹۴	اولني حج	۱۳۴
۹۵	د حضور ﷺ دحج د پاره سفر	۱۳۵
۹٦	د حضور ﷺ د اخرت سفر	۱۳۷

★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم اللہ الرحمٰن الرحیم

د حضور ﷺ د سیرت مبارك سره تعلق ساتل په هر مسلمان باندي لازم او ضروري دي . د سیرتِ محمد رسول اللّٰہ ﷺ نه بغیر انسان د کامیابۍ ژوند نهٔ شي تیرولے . سیرتِ مصطفیٰ ﷺ د نیا او د آخرت د کامیابۍ د پاره دیو بنیاد حیثیت لري . سیرتِ مصطفیٰ ﷺ کښي د حضور ﷺ ټول اقوال وافعال داخل دي .د حضرت محمد رسول اللّٰہ ﷺ هر عمل او هر یو قول ته سیرتِ مصطفیٰ ﷺ وئیلے شي . سیرتِ محمدی ﷺ باندي په هره ژبه کښي ګڼ او بې شمیره کتابونه لیکلي شوي دي . پښتو ژبه کښي هم په دي موضوع ډیر لیك پروت دے. د هر یو تحریر جدا انداز دے . هر یو تحریر کښي جدا حُسن پروت دے . هر یو مؤلف په خپل سوچ او فکر سره په ښکلي انداز سره د حضور ﷺ د سیرت د خوږ ولو او مونږ ته د رارسولو کوشش کړے دے . او په دي کوشش کښي د نن وخت پوري د هري زماني عالمانو خپله حصه اچولے ده . ما هم د ثواب او مولیٰ کریم د رضا او رسول اللّٰہ ﷺ د شفاعت د حصول د پاره په دي موضوع قلم اوچت کړے دے . زما کتاب په حقیقت کښي د ډیرو مستندو کتابونو خلاصه او نچوړ دے . او دا یو امتیاز زما کتاب د نورو کتابونو نه جدا کوي . مولیٰ کریم دے زما دا وړوکي شان کوشش په خپل دربار کښي قبول او منظور کړي او زما او زما د مورپلار، استاذانو ،خپل خپلوانو او ملګرو د پاره دے ئې د آخرت ذخیره اوګرځوي . وما توفیقي الا باللّٰہ العلي العظیم

احمدعلي مرداني

یونیورسټي روډ خوره بانډه مردان 0312- 9818511

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحيم

پاك نسب

دا خبره لـكـه دنمـر په شان رڼا او واضحه ده چې زمونږ د خوږ نبي ﷺ نسب د دنيا په ټولو نسبونو كښې اعلىٰ او اوچت دے او لـه هـر قسـمـه عيبونو نـه پاك دے (1) . ددغې خبرې اقـرارد حـضـور ﷺ دښـمـنانـو او د مكې كافرانو هم كړے دے .

د حضور ﷺ نسب د والد محترم له طرفه دا دے .

سيدنا مـحـمـد بـن عبدالله بن عبدالمطلب بن هاشم بن عبد مـنـاف بـن قـصـى بن كلاب بن مره بن كعب بن لوى بن غالب بـن فهـر بـن مـالك بـن نـضـر بـن كـنـانـه بن خزيمه بن مدركه بن الياس بن مضر بن نزار بن معد بن عدنان

د مور له طرفه نسب نامه ئې دا ده (2)

سيدنا محمد بن آمنه بنت وهب بن عبد مناف بن زهره بن كلاب .

د حـضـور ﷺ پـه دواړو نسبـوبـونـو كښې پـه كـلاب سره نسب نامه يوه شي . (3)

د حضور ﷺ دَ ولادت بيان

دَ حـضـور ﷺ ولادت مبـارك د نـمـر ختـلو نـه مخكښې او دَ سحر راختلو نه وروستو شوې دے مؤرخين په دې خبره متفق دى چې د ولادت ورځ دَ ګـل وه او اسلامى مياشت دَ ربيع الاول وه . پـه تـاريـخ د ولادت كښې اختـلاف دے مشهـور قـول دَ دولسم تاريخ دے (4) . مـؤرخينو ، محدثينو اتهم تاريخ له

(c) ketabton.com: The Digital Library

ترجیح ورکړے ده . (5) بعضي خلقو نهم تاریخ ذکر کړے دے.

د ولادت د کال اهم واقعات

په دغه کال دَ اصحابِ فیل مشهوره واقعه را پیښه شوي وه چي د کومي واقعي تفصیلي ذکر د سورتِ فیل په تفسیرونو کښي راغلے دے .هم په دغه کال د کسریٰ دمحل نه په زلزلي سره څلوارلس کاني راغرځیدلي وو. او هغه اور چي د زرکالونه د فارس سلطنت کښي په یو عبادت خانه کښي بلیدلو یك دم مړ شولو .په بحیره ساوه (د فارس (موجوده ایران) یو دریاب) کښي اوبه وچي شولے . (6)

د حضور د والدِ محترم د وفات واقعه

حضور مبارك ﷺ لادغي دنیا ته تشریف نۀ وو راوړے . په دغي زمانه کښي دحضور ﷺ نیکۀ عبدالمطلب مدیني منوري ته عبدالله (دحضور ﷺ والد محترم) لره دَ کهجورو راوړلو د پاره ولیږلو . اتفاقاً په څۀ وجه په دغه سفر کښي دَ حضور ﷺ د والد محترم د وفات واقعه را پیښه شوه . او حضور ﷺ دغي فاني دُنیا ته دَراتلو نه مخکښي یتیم شو .(7) د والد محترم د وفات نه پنځۀ شپږ میاشتي وروستو حضور مبارك ﷺ دغي دُنیا ته تشریف راوړلو

نوم او عقیقه

د ولادت په شپږمه ورځ عبدالمطلب د حضور ﷺ د پاره محمد ﷺ نوم خوښ کړلو . قریشو د عبدالمطلب نه تپوس وکړۀ اے

(c) ketabton.com: The Digital Library

ابوالحارث ! (د عبدالمطلب کنیت) تا داسي نوم ولې خوښ کړلو چې ستا په خاندان او مشرانو کښې د چا نشته ؟ عبدالمطلب ووئیل ما دا نوم په دې وجه حضور ﷺ لره ایښے دے چې ټول مخلوق د دوی صفت بیان کړي .(8) هم په دغه ورځ عبدالمطلب د حضور ﷺ عقیقه وکړه .(9)

دَ رضاعت زمانه

اول حضور ﷺ مبارك له خپلې مور بی بی ورکړه. بیا څهٔ ورځے ئې دَ بی بی ثوبیې سره تیرے کړے .(ثوبیه د ابولهب وینځه وه) .له هغوی نه وروستو حضرت حلیمې بی بی سره پاتے شو .(10) د عربو عامه طریقه دا وه چې ماشومان به ئې دَ بدن د ودې او د ښهٔ صحت د پاره مختلفو کلو ته لیږل . په دغه سلسله کښې د حضور ﷺ دا لاندیني واقعه مؤرخینو نقل کړے ده . د حضرت حلیمې بی بی بیان دے چې زهٔ (له طائف نه) د بني سعد زنانو سره مکې مکرمې ته په دې نیت راغلم چې د ځان سره یو ماشوم دَ پیو او تربیت په غرض بوځم. (چې د هغې په ذریعه زمونږ د کور فقر وفاقه او تنګدستیا ختمه شي) دا زمانه دَ تنګدستیا او غربت زمانه وه .فقر وفاقه عام وه. زما سره په غیږه کښې زما یو ماشوم زوئ هم وهٔ . د تنګدستا او د غربت د لاسه خوراکونه کم وو په دغې وجې د هغه د پیو خوراك هم نهٔ پوره کیده .د هغه دَ لوږې او ژړا دَ لاسه به مونږه شپې شوګیره کولے . مونږه یوه اوښه ساتلے وه . د هغې د کمزورتیا په وجه د هغې وجود کښې پیې نه وه .ډیره په ګرانه به مونږه وخت تیرولو . ډیر په ګرانه مونږه د نورو خلقو سره

(c) ketabton.com: The Digital Library

يو ځائے مكي مكرمي ته دغه سفر ترسره كړۀ . هر يوي زنانه
د مالدارو كورنو ته زور كولو دَ حضور ﷺ دَ يتيم والى په وجه
زنانه د حضور ﷺ كور ته نۀ ورتلے . ځكه چي حضرت امني
بى بى نه ئي د زياتو پيسو او دانعام او اكرام اميد نه وو .
زمونږ هريوي زنانه د مالدارو كورنو نه ماشومان ځان سره
واغستل . د حضور ﷺ نه علاوه بل څوك پاتي نه شو. دَ
حضرت حليمي بى بى بيان دے چي ما خپل خاوند ته وئيل
ماته ځان په دي بدي ښكارى چي له مكي مكري نه (خپل
كلى ته)خالى جولى لاړه شم. د خالى تللو نه غوره او بهتره
خبره دا ده . چي مونږه د ځان سره حضرت محمد رسول اللّٰه
ﷺ بوځو. خاوند راله اجازت راكړه . بى بى حليمهؓ فرمائى :
حضرت امني بى بى مونږ ته حضور ﷺ حواله كړه . بيا مونږ
وليدل چي د حضور ﷺ په بركت سره زمونږه د سورلي رفتار
تيز شو.او هغه اوښه چي د لشلو قابله نه وه د پيو تري مونږ
څۀ اميد نه ساتلو هغي په ډير زيات مقدار سره مونږه لره
پيي راكول شورو كړه . بيا چي هر كله مونږ كور ته وورسيدلو
نو د حضور ﷺ په بركت زمونږ د كور نه غريبى لاړه . د
بركتونو نزول شورو شو. (11) حضور ﷺ د حضرت حليمي
بى بىؓ سره په كور كښي دوه كاله تير كړل . بيا ئي خپلي مور
ته د حواله كولو په نيت حضور ﷺ راوستلو د غه وخت په
مكه مكرمه كښي د طاعون بيمارى ښوره وه . له دي وجي
حضور ﷺ حضرت حليمي بى بى دوباره د ځان سره د مور په
اجازت سره بوتللو . په دغه زمانه كښي د حضور ﷺ د شق

(c) ketabton.com: The Digital Library

صدر واقعه راپیښه شوه . حضور ﷺ چي کله د حضرت حلیمي بی بی سره په کور کښي ديره وو . دغه زمانه کښي حضور ﷺ به د خپل د پیو شریك ورور سره بهر تللو . یوه ورځ حضور ﷺ د خپل ورور سره بهر تلے وه . دغه د پیو ورور شریك (عبدالله)په منډه منډه یریدلے (د حضور ﷺ د پیو شریك ورور) کورته راغے او خپل والد محترم ته گویا شو . زما قریشی ورور دوه کسانو چي ئي سپیني جامي اغستي وے سملولو . بیائي ورله سینه سیرے کړه . ما هغه هم داسي حالت کښي پریښے دے او تاله راغلے یم . د عبدالله والد محترم اوعبدالله په منډه منډه په ویره حضور ﷺ له څنګل ته لاړل . دوی د حضور ﷺ نه د دغي واقعي په باره تپوس وکړه . حضور ﷺ اوفرمائیل : دوه تنه سپیني جامو والا ماله خواله راغلل او زما سینه ئي سیرے کړه . بیا ئي ترینه څۀ لرے کړل خو هغه څۀ وود هغي ماته پته نشته . د دغي واقعي نه حضرت حلیمي بی بی سره د دوی د ژوند فکر شو . مجبوراً ئي خپلي مور له راوستلو (12) او د حضور ﷺ والدي ته ئي مخکښي تیر شوی حالات بیان کړل .

دَ حضور ﷺ اولني خبري

حضرت حلیمهؓ فرمائی چي کوم وخت د حضور ﷺ د پیو زمانه ختمه شوه دغه وخت د حضور ﷺ په ژبه باندي دا الفاظ وو.

الله اکبر کبیرا والحمدلله حمدا کثیرا

وسبحان الله بکرة واصیلا . (13)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د حضور ﷺ د مور بی بی د وفات واقعه

حضور ﷺ دَ ولادت په شپږم کال حضور مبارك ﷺ دَ خپلي مور سره دَ څهٔ غرض د پاره مديني منوري ته تشریف یوړلو. حضور ﷺ د خپلي مور سره په مدينه منوره کښي يوه مياشت تيره كړهٔ .بيا حضور ﷺ دَ خپلي مورسره دَ مديني منوري نه راويس شولو او ابواء نومي ځائے ته چي راورسیدل. نو په څهٔ وجه د حضرت آمنه بی بیؓ انتقال وشو. عزيزانو هم هلته کښي ئي زمکي ته وُسپارله . د حضرت آمنه بی بیؓ د تدفين نه پس حضور ﷺ د اُمّ ايمن سره مكي مكرمي ته تشريف راوړلو. امّ ايمن د حضور ﷺ سره په دغي سفر کښي ملګري وهٔ . (امّ ايمن د حضور ﷺ وينځه وه) (14) دغي واقعي سره حضور ﷺ په ډير لږ عمر کښي دَ مور پلار دَ سر دَ سيوري نه محرومه شو.

د عبدالمطلب انتقال

امّ ايمن چي كله مكي مكرمي ته راغله نو حضور ﷺ ئي خپل نيكهٔ عبدالمطلب ته حوالهٔ كړهٔ . عبدالمطلب به د حضور ﷺ ډير خيال ساتلو . هر ځائے ته به چي تللو نو حضور ﷺ به ئي د ځان نه نهٔ جدا كولو. حضور ﷺ د عبدالمطلب سره دوهٔ كاله تير كړهٔ . كوم وخت چي د حضور ﷺ عمر مبارك اته (۸) كاله شو نو عبدالمطلب هم د نبی عليه السلام نه جدا شو او د دي جهان نه بل جهان (آخرت) ته پرده اوكړهٔ (15) د امّ ايمن بيان دے چي

(c) ketabton.com: The Digital Library

کوم وخت عبدالمطلب وفات شو او د هغه جنازه اوچته شوه . نو ما وليدل چي حضور ﷺ په جنازه پسي وروستو روان دے او ژاړی . (16)

د ابو طالب په کور کښي

د مور پلار اوډَ نيکهٔ د انتقال نه وروستو حضور ﷺ دَ خپل سکه ترهٔ ابوطالب سره پاتي کيدل شورو کړهٔ . کله چي دَ حضور ﷺ عمر مبارك دولس کاله او دوه مياشتي شولو . دغه وخت ابوطالب دَ تجارت په غرض شام دَ تللو اراده وکړه نو حضور ﷺ ئي هم په سفر کښي دَ ځان سره ملګري کړه . په دغه سفر کښي په لاره تيماء نومي ځائے کښي يوه عجيبه واقعه راپيښه شوه .

د يهوديانو د عالم رښتيا خبره

کوم وخت چي حضور ﷺ دَ ابوطالب سره په تيماء نومي ځائے کښي دمه کوله اتفاقاً دَ يهوديانو يو لوئي عالم چي په بحيرا راهب باندي ياديدلو دغي مقام سره خواته تيريدلو . هغهٔ چي حضور ﷺ وليدلو . نو د ابوطالب نه ئي تپوس وکړهٔ چي دا هلك څوك دے ؟ ابوطالب ورته ووئيل چي دا زما ورارهٔ دے .بحيرا ابوطالب تهٔ ووے کهٔ چرته تهٔ ددوی (محمد ﷺ) خير خوا ئي او د دوی سره ښهٔ کول غواړي نو دوی شام ته مهٔ بوځهٔ . کهٔ چرته دوی تاسو د ځان سره بوتلل . نو د شام يهوديان به دوی قتل (شهيد) کړي . دوی ته به الله تعالیٰ په راروان وخت کښي نبوت ورکوی . دا هغهٔ نبی ﷺ دے چي د

(c) ketabton.com: The Digital Library

يهوديانو دين به منسوخ کوي .دغه ټولې خبرې او دوی ټول اوصاف ما په خپل اسماني کتاب کښې ليدلی دي .(بحيرا د تورات عالم وه د دوه دغه بيان درحقيقت د تورات ترجماني وه .
)(17) ابوطالب چې د هغه راهب خبره واوريدله نو حضور ﷺ ئې مکې مکرمې ته واپس راوولیږلو .

حرب الفجار کښې شرکت

د عربو قبيلې به په وړه وړه خبره جنګ ته تياريدلے او بيا به هغه جنګ تر ډير وخته پورې جاري وو. په دغه جنګونو کښې مشهور جنګ د حرب الفجار په نوم ياديږي . حرب په عربې ژبه کښې جنګ ته وئيلے شی . فجار د فجور نه جوړ شوي ټکي دے . دغه جنګ په هغه مياشتو کښې شوي وو چې په کومو مياشتو کښې قتال (جنګ کول) ګناه ، منع او حرام وۀ . په دغې عظيم جنګ کښې حضور ﷺ د خپلو ترونو سره د هغوی په زوروره مطالبه شريك شوے وو. حضور ﷺ په دغې موقع هم د قتال نه ځان لرې ساتلے وۀ . دغه وخت د حضور ﷺ عمر شريف څوارلس يا پنځلس کاله وۀ . د محمد بن اسحاق قول دے چې دغه وخت د حضور ﷺ عمر مبارك شل کاله وۀ.(18)

حلف الفضول

د عربيانو فطرت په لږه لږه خبره د يو بل سره جنګونه کول وو . بيا د هغې جنګونو اثر به تر ډير وخته پورې نه ختميدلو . د حرب (جنګ) فجار نه پس د عربو بعضې مشران د عبدالله

(c) ketabton.com: The Digital Library

بن جدعان په کور کښې راجمع شو چې د حلف الفضول په طريقه بيا يو عهد وکړو . چې د آخر وخته پورې به د مظلوم مدد کوؤ . هغۀ کۀ هرې يوې قبيلې سره تعلق لري . په دغې عهد کښې حضور ﷺ هم شريك شوي وۀ . (19)

حضور ﷺ د دغې عهد متعلق فرمائي کۀ چرته ماته د دغې عهد په بدله کښې سرۀ اوښان (په اوښانو کښې اعلیٰ ترين قسم) ملاويدے نو ما به نۀ وو خوښ کړې . او که د اسلام په زمانه کښې ما څوك داسې عهد ته راووبلې نو زۀ به خامخا ورله ورځمه .

د حضور ﷺ اخلاق

داؤد بن الحصين نقل کړې دی . فرمائي . د عامو خلقو وينا ده. حضور ﷺ په داسې شان او کيفيت سره ځواني ورسيدلو چې په خپلې قبيلې کښې د ټولو نه زيات ښۀ اخلاقو والا ، د ګاونډيانو نه ځان خبر ساتلو والا، ډير زيات حلم (برداشت) والا، ريښتوني ، امانت داره وۀ . د هرقسمه جګړو ، کنځلو او بدو خبرو نه لري وۀ .په دې وجه ورته د خپلې قبيلې ټولو خلقو د امين لقب ورکړۀ . (20) او بيا په دغې لقب سره په پوره عرب او بيا په پوره دنيا کښې ياد شولو. حضور ﷺ د امين په لقب د عربو په کوڅۀ کوڅۀ کښې يادېدلو . په دغې وخت کښې دا خبر د حضرت خديجې ؓ کور ته لاړلو .

شام ته دوباره سفر

حضرت خديجۀ ؓ د مکې مکرمې يوه ډيره مالداره پاك دامنه

(c) ketabton.com: The Digital Library

معززه ښځه وه. د پاك دامني په وجه په طاهره (معنیٰ پاك دامنه) يادیدله . هغي ته چي دَ حضور ﷺ دَ اوصافو پته ولګیدله . نو هغي پاك دامني زنانه حضور ﷺ ته د خپل غلام په ذريعه دا پيغام واستولو چي كه چري تاسو زما تجارتی مال شام ته يوسے نو زۀ به تاسو له د نورو خلقو نه زياته ګټه (نفع) د تجارتی مال په ګټه كښي دركړم . حضور ﷺ د خديجي خواهش ته غاړه كيښوده او د هغوی دَ مال تجارت سره په شپاړسم ذی الحجه دمكي مكرمي نه ملك شام ته روان شولو . دغه سفر كښي د حضور ﷺ سره د حضرت خديجيؓ غلام ميسره هم ملګري وۀ . په لاره كښي د ميسره ملاقات د يو يهودی عالم سره وشولو چي نوم ئي نسطورا وۀ . هغۀ ميسره ته (د تورات په رڼا كښي) ووئيل چي دا انسان (حضرت محمد ﷺ) به (په راروان وخت كښي) د الله پيغمبر جوړيږی . (21)

د حضرت خديجيؓ سره نكاح

حضرت خديجهؓ ډيره هوښياره ښځه وۀ. هغي د حضور ﷺ د سفر ټول حالات ورقه بن نوفل ته ووئيل . ورقه چي د حضور ﷺ متعلق دغه خبرے واوريدلے نو حضرت خديجيؓ ته ئي اوفرمائيل : محمد ﷺ د دي امت پيغمبر دے . اوما ته ښۀ پته ده چي يو پيغمبر راتلونكے دے چي د چا مونږ په انتظار يُو . او هغه زمانه رانزدي ده .(22) حضرت خديجيؓ چي د ورقه بن نوفل دغه خبري واوريدلے . او د حضور ﷺ ظاهري او باطني كمالات وولیدل نو د حضور

(c) ketabton.com: The Digital Library

ﷺسره ئي د نكاح كولو خواهش پيدا شو. او حضورﷺته ئي د يو قاصد په ذريعه د نكاح پيغام وليږلو . حضورﷺ د خپل تره ابو طالب په مشوره د حضرت خديجيؓ سره نكاح كولو ته تيار شولو . د نكاح دپاره ابو طالب او د هاشم خاندان خلق او دغه شان دَ مضر خاندان راجمع شول . دغه وخت ابو طالب د نكاح خطبه ووئيله اوشل اوښان مهر مقرر شو (سيرتِ ابن هشام) حافظ ابو بشر دولابی فرمائی مهر دولس نيمي اوقيي مقرر شوي وو . يو اوقيه د څلويښتو درهمو برابر وی . په دي حساب مهر پنځه سوه درهمه مقرر شو . د نكاح په وخت دَ حضورﷺعمر مبارك پينځويشت كاله وۀ . او د حضرت خديجي بی بیؓ عمر مبارك څلويښت كاله وۀ.
(24) (23)

د حضرت خديجيؓ سره ژوند

حضرت خديجي بی بی د حضورﷺپه نكاح څليريشت كاله پاتي شوي وۀ . دغه زمانه څۀ د نبوت دَ ملاويدلو نه مخكښي ده او څۀ دَ نبوت دَ ملاويدلو نه ورستو وۀ . حضور ﷺ له د حضرت خديجيؓ نه اللّٰه تعالیٰ دوه ځامن (قاسم او عبداللّٰه چي په طاهر او طيب سره هم ياديدلو) او څلور لورياني(حضرت زينبؓ ، حضرت رقيهؓ ، حضرت ام كلثومؓ ، حضرت فاطمهؓ) وركړي وے.(د حضورﷺدريم ځوئے چي نوم ئي ابراهيم وه . د هغوي پيدائښت د حضرت ماريه قبطيه نه شوي وه.) د حضورﷺټول نارينه اولاد بلوغت ته دَ رسيدلو نه مخكښي وفات شوے وو. د حضورﷺپه لوريانو كښي د

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټولو نه مشره لور حضرت زينبؓ وه . حضرت زينبؓ پسي د حضرت قاسمؓ پيدائش شوے وو بيا وريسي ام كلثوم ، فاطمه ، رقيه او په آخركښې د حضرت عبدالله ولادت شوے دے . د حضرت عبدالله ولادت حضور ﷺ ته د نبوت ملاويدو نه پس شوي دے . په دي وجه عبدالله ته طيب او طاهر هم وئيلے شي . د حضور ﷺ له طرفه د حضرت خديجيؓ ټولو لوريانو او ځامنو ته د صفيه وينځے سلمىٰ پى وركړي وو. (25)

د بناتِ مصطفىٰ ﷺ دژوند حالات

حضرت زينب بنت رسول الله ﷺ

دا د حضور ﷺ مشره لور ده . (26) د حضرت زينبؓ نكاح د خپلي ترور ځوئ حضرت ابوالعاصؓ (نوم ئي لقيط) سره شوي وه . هالـه د حضرت ابوالعاصؓ مور وه . او د حضرت خديجيؓ خور وه . د هجرت په ووم كال ابو العاصؓ اسلام قبول كړے وه .(27) د حضرت زينبؓ د حضرت ابوالعاص نه يوه لور (نوم ئي امامه) او يو ځوے (نوم ئي على) وه . د على بن ابوالعاصؓ انتقال په ماشوم والى كښي شوي وه . امامهؓ بنت ابوالعاصؓ لره الله تعالىٰ ژوند وركړے وه . اولنې نكاح ئي د حضرت علىؓ سره شوي وه بيا د هغوى نه پس د حضرت علىؓ د وصيت مطابق د حضرت مغيرهؓ په نكاح كښي راغله . (28) د حضرت زينبؓ بنت حضرت محمد رسول الله ﷺ انتقال د هجرت په اتهم كال شوے وۀ . حضور ﷺ ورله خپلو

(c) ketabton.com: The Digital Library

كپړو كښې كفن وركړو او بيا په خپلو مباركو لاسونو
ئې زمكې ته اوسپارله.) (29)

حضرت رقيه بنت رسول الله ﷺ

حضرت رقيهؓ د حضرت زينبؓ نه درې كاله پس پيدا شوې وه
اولنې نكاح ئې عتبه د ابولهب ځوئې سره شوې وه .
رخصتى لا نۀ وه شوې . كوم وخت چې حضور ﷺ د خپل
نبوت اعلان وكړۀ . او ابو الهب دغه اعلان بد وګڼه او د حضور
ﷺ په شان كښې ئې بې ادبى وكړله . نو په جواب كښې الله
تعالى سورت﴿ تَبَّتْ يَدَا اَبِىْ لَهَبٍ الاية ....﴾ نازل كړه . په
دغې موقع ابولهب خپل ځوئې ته مخامخ قسم وخوړلو چې
تا سره ناسته پاسته خوراك سكاك تر هغه وخته پورې په ما
حرام دے ترڅو چې تا د محمد ﷺ لور لره طلاق نه وى
وركړے .عتبه د پلار خبره اومنله او حضرت رقيهؓ ته ئې
طلاق وركړه.(30) بيا د دغې واقعې نه پس د حضرت رقيهؓ
نكاح د حضرت عثمانؓ سره اوشوه . حضرت رقيهؓ لره الله
تعالىٰ د حضرت عثمانؓ نه يو ځوئے (عبدالله) وركړے وۀ .
هركله چې عبدالله بن عثمانؓ شپږ كاله ته ورسيدلو . نو يو
چرګ ورله ستركه زخمي كړه . هم د هغې د لاسه د هجرت په
څلورم كال په مدينه منوره كښې وفات شو. (31) د حضرت
عبدالله د مور حضرت رقيه بنتِ رسول الله ﷺ د وفات واقعه
د غزوه بدر په ورځ پيښه شوې وۀ . كوم وخت چې د بدر د فتح
زيرے مدينې منورې ته راغے هغه وخت حضرت عثمانؓ د
حضرت رقيهؓ د تدفين نه فارغه شولو. د غزوه بدر په موقع

(c) ketabton.com: The Digital Library

حضرت رقیهؓ بیماره وهٔ . د حضور ﷺ په حکم حضرت عثمانؓ د حضرت رقیهؓ د خیال ساتلو د پاره مدینه منوره کښې پاتې شوے وهٔ . په دغه وجې د غزوه بدر په مالِ غنیمت کښې د حضرت عثمانؓ برخه هم وهٔ .(32)

حضرت ام کلثوم بنت رسول اللّٰه ﷺ

د حضرت ام کلثومؓ اولني نکاح د ابولهب د ځوئے سره شوې وه . رخصتی لا نهٔ وه شوې . د حضرت رقیهؓ په شان د ابولهب ځوی عتیبه حضرت ام کلثومؓ ته طلاق ورکړۀ . بیا د هجرت په دریم کال د حضرت عثمانؓ په نکاح کښې راغله . (33) حضرت ام کلثومؓ شپږ کاله دحضرت عثمانؓ په نکاح کښې وه .بیا د هجرت په نهم کال په شعبان کښې وفات شوه . اسماء بنت عمیس او صفیه بنت عبدالمطلب ورله غسل ورکړه . بیا حضور ﷺ ورله جنازه وکړه. او قبر ته حضرت علیؓ ، فضل بن عباسؓ او اسامه بن زیدؓ کوزه کړۀ . (34)

حضرت فاطمة بنت رسول اللّٰه ﷺ

د حضرت فاطمهؓ ولادت حضور ﷺ ته د نبوت ملاویدو نه پنځه کاله مخکښې شوې دے . (35) حضرت فاطمهؓ د حضرت عائشېؓ نه پنځه کاله مشره وهٔ . (36) د دوی نکاح د حضرت علیؓ سره دهجرت په دویم کال د رجب یا د رمضان یا د ذیقعده په میاشت کښې شوې وهٔ . په مهر کښې حضرت فاطمېؓ ته څلور سوه مثقاله سپین زر ملاو شوی وو .(37) د نکاح نه پس رخصتی ئې د ماسخوتن د مونځ نه مخکښې

(c) ketabton.com: The Digital Library

شوي وهٔ . (38) د حضرت فاطمي رض نه د حضرت علیؓ شپږ بچي وو. دري ځامن حضرت حسنؓ ، حضرت حسینؓ ، حضرت محسنؓ او دري لورياني حضرت رقيهؓ ، حضرت ام کلثومؓ او حضرت زینبؓ . (39) د حضور ﷺ د وفات نه شپږ میاشتي وروستو د دوی انتقال شوي دے . (40)

د ازواج مطهراتؓ دژوند حالات

حضور ﷺ دَ حضرت خدیجهؓ په ژوندون د بل چا سره نکاح نه وه کړے. د هجرت نه دري کاله وړاندي چي کله حضرت خدیجهؓ وفات شوه . او دَ رسول الله ﷺ عمر مبارك يو کم پنځوس کاله شولو . نو ډيرو زنانو دَ حضور ﷺ سره دَ نکاح کولو خواهش ظاهر کړلو . دغه زنانو کښي حضرت سوده بنت زمعه ، حضرت عائشه ، حضرت حفصه ، حضرت ام سلمه ، حضرت زینب بنت خدیمه ، حضرت زینب بنت جحش ، حضرت جويريه ، حضرت اَم حبيبه ، حضرت صفيه او د حضرت میمونه شاملي دي .

حضرت سوده رضي الله عنها

حضور ﷺ د حضرت سودهؓ سره نکاح د حضرت خديجيؓ د وفات نه يو څو ورځے پس کړے وهٔ . دا هم د حضرت خديجيؓ په شان ډيره معززه قدرمنده اعلیٰ نسب والا وهٔ . د حضرت سودهؓ نسب په لوی بن غالب سره د حضور ﷺ د نسب سره ملاویږی . د والدي نوم ئي شموس بنت قيس دے .اولني نکاح ئي د خپل تره زوئي سکران بن عمروؓ سره شوي وهٔ .

(c) ketabton.com: The Digital Library

حضرت سودهٔ او حضرت سکران دواړو حبشي ته هجرت کړے وو . د حبشي نه واپسي کښي په لاره د حضرت سکرانؓ انتقال اوشو . د حضرت سکران بن عمروؓ د انتقال نه پس د حضور ﷺ په نکاح کښي راغلـه . دمؤرخينو په دي خبره کښي اختلاف دے چي حضور ﷺ د حضرت عائشهٔ او د حضرت سودهٔ دواړو کښي د چاسره اول نکاح کړے دهٔ . زيات علماء د دي قائل دی . چي حضرت سودهٔ نکاح اول شوي وهٔ بيا د هغي نه څهٔ لږه موده پس د حضرت عائشهٔ سره د حضور ﷺ نکاح شوي ده . (41) (42)

حضرت عائشه رضی اللّٰه عنها

د دوی دَ والد محترم نوم ابوبکرصديقؓ دے چي دَ حضور ﷺ په تکليف کښي ئي ملګرتيا کړے ده . د موربی بی نوم ئي زينب دے . حضرت عائشيؓ د حضرت عبداللّٰه بن زبيرؓ په نوم خپل کنيت امّ عبداللّٰه ايښے وهٔ . د حضرت سودهٔ نه پس حضور ﷺ د حضرت عائشيؓ سره نکاح کړے وهٔ . دغه وخت د حضرت عائشيؓ عمر شپږ کاله وهٔ . (43) . بيا دَ هجرت په کال چي دغه وخت د دوی عمر نهه (9) کاله وهٔ . د حضور ﷺ کورته ئي (رخصتي وشوه) تشريف يوړلو . په کوم کال چي حضور ﷺ د دي دنيا نه پرده وکړله . په هغه کال د دوی عمر اتلس(18) کاله وهٔ. حضرت عائشهٔ نهه کاله د حضور ﷺ په زوجيت کښي پاتي شوي ده . د حضور ﷺ دَ صحبت او ملګرتيا په دوی ډير زيات اثر پريښي وهٔ . د هغي اثر دا نتيجه وه چي لويو لويو اصحابوؓ د دوی نه احاديث

(c) ketabton.com: The Digital Library

نقل کړی دی.(44)(45)

حضرت حفصه رضی اللّٰه عنها

د دوی د والد محترم نوم حضرت عمرؓ دے چې د چا دَ ایمان راوړلو دَ پاره رسول اللّٰه ﷺ خصوصی دعا غوښتي وه. د حضرت حفصةؓ اولني نکاح د انیس بن حذافه سره شوي وه. انیس بن حذافه ته په جنګ احد کښې شهادت ملاؤ شوے وو.(46) د دوی د شهادت نه پس د حضرت عمرؓ حضرت سیدنا صدیق اکبرؓ سره د حضرت حفصةؓ نکاح کول اوغښتل. حضرت ابوبکرؓ ورله هیڅ جواب ورنکړۀ. نو بیا ئې حضرت عثمانؓ سره د حضرت حفصةؓ د نکاح په باره کښې خبره وکړه. هغوی ورته ووئیل چې سوچ به اوکړم بیا به تاته ووایم. څه وخت پس بیا حضرت عمرؓ د حضرت عثمانؓ سره خبره وکړۀ. نو حضرت عثمانؓ ورته ووئیل چې زۀ داساعت واده کول نۀ غوارم. حضرت عمرؓ له غصه ورغله او حضور ﷺ ته ئې د دوی شکایت وکړه. حضور ﷺ ورته په جواب کښې اوفرمائیل د حفصةؓ واده به د حضرت عثمانؓ نه غوره انسان سره کیږی او دعثمانؓ واده به د حفصةؓ نه غوره زنانه سره کیږی. بیا هم هغه شان وشو څنګ چې حضور ﷺ فرمائیلی وو د حضرت حفصةؓ سره حضور ﷺ په خپله نکاح وکړه او د حضور ﷺ خپله لور حضرت امّ کلثومؓ حضرت عثمانؓ ته په نکاح کړه.(47)کوم ساعت چې د حضور ﷺ سره د حضرت حفصةؓ نکاح شوي وه هغه وخت د حضرت حفصةؓ عمر شل کاله وۀ. او د حضور ﷺ عمر مبارك پنځه پنځوس کاله وۀ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د نکاح دا واقعه د هجرت په دريم کال پيښه شوې وه.(48)

حضرت زينب بن خزيمه هلاله رضی الله عنها

د امّ المساکين په لقب سره ياديدنکي دا هغه قدرمنده او عزمنده زنانه ده چي د دوی سره اولني نکاح د طفيل بن حارث شوي وه . بيا دَ هغوی د طلاق نه وروستو حضرت عبيدهؓ په نکاح واغستله . د حضرت عبيدهؓ د شهادت نه وروستو بيا حضور ﷺ په نکاح کښي راغله. دحضرت عبيدهؓ دَ شهادت واقعه په غزوه بدر کښي پيښه شوي وه او د حضرت زينب نکاح د حضور ﷺ سره دَ غزوه احد نه يوه مياشت مخکښي شوي وه. د بعضي علماء قول دا دے چي د دوی اولني نکاح د عبدالله بن جحش سره شوي وه . هغه عبدالله بن جحش چي په غزوه احد کښي شهيد شوے وۀ . د هغوی د شهادت نه وروستو حضور ﷺ د حضرت زينبؓ سره نکاح وکړۀ. د حضرت زينبؓ انتقال د ديرشو کالو په عمر کښي شوے دے او حضور ﷺ ئي پخپله د جنازي مونځ ادا کړے دے . (50)(49)

حضرت ام حبيبه رضی الله عنها

د ام حبيبهؓ اصل نوم رمله وه . ورته د لور دنوم په وجه امّ حبيبه وئيلے شي .دَ پلار نوم ئي ابوسفيان (صخر) دے . د عبيدا لله بن جحش په نکاح کښي وه . او د هغۀ نه ئي يوه لور وه . ښځه خاوند دواړه مسلمانان شول او دواړو حبشي ته هجرت وکړلو . عبيد الله بن جحش په حبشه کښي نصرانيت

(c) ketabton.com: The Digital Library

اختيار كړۀ . دغه وخت حضرت ام حبيبهؓ په خپل ايمان باندي كلكه ولاړه وه . حضور ﷺ ورته دنجاشي بادشاه په ذريعه يو خط وليكلو او په هغي كښي ئي ورته ورسره دَ نكاح كولو اراده ظاهره كړه .د ام حبيبهؓ سره د حضور ﷺ په نكاح كښي نجاشي بادشاه دَ حضور ﷺ له طرفه په مهر كښي ام حبيبهؓ ته څلور سوه درهمه وركړل. د نكاح دا واقعه د هجرت په شپږم كال راپيښه شوے وه.

حضرت ام سلمه رضی الله عنها

دا امّ سلمه نوم هند دے . اول دَ ابو سلمه په نكاح كښي وه . د دوی نه ئي شپږ بچي (عمر ، سلمه ، زينب ، دره ، محمد بن سلمه، ام كلثوم بنت ابی سلمه) وو . بعضي مورخينو ئي صرف د څلورو بچو ذكر كړے دے . ابو سلمهؓ (عبدالله بن عبدالله بن عبدالاسد مخزومی دام سلمهؓ د ترۀ زوئي) په غزوه بدر كښي شريك شوے وۀ . بيا په غزوه احد كښي زخمي شولو او له دغي زخم له وجي وفات شو . (51) د ابوسلمه د شهادت نه پس بيا په 4 هجري يا 3 هجري كښي دَ حضور ﷺ په نكاح كښي راغله . مشهوره ده چي په ازواج مهطرات كښي دَ ټولو نه وروستو دَ حضرت ام سلمهؓ انتقال شوي دے .(52)(53)

حضرت زينب بنت جحش رضی الله عنها

د حضور ﷺ د ترور (اميمه بنت عبدالمطلب) لور وه . د دوی نوم بره وو . يوه ورځ حضور ﷺ ترينه د نوم تپوس وكړه . نو

(c) ketabton.com: The Digital Library

دي خپل نوم بره اوښودلو . حضور ﷺ ورته په جواب کښې ارشاد اوفرمائيل ستا نوم بره نه دے زينب دے د هغه وخت دوی ته زينبؓ وئيل شورو شو.(54) د دوی اولني نکاح د حضور ﷺ په حکم باندي د حضرت زيد بن حارثؓ سره شوي وه .تقريباً يو کال پوري دغه عقد برقرار وۀ . د حضرت زينبؓ او دَ حضرت زيدؓ په طبيعيت کښي دَ عدم مطابقت په وجه د حضور ﷺ دَ صلاح او مشوري نه حضرت زينبؓ له حضرت زيدؓ طلاق ورکړلو. بيا حضور ﷺ حضرت زينبؓ سره نکاح وکړله .دغه وخت د حضرت زينبؓ عمر د يوقول مطابق پنځويشت کاله او دبل قول مطابق پنځه دريش کاله وه . څلور سوه درهمه مهر مقرر کړے شوے وو. حضور ﷺ په دغه موقع صحابهؓ له دروتي انتظام کړے وو. د حضرت زينبؓ د نکاح دا واقعه د هجرت په څلورم کاله باندي پيښه شوے وه . د حضور ﷺ حضرت زينبؓ سره د نکاح کولو يوه وجه دَ حضرت زينبؓ له تسلي او ډا ډګيرنه ورکول وو بل طرف د يوباطل رسم ختمول وه . په عربو کښي دا دستور وو چي چا به يو تن ته ځوئے ووئيلو نو دهغه د زنانه سره به ئي پس له طلاق نه هم نکاح نه شوه کولے . او د هغه انسان سره به ئي د سکه ځوی په شان تعلق ساتلو . (دزيات تفصيل د پاره فتح الباري ، تفسير احزاب مطالعه وکړئ.(55)

حضرت صفيه بنت حيي رضي الله عنها

د پلار نوم ئي حي بن اخطب او د مور نوم ئي ضره وۀ.(56) د استيعاب مؤلف ئي د والدي نوم بره بن سموال ذکر کړے

(c) ketabton.com: The Digital Library

دے . (57) پلارئي د بنو بضير قبيلې مشر وۀ .د دوی دَ نسب آغاز او ابتداء دَ حضرت هارون عليه السلام نه شوي ده . رومبې نکاح ئې د اسلام بن مشکم قرظی سره شوې وه . بيا د طلاق نه پس ئې د کنانه ابن ابی الحقيق سره اوترله .کنانه ابن ابی الحقيق په غزوه خيبر مسلمانانو قتل کړه . په دغې غزوه کښې مسلمانانو ته ډير مالِ غنيمت په لاس ورغلو . په دغې مالِ غنيمت کښې حضرت صفيه هم وه . حضرت صفيهؓ د حضرت دحيه کلبیؓ په حصه کښې راغله . حضور ﷺ ته يو صحابی ووئيل چې دا خو د بنو قريظه او د بنونضير د سردار لور ده . دا خو ستا سو لائقه ده . چې ستاسو سره وی . حضور ﷺ حضرت دحيه کلبیؓ راوغبنتلو او د حضرت صفيهؓ په بدل کښې ئې ورله بله يوه وينځه ورکړه . بيا ئې د حضرت صفيهؓ سره نکاح اوکړۀ .(58)

حضرت جويريه بنت حارث رضی اللّٰه عنها

د پلار نوم ئې حارث بن ضرار دے چې په بنی المصطلق کښې دَ خزاعی قبيلې مشر وۀ . د حضرت جويريهؓ اولنې نکاح د خپل ترۀ ځوی مسافع بن صفوان سره شوے وۀ . مسافع بن صفوان په غزوه مريسيع (بنو مصطلق) کښې مسلمانانو ووژلو . حضرت جويره په جنګ کښې قيدی جوړه شوه . بيا دَ حضور ﷺ په نکاح کښې داخله شوه . د حضور ﷺ سره د نکاح په وجه د حضرت جويريه ټوله قبيله د قيد نه خلاصه شوه . او د صحابهؓ له طرفه د دغې قبيلې هر قيدی ته آزادي ملاؤ شوله .(59) حضور ﷺ سره د نکاح په وخت د

(c) ketabton.com: The Digital Library

حضرت جویریه عمر شل کاله وة . د دوی د قید نه د آزادي قیمت (چي څلور سوه درهمه وو) مهر وو . د دوی نوم برّه وة . حضور ﷺ ورله جویریه نوم ایښے وة .(60)(61)

حضرت میمونه بنت حارث رضی الله عنها

حضرت میمونه بنت حارث ثقفیؓ د رسول الله ﷺ د بعثت نه پنځویشت کاله مخکښي پیدا شوي وه . نوم ئي برّه وة . بیا وروستو میمونه شولو . ړومبي نکاح ئي مسعود بن عمر سره شوي وه .د هغهٔ دَ طلاق نه وروستو د ابورهم په نکاح کښي راغله ، بیا د هغه دَ وفات نه وروستو دَ حضور ﷺ په نکاح کښي داخله شوه. د دوی نه وروستو حضور ﷺ د بل چا سره نکاح نهٔ ده کړے. دا دَ حضور ﷺ اخیري زوجه محترمه ده .(د دوی نه علاوه د حضور ﷺ سره دَ نورو زنانو هم دنکاح ذکر د تاریخ په کتابونو کښي شته . په هغي زنانو کښي بعضي زنانه داسي وے چي حضور ﷺ ورته د نکاح نه پس د رخصتي نه مخکښي طلاق ورکړے وو. او بعضي د هغوی نه داسي وے . چي ورسره د نکاح وعده شوي وه . د دوی سره حضور ﷺ وخت نهٔ وو تیر کړے په دي وجه دلته د هغه زنانو ذکر نهٔ دے راغلے .)(62)(63)

د حضور ﷺ ترونه او تروریاني

د عبدالمطلب لس ځامن وو . حارث ، زبیر ، حجل ، ضرار ، مقوم ، ابولهب ، عباس ، حمزه ، ابو طالب ، عبدالله . په دوی کښي عبدالله دَ حضور ﷺ والد محترم دے . دغه نور تول د

(c) ketabton.com: The Digital Library

حضور ﷺ ترونه دي . حضرت عباسؓ دَ تولو نه کشر وه.

دحضور ﷺ شپږ ترورياني دي . اميمه، ام حکيم، بره ، عاتکه

صفيه ، اروئ .(64)

تعمير د کبعي شريفي

حضور ﷺ چي کله پنځه ديرش کاله ته وورسيدلو . د عرب قريشو اراده وکړله چي بيت اللّٰه دوباره په نبۀ شان سره جوړکړي. د بيت اللّٰه په دغه تعمير کښي حصه اغستل هريو سعادت ګڼل . ځکه هريو په دغه تعمير کښي پوره پوره برخه واغستله . بيا چي کله دَ حجر اسود په خپل ځائے باندي د کيښودلو وخت راغي نود هريو مشر دا تمنا وه چي دا سعادت هغه ته ملاؤ شي . خو د هريو دا تمنا نه شوه پوره کيدے . د ښۀ سوچ نه وروستو ټول مشران په دي خبره متفق شو . چي هرڅوك اول د دغي مسجد حرم دروازي رادننه شو د هغه په مرضي باندي به عمل کوؤ . هغه به زمونږ په دي معامله کښي قاضي او منصف وی . او د هغه فيصله به ټولو ته منظوره او قبوله وی .د مولیٰ کريم له طرف نه فيصله شوي وه . دغه وخت په دغه دروازه حضور ﷺ رابنکاره شو. خلقو چي حضور ﷺ وليدلو . نو ډير خوشحاله شو او ټولو چغي کړي . دا خو ډير صادقه (رينښتونے) او امين(امانت داره) دے . دوی چي څۀ فيصله وکړۀ مونږه ټولو ته منظوره ده . . حضور ﷺ دوی لره نزدي ورغے . اويوه داسي فيصله ئي وکړۀ چي ټولو ته د زړۀ سکون او اطمينان نصيب شو . حضور ﷺ ورته اُوفرمائيل مالره يو څادرراوړے . حضور ﷺ لره

(c) ketabton.com: The Digital Library

څادر راوړلــے شـو . هغه څادر حضور ﷺ په زمکه ښور کړهٔ . دغـه وخـت حـضـور ﷺ حجراسود په خپلو لاسو د څادر مينځ کښې کيښودلو. بيا ئې د هريو قبيلې مشر ته اوفرمائيل چې د دې څادر طرفونه وونيسی . د هريوي قبيلې مشر د هغې څادر طرفونه اونيول . بيا ټولو په شريکه د څادر په ذريعه حجر اسود خپـل مـقـام تـه يـو ځـلـو .لـه دې نـه پس حضور ﷺ پخپله په خپلو لاسو مبارکو حجر اسود راوچت کړلو او په خپل مقام ئې کيښـود لـو .د حـضـور ﷺ په دغې ښکلې فيصلې سره عرب ديوې لوئې جهګړې نه بچ شو. (65)(66)(67)

د وحی ابتداء

هـرکـلـه چې د حضور ﷺ عمر مبارك څلويښت کاله شولو او الـلّٰـه تـعـالیٰ ورتـه د نبوت تاج پسر کول اُوغـښـتـل نو په غارِ حرا کښې ورته د جبرائيل امين په ذريعه د وحی ابتدا وشوله. دغه واقـعـه د وحی حضور ﷺ په اول ځل حضرت خديجې بی بیؓ تـه بيـان کړهٔ . حضرت خديجېؓ حضور ﷺ لره تسلی ورکړهٔ . بيـا ئـې دَ خپـل تـرهٔ ځـوئې ورقه بن نوفل خواته بوتللو . ورقه ورتـه ووئيـل چـې دا د مـولـیٰ هـغـه فـريښته ده . کومه چې به حـضـرت موسیٰؑ له راتله . بيا ئې ورته اوفرمائيل چې ارمان د دې خبرې کوم چې زهٔ هغه وخت ښهٔ طاقتور اوروغ وے . کله چې بـه ستـا قـوم قبيـلـه تـالـره دَ خپـل کـور کلی نه ا ووباسی . حـضـور ﷺ ترينه په تعجب سره تپوس وکړهٔ چې داسې کيدې شـی؟ ورقـه ورتـه ووئيـل چـې د کـومـې خبرې سره تاسو راتلهٔ کـړې دی د دې خبـرې پـه وجـه وړاندې پيـغـمبرانو سره هم دغه

(c) ketabton.com: The Digital Library

کـار شـوي دے . ددي واقـعـې نـه يـو څـو ورځـې وروسـتـو ورقه وفات شولو .(68)

د اسلام تبليغ

د اولـنـې وحـى نـه پـس حـضـور ﷺلـره د جبـرئـيـل امـيـن په ذريعه بيا دا وحى راغله.

يٰاَيُّها المدثر ★ قم فانذر ★وربك فكبر ★
وثيابك فطهر ★والرجز فاهجر ★ (مدثر)

د دې اياتـونو په نزول سره حـضـور ﷺته د تبليغ كولو او د اسـلامـى تـعـلـيـمـاتـو رسولو حكم وشو . په حضور ﷺباندې اولـنـې ايـمـان راوړونکے ام المؤمنين حضرت خديجهؓ وه. بيا دهغې نـه وروستـو حضرت ابوبكرصديقؓ ، حضرت علىؓ او دَ حـضـور ﷺ خاص خادم حـضـرت زيـد بن حارثهؓ اسلام قبول كـړه. بيا په پټه باندې حضور ﷺ به دَ حضرت ابوبكر صديقؓ سره خـلـق اسـلام تـه رابـلـل . د دغـې تـبـلـيـغ له بركته ډير خلق مسـلـمانان شول . په دغه مسلمانانو کښې حضرت عثمان بن عـفـانؓ ، حـضـرت زبيـرؓ ، حـضـرت عبـد الـرحمٰن بن عوفؓ ، حضـرت سـعد بن ابى وقاصؓ او حضرت طلحهؓ په خصوصى تـوګـه شـامـل دى. پـه مـزه مـزه د اسلام اثار ، انوار او بركات د مكې مكرمې نه بهر هم خوارهٔ شول .(69)

په ښکارهٔ تبليغ

درې کـالـه څـو پـه پـټـه پـټـه دَ اسلام تبليغ كيدلو . خلق به پټه مسلمانيدل او په پټه به ئې په اسلامې احكاماتو عمل كولو .

(c) ketabton.com: The Digital Library

مسلمانانو به په پټه عبادت کولو . د دغې درې کالو نه
وروستو بيا الله تعالیٰ د اعلانیه تبلیغ کولو حکم راوولیږلو.
حضور ﷺ ته امر ووشو چې اوس خلق اعلانیه دینِ اسلام ته
راوبلے. نبی کریم ﷺ د دغې حکم پوره کولو په وجه د صفا
غونډې ته تشریف یوړلو او د قریشو دَ هرې یوې قبیلې نوم
ئې اعلانیه په زوره زوره واغستلو او ورته ئې په دغه غونډې دَ
راجمع کیدلو آواز وکړه . قریشو چې د حضور ﷺ آواز
واؤریدلو نو په منډه منډه دغې غنډې ته راجمع شول.
کله چې دَ قریشو ټولې قبیلې راجمع شوې نو حضور ﷺ
ترینه په یو سوالیه انداز تپوس وکړۀ کۀ چرته زۀ تاسو ته ووایم
چې د دښمن لښکر په تاسو باندې راتلونکے دے او زرده چې
تاسو باندې حمله وکړئ. نو تاسو به زما خبره اومنی ؟ ټولو په
شریکه په یو آواز سره ووئیل چې یقیناً مونږه به ستا د خبرې
نه انکار ونکړو (ځکه چې تاسو زمونږ سره پاتې شوې ئې او
تاسو په یو موقع هم دروغ نه دی وئیلی . حضور ﷺ چې
قریشو دا خبره واوریدله نو قریشو ته مخاطب شولو او ټولو ته
ئې په جمع اوفرمائیل : کۀ چرته تاسو خپل غلط او باطل
عقائد پرې نۀ ښودل نو په تاسو باندې د الله تعالیٰ عذاب
راشی . دا چې څۀ (مراد دین اسلام او د دین احکام) ماتاسوله
راوړی دی دنیا کښې یو انسان هم د خپل قوم قبیلې د پاره
داسې اعلیٰ او قیمتی ډالی نۀ ده راوړے. ماتاسو لره د دنیا او د
آخر کامیابی راوړے ده . او ماته خپل ربّ امر کړے دے چې
زۀ تاسو هغه یو ذات ته راوبلم . قریشو چې حضور ﷺ دغه

(c) ketabton.com: The Digital Library

وينا واوريدله نو خفه شول او خپلو خپلو كورونو ته واپس شو .ابولهب چي په دغي تولګی كښي شامل وو . او د حضور ﷺ تره هم وو . هغه چي دا خبره واوريدله نو په غصه شو . او حضور ﷺ طرف ته ئي د يو كاڼي د وويشتلو اراده وكړه . د ابولهب دغه فعل په مسلمانانو ډيربد ولګيدۀ . د ابولهب د دغي فعل په جواب كښي الله تعالیٰ سورتِ ابی لهب نازل كړه . (70)

د اهل عرب مخالفت او دښمني

هركله چي اهل عرب ته پته ولګيده . چي د مكي مكرمي په زمكه يو بشر (يعني حضرت محمد رسول الله ﷺ) د نبوت دعویٰ كړے ده او د هغوی د بتانو مخالفت كوی . او د هغوی رسم ورواج ته بد وائی . نو د اسلام د نور د ختمولو د پاره ئي مختلف قسمه تدبيرونه شورو كړه .دا لاندينی واقعه دهغوی (يعنی د كافرانو او مشركانو) د كوششونو يوه كړي ده . د عربو يو تولګي د جرګي په شكل ابو طالب (چي د حضور ﷺ تره وه) له راغے . هغي تولګي ابو طالب ته ووئيل چي تۀ خپل وراره پوهه كه . چي دا قسمه خبري نۀ كوی . خو كه هغه د دغي قسمه خبرو نه نۀ منع كيږی نو بيا ئي تۀ مرسته مۀ كوه . خو كۀ چرته هغه هم هغه شان خبرے كوی او تۀ ئي مرسته هم نۀ پريږدے . نو بيا به مونږ ټول عرب ستا سو مقابلي ته اودريږو . او دا مقابله به تر هغه وخته پوري جاری ساتو . تر څو چي يو تولګي ختم شوي نۀ وی . ابو طالب چي دمشركانو د تولګی دغه خبره واوريدۀ نو ورسره د حضور ﷺ نور زيات فكر پيدا شو . په دي وجي د حضور ﷺ سره ئي په

(c) ketabton.com: The Digital Library

دي باره کښي خبره وکړه .نو حضور ﷺ ورته په جواب کښي اوفرمائیل چي اے زما خوږه تره! په رب مي دي قسم وی کۀ چرته دوی زما په یو لاس کښي نمر او په بل لاس کښي سپوږمی کیږدي او دوی اُوغواړی چي زۀ دغه د رب کلمه مخلوق ته رسوول پریږدم نو زۀ به هرګز دغي خبري ته تیار نشم ترهغه وخته پوري به زما کوشش جاري وی چي د رب ربښتوني دین غالب شی یا زما وجود د دغي کار نه قربان شی. ابوطالب چي د حضور ﷺ دخپل کار سره مینه ولیدله نو په جواب کښي ئي ورته ووئیل اے وراره! تۀ د خپل دین کار جاری ساته ، زۀ به تاسره په هر ځائے کښي ملګرتیا کووم.(71)

د کافرانو کوششونه

هر کله چي قریش په دي خبره پوهه شو چي بنی هاشم او بنی عبدالمطلب د حضور ﷺ مرسته نۀ پریږدی . او ورځ په ورځ اسلام ترقی کوی . د اسلام نور د دنیا په طرفونو کښي ډیر په تیزي سره خوریږی . د حضور ﷺ خبري خلق ځان ته لکه د مقناطیس په شان راکاږی . نو د اسلام دنور د ختمولو د پاره ئي سوچونه شورو کړه . د حضور ﷺ پیغام په حقیقت کښي اسلام پیغام وو. په زړونو ډیرزر اثر غورځوی . قریشو د مکي مکرمي په مختلفو لارو او کوڅو کښي د دي مقصد د پاره خلق کینول چي د باهر نه مکي مکرمي ته راتلونکی مسافر میلمانۀ د حضور ﷺ خواله لاړ نشي. یو طرف ته قریشو دا تدبیر اختیار کړۀ . نو بل طرف د خلقو د حضور ﷺ سره د

(c) ketabton.com: The Digital Library

ملاقات شوق نور هم زيات شو . د حج په موقع به حضور ﷺ د بهر نه راتلونكو كسانو ته د اسلام دعوت وركولو . په دغي طريقه د اسلام نور خوريدل شورو شو . او د اسلام نور مختلفو كلو، قبيلو ته لاړو .

د مكي د كافرانو د مسلمانانو سره سلوك

د حضور ﷺ په كوشش او بركت سره د مكي مكرمي فضا هم د اسلام په نور سره مزه مزه ډكيدل شورو شو. خلقو ته چي د اسلام د حقانيت پته ولگيده . نو ډيرو خلقو اسلام قبول كړه . په دغه مسلمانانو كښي زيات تعداد د غريبانو او غلامانو وو. قريشو د اسلام په وجه په هغه مسلمانانو باندي ظلمونه شورو كړه . د اسلام په ترقي سره سره د كافرانو ظلمونه به هم زياتيدل . د كافرانو دا خيال وو چي كيدے شي د غه ظلمونه مسلمانان د اسلام نه منع كړي او د محمد رسول الله ﷺ د رسالت انكار وكړي . د مكي مسلمانانو د كافرانو د ظلمونو ښۀ په نره مقابله وكړه . ورځے شپے تيريدے او د كافرانو ظلمونه زياتيدل . آخر كافرانو دا خبره محسوسه كړه چي د اسلام د رنړا ختمولو د پاره زور او طاقت نه علاوه بل څۀ تدبير پكار دے . په دغي سلسله كښي يوه جرگه د عتبه بن ربيعه په مشري كښي د حضور ﷺ خواله راغله . دوی حضور ﷺ ته دري خبري كيښودے . كه تاسو د مكي مكرمي مشري غواړي نو مونږ به درله د مكي مكرمي مشري دركړو . يا كۀ تاسو په يوه درنه (مالداره عزت داره) كورني كښي وادۀ كول غواړے نو مونږ دغي ته هم تيار يو . يا كه تاسو ډير مال او

(c) ketabton.com: The Digital Library

دولت غواړے نو مونږ به درله ډیر مال او دولت راجمع کړو . خو کوم کار چي تاسو کوے هغه پریږدے . حضور ﷺ ورته په جواب کښي د قرآن کریم یو څو آیاتونه ا ولوستل . عتبه بن ربیعه چي د قرآن کریم دغه آیاتونه واوریدل نو زړۀ ئي په دربیدو شو . بیا خپلو ملګرو قریشو لره راغے او ورته ئي ووئیل محمد ﷺ چي څۀ لولي هغه نۀ شاعري ده او نه جادو دے . زما که مني نو زما خو دا رائے ده چي محمد ﷺ تاسو په خپل حال پریږدے . که چري هغه برے اومندلو او په ټول عرب باندي ئي غلبه راغله . نو د محمد ﷺ برے او عزت زمونږ برے او عزت دے . او که محمد ﷺ غلبه اونه موندله نو د عربو نور خلق به ئي وجود ختم کړي . قریشو د عتبه خبره اونۀ منله او په خپل ضد باندي برقرار پاتے شول. (72)

د حضور ﷺ د تبلیغ کولو انداز

حضور ﷺ به د اسلام تبلیغ د پاره یو یو کس له تللو او یو یو به ئي جدا جدا پوهولو . چا چي به خبره اومنله نو د هغه سره به ئي د خپلي میني اظهار کولو . او چا چي به د حضور ﷺ خبره اونه منله نو چپ به ترینه پاتي شولو .

د حضور ﷺ یوه معجزه

د اسلام اولني ورځے شپے وے مسلمانان د کافرانو د لاسه په مختلف قسمه تکلیفونو کښي ګرفتار وو. کافرانو به نوي نوي طریقي مسلمانانو ته د تکلیف رسولو د پاره پیدا کولے .

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مشرکانو نه به د مسلمانانو سره سره به حضور ﷺ ته هم تکلیفونه رسیدل . د دغي تکلیفونو د واقعاتو نه یوه دا لاندیني واقعه هم ده .

یوه ورځ حضور ﷺ دکعبي سره خوا ته مونځ ته ولاړ وو . هرکله چي د قیام نه پس حضور ﷺ سجدي له لاړو . نو ابو جهل د یو لوئي کاڼي په ذریعه حضور ﷺ ته د تکلیف رسولو اراده وکړله خو چي کله حضور ﷺ ته نزدي شو نو یره پري راغله او کاڼي ئي د لاسو نه پرېوتلو . رنګ ئي د ویري د لاسه زیړ اوتختیدلو .بیا په منډه منډه خپلو ملګرو لره راغي او هغه تهوله تیره شوي قصه ئي ورته تیره کړه . او ورته ئي اووئیل زما خیال او اراده وه چي حضور ﷺ ته (د دغي کاڼي په ذریعه) تکلیف اُورسوم خو ماته یو عجیبه اُوښ رامخامخ شو خلهٔ ئي وازه کړي وه . داسي ښکاریدلو چي زما خوړلو له راروان وی . داسي اوښ ما چرته نهٔ وو لیدلے .(73)

حبشي ته د هجرت اجازت

هر کله چي دمشرکانو ظلمونه په مسلمانانو باندي زیات شول . او مسلمانانو لره په دین باندي تلل ګران شو ځ حضور ﷺ په حکم باندي مسلمانانو د مکي نه حبشي ته هجرت وکړلو . دغه د مسلمانانو حبشي ته وړومبي هجرت وو . د رجب اسلامی میاشت وه . په دغه هجرت کونکو کښي دولس تنه نارینه اوزنانه شاملي وے . نجاشي بادشاه مهاجرینو ته ډیر په درنه سترګه وکتل . مسلمانانو په سکون او اطمینان سره هلته کښي ورځي شپي تیرولے . قریشو ته

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي د دغې پته ولګیده . نو عمرو بن عاص او عبدالله بن ربیعه ئې د دوی د واپس راوستلو د پاره نجاشي بادشاه لره ولیږل . دوی نجاشي بادشاه ته ووئیل چي دا تاسو سره ستاسو په دې ملك کښې زمونږ د علاقې ډیره شوې خلق فسادیان او شریره خلق دی . دوی دَ خپلې علاقې نه بهر کړے او مونږ ته ئې حواله کړئ .نجاشي بادشاه ډیر هوښیار سړې وو هغه ورته په جواب کښې ووئیل چې تر کوم وخته پورې چې ما صحیح تحقیق نهٔ وی کړی دوی زهٔ تاسو ته نهٔ شم حواله کولے . بیا نجاشي د مسلمانانو نه د هغوی د مذهب او عقیدے تپوس وکړلو . د مسلمانانو له طرف ورته حضرت جعفرؓ په داسې طور او طریقه جواب ورکړهٔ . حضرت جعفرؓ نجاشي ته ووئیل : مونږه ناپوهه وو ، بتانو ته به مونږ سجدې کولے ، زمونږ خوراك مُرداري وے ، بې حیائي عام وه ، مونږه د یو بل دحقونو خیال نهٔ ساتلو ، زمونږ اخلاق ټهیك نه وو.طاقتور به کمزورے ختمولو . بیا اللّٰه تعالیٰ زمونږ د قبیلې نه مونږ ته یو پیغمبر راولیږلو . مونږه ئې دنسب پته ده ، د هغه د صداقت ،ا مانت او پاك دامنې نه ښهٔ خبر یو . هغه مونږ ته د دې خبرې تعلیم راکړه چې یو اللّٰه اومنو . او د هغه سره هیڅ څوك شریك اونهٔ ساتو. راته ئې امر راکړے چې د بتانو عبادت پریږدے ، ربښتیا وائے ، خپلوانو سره ښهٔ سلوك کوے ، د ګاونډیانو خیال ساتې دغه رنګ د حرام کارونو نه د یو بل دَ قتلولو نه ، د دروغو وئیلو نه او د یتیم د مال د خوړلو نه ئې منع کړو. مونږ ته ئې د مونځ کولو، روژې نیولو اود زکوٰة او

(c) ketabton.com: The Digital Library

حج ادا کولو حکم راکړے دے . مونږ چې ترینه دغه خبرے واوریدلے . نو مونږه اسلام قبول کړه او دهغوی خبره مو اومنله . نجاشي چې دغه بیان واوریدلو .نو د قریشو داوړه کسان ئي خالی لاس د حبشی نه مکي مکرمي ته واپس ولیږل . او پخپله مسلمان شولو . مسلمانانو په حبشه کښې تقریباً دري میاشتي په امن وسکون سره تیرے کړے . بیا واپس مکي مکرمي ته راغلل . دغه وخت حضرت عمرؓ اسلام قبول کړے وه . د نارینه مسلمانانو تعداد دغه وخت سلو یښتو تنو ته نزدي شوي وه . دغه وخت یوولس زنانه مسلمانانې شوي وے . د حضرت عمرؓ په اسلام کښې داخلیدو سره مسلمانانو ته ډیر عزت او طاقت ملاؤ شولو . هغه د دین اعمال چې مخکښې به پټه باندي کیدل په ښکاره مسلمانانو کول شورو کړل. (74)

د قریشو ناجائزه مطالبه او معاهده (۷نبوی)

دین اسلام رو رو ترقی کوله او د اسلام رڼا په ملك عرب کښې په مزه مزه ښوریدله . قریشو چې د اسلام او د مسلمانانو قوت او غلبه ولیدله نو ټولو قریشو په جمع د بنی عبدالمطلب او بنی هاشم نه د حضورﷺ د حواله کولو مطالبه وکړله . . او ورته ئي ووئیل چې که چرے تاسو حضرت محمدﷺ مونږ ته حواله نۀ کړۀ نو مونږ به تاسو ټولو سره هرقسمه تعلق ختم کړو . بنوعبدالمطلب د قریشو د مطالبې د منلو نه انکار وکړه . دغه وخت ټولو قریشو په جمع یو تحریر تیار کړه . په هغه تحریر (عهد نامه) کښې ئي

(c) ketabton.com: The Digital Library

ولیکل چې بنو هاشم او بنی عبدالمطلب سره دے هرقسمه تعلقات ختم کړے شي او د دوی سره هرقسمه رشته داری(د نکاح او داسې نورې رشتې) او تجارت(د دوی نه اغستل او دوی باندې خرڅول) دے بند کړے شي . دغه عهد نامه په بیت الله (کعبه) کښې زوړنده کړے شوه . د غرونو په مینځ کښې حضور ﷺ د خپلې قبیلې سره په دغه یوه مخصوصه حصه کښې بند شولو . د ابولهب نه علاوه د بنو هاشم او بنی عبدالمطلب ټول خلق (هغه کۀ کافروه او کۀ مسلمانان وو)په دغې ځائے کښې بندی جوړ شو . بنو هاشم او بنی عبدالمطلب د ژوند په دغې حصه کښې ډیر زیات تکلیفونه تیر کړی دی . دلوږې د لاسه به خلقو پاڼې خوړلے .(75)(76)(77)(78)(79)

حبشې طرف ته دویم هجرت

حضور ﷺ په داسې حالاتو کښې په دغې موقع یو ځلے بیا مسلمانانو ته حبشې طرف ته د هجرت کولو اجازت ورکړۀ . دغه وخت د هجرت کونکو شمیر ډیر وو. مؤرخینو دَ هجرت کونکو نارینو تعداد درې اتیا او د زنانو تعداد ئې دولس نقل کړے دے . بیا د دغې قافلې سره په لاره کښې د یمن مسلمانان هم ملګرې شو. په دغې هجرت کښې د مسلمانانو سره حضرت ابو موسیٰ اشعریؓ هم ملګرے وو .(80)

د قید او مصیبت نه نجات

په شعب ابی طالب کښې بنو هاشم او بنی عبدالمطلب تقریباً

(c) ketabton.com: The Digital Library

دري كاله پوري بنديوان وو . دغه وخت حضور ﷺ ته د وحی په ذريعه الله كريم خبر وركړۀ چي كومه معاهده قريشو ليكلې وه هغه معاهده د الله تعالىٰ د نوم نه علاوه ټوله يوه چينجی خوړلې ده . صرف ديو الله نوم پكښې معجزانه شكل كښي پاتی شوې دے . د دې خبرې چي خلقو ته پته ولګيدله او په دغه سلسله كښې معلومات وكړے شو . نو د حضور ﷺ فرمان ټكی په ټكی صحيح وو . هم هغه شان حقيقت وو . څنګ چي حضور ﷺ بيان كړے وو . هر كله چي معاهده پاتې نه شوه . نو په بنو هاشم او بنی عبدالمطلب باندې لګيدلے پابندي هم پاتې نه شوے . دبنو هاشم او بنی عبدالمطلب نه هرقسمه پابندي اوچتې شوے . په دغه موقع بنو هاشم او بنی عبدالمطلب د آرام او سكون ساه واغستله . او د دنيا د سختو او تكليفونه نه په آرام شول .(81)

د طفيل بن عمرو دوسی رضی الله عنه اسلام قبلول

په دغه زمانه كښې حضرت طفيل بن عمرو دوسیؓ لره خدائې تعالىٰ د ايمان دولت وركړۀ . هغه د خپل قوم مشر وۀ . د هغه لـه بـركتـه د هغـه پـه قوم قبيلـه كښې ډير خلق مسلمانان شو .(82)

دغم كال

د قيد او بند نه وروستو دنبوت په لسم كال د حضور ﷺ ترۀ ابو طالب چي د حضور ﷺ سره ئې په هره لاره مرسته او ملګرتيا كړے وه وفات شو . د ابو طالب د انتقال نه درې ورځې

(c) ketabton.com: The Digital Library

وروستو حضرت خديجةؓ وفات شوه . د دې دوؤ واقعاتو په وجه حضور ﷺ دغې کال ته د غم کال وئيلے دے. (83)

طائف ته سفر

د ابو طالب د وفات نه پس قريشو حضور ﷺ ته ډيرزيات تکليفونه رسوول شورو کړه . حضور ﷺ د هر قسمه تکليف په ښـهٔ او ښکلے طريقے سره مقابله وکړهٔ . د تکليف او آزمائش په دغې ورځو کښې حضور ﷺ د حضرت زيد بن حارثهؓ سره د اسلام د دعوت وتبليغ په سلسله کښې طائف ته تشريف يوسلو . د دغې سفر مقصد دا وه چې ممکنه ده د مکې خلقو خو اسلام نه مخ اړولے دے کيدے شی چې دوی ته د اسلام رڼا نصيب شی . کيدے شی چې دوی ايمان راوړی يوه مياشت پرلـه پسې حضور ﷺ د طائف خلق اسلام تـه راووبلل . خو يو کس ته پکښې هم د ايمان دولت نصيب نهٔ شو. هغې ظالمانو هغه مهربانه هستی جناب محمد رسول اللّه ﷺ په کاڼو ګټو وويشتلو . د هغې خلقو د دغې بد سلوك او بداخلاقی په وجه د حضور ﷺ پښې مبارکې د وينو نه ډکے شوے . حضور ﷺ د طائف د خلقو د بدسلوك په وجه په وينو کښې لت پت وو. حضرت زيدؓ چې په دغې سفر کښې د حضور ﷺ سره ملګري وو . د حضور ﷺ د بچ کولو په کوشش کښې ئې خپل سر زخمی کړلو . حضور ﷺ د دغې زخمونو سره د طائف نه راوبس شو . د حضور ﷺ په ژبه په دغې موقع د بد دعا په ځائے د دعا الفاظ وو :

اے اللّٰه ! تا ته شکايت کوومه ځهٔ د خپلے کمزوري او بے

(c) ketabton.com: The Digital Library

وسی او په خلقو کښې د ذلت او رسوائی . اے ارحم الراحمین
! تۀ د ضعیفانو رب ئې او تۀ زما پروردیګار ئې . تۀ ما چاته
حواله کوے . اجنبی او پردی ته چې ما اووینې تندې تریو کړی
.یا چا دښمن ته چې هغه تۀ تا په ما قابُو ورکړه. اے اللّٰه ! کۀ
چرې تۀ زمانه ناراضه نۀ ئې نو ماته د هیڅ پرواه نشته . ستا
حفاظت ماله بس دے . زۀ ستا د مخ په رڼا په وسیله په کومې
سره چې د دینا او آخرت ټول کارونه سمیږی ، د دې خبرې نه
پناه غواړم چې په ما باندې دے ستا غُصه وی یا تۀ مانه خفه
ئې .ستا راضی کول تر هغه وخته پورې ضروری دی ترڅو
چې تۀ راضی شوے نۀ ئې . ستا نه علاوه بل طاقت
او قوت نشته .

د حضور ﷺ د دې دعانه پس سمدست (فوراً) جبرئیل امین
حضور ﷺ له راغے . د سلام نه پس ئې حضور ﷺ ته عرض
اوکړۀ . اللّٰه تعالیٰ ستا د قوم هغه خبرے چا تاسره اوشوے ،
واوریدلے او د هغوی جوابونه ئې هم واوریدل ، او یوه فریښته
ئې چې د هغې متعلق د غرونو خدمت دے تاسو له رالیږلے
ده . چې تاسو څنګه غواړئ نو دې ته حکم ورکړئ . دې نه
پس هغې فریښتې سلام اوکړۀ او عرض ئې اوکړۀ څه چې
تاسو ارشاد فرمائې څۀ د هغې تعمیل ته ولاړه یم . کۀ چرته
ستا سو حکم وی . نو د دواړو طرفونو غرونه به یو ځائې کړم
چې په هغې کښې به دا ټول په مینځ کښې چیخنې شی . او
کۀ نوره څۀ سزا تاسو ورله ورکول غواړئ . تاسو د هغې دپاره
حکم اوکړئ . حضور ﷺ ورته په جواب کښې اوفرمائیل . زۀ

(c) ketabton.com: The Digital Library

د اللّٰه تعالیٰ نه امید لرم کۀ چرې دوی مسلمانان نه شو نو د دوی په اولاد کښې به داسې خلق راپیدا شی چې د اللّٰه تعالیٰ بندګی او عبادت به کوی .(84)

د معراج واقعه

حضور ﷺ د ابوطالب او د حضرت خدیجې؄ وفات سره ډیر زیات غمژنه وو . بیا د طائف واقعې هغه زخمونه نور هم راتازه کړل . په دغې موقع د اللّٰه تعالیٰ د حضور ﷺ د خوشحالو د پاره حضور ﷺ د اسمانانو نه بره لامکان ته د ملاقات د پاره راوبللو . دغې واقعې ته په کتابونو کښې د معراج واقعه وئیلے شی . د معراج واقعه مؤرخینو دا رنګ نقل کړے ده . یوه شپه حضور ﷺ کعبې سره خواته حطیم کښې آرام کولو . ناګاهانه جبرائیلؑ او میکائیلؑ فرښتې راغلے . هغوی حضور ﷺ د څان سره په سورلۍ (چې ورته براق وئیلے شی) کینولو . بیا ئې حضور ﷺ د حطیم نه مسجد اقصیٰ ته بوتللو . مسجد اقصیٰ کښې حضور ﷺ د انبیاء علیهم السلام امامت وکړه.د امامت نه پس حضور ﷺ د معراج په ذریعه آسمانونو ته تشریف یوړلو .په اولنې آسمان کښې دَ حضور ﷺ سره د حضرت آدم علیه السلام ملاؤ شولو ، بیا په دویم کښې د حضرت عیسیٰ علیه السلام او حضرت یحیٰ علیه السلام سره ملاؤ شولو .په دریم آسمان کښې د حضرت یوسف علیه السلام او په څلورم آسمان کښې د حضرت ادریس علیه السلام سره ملاؤ شولو . بیا په پنځم آسمان کښې د حضرت هارون علیهم السلام سره ملاؤ شولو .

(c) ketabton.com: The Digital Library

په شپږم آسمان کښې د حضرت موسیٰ علیه السلام او په ووم آسمان کښې د حضرت ابراهیم علیه السلام سره ملاؤ شولو. بیا حضور ﷺ دَ اسمانونو نه وروستو سدرة المنتهیٰ ته تشریف یوسلو. په لاره کښې حضور ﷺ لره حوضِ کوثر مخې لره راغے بیا جنت ته ورداخل شولو. په جنت کښې رسول الله ﷺ هغه عجیب وغریب څیزونه (نعمتونه) ولیدل چې انسان د هغې تصور هم نۀ شی کولے. جنت پسې حضور ﷺ ته دوزخ رامخامخ کړے شو. چې له هر قسمه عذابونو او تکلیفونو نه ډك وه. دغه ځائے کښې رسول الله ﷺ یوه ډله ولیدله چې مرداره(مردار ځناور) خوری. حضور ﷺ تپوس وکړلو چې دا څوك دی؟ جبرئیل امین ورته ووئیل دا هغه خلق دی چې د خلقو غوښې خوری (یعنی غیبت کوی). بیا د دوزخ دروازه بنده کړے شوه. له دې نه پس حضور ﷺ نور هم مخکښې لاړلو او یو داسې مقام ته وورسیدلو چې د هغې نه مخکښې جبرائیل علیه السلام ته د تلو اجازت نۀ وو. حضور ﷺ د هغې مقام نه یواځے د رب ملاقات لره لاړو. او اللّٰه تعالیٰ ته ډیر زیات نزدې شولو. د دغې قرب د حقیقت نه پوره پوره مولیٰ کریم خبر دے. په دغې موقع د اللّٰه تعالیٰ له طرفه حضور ﷺ ته پنځوس مونځونه چې بیا پنځو ته راکم شو. حضور ﷺ ته د ډالې په طور ورکړے شو. حضور ﷺ د دغې ډالې سره بیا لاندې زمکې ته تشریف راوړلو. او د براق په ذریعه د بیت المقدس نه مکې مکرمې ته راغے. د سحرختلو نه مخکښې دا سفر

(c) ketabton.com: The Digital Library

تمام شولو . د معراج په دغه سفر کښې په لاره د رسول الله ﷺ سره د قریشو دَ دریو قافلو ملاقات هم شوي وو . کله چې سحر شولو نو رسول الله ﷺ د دغې سفر په باره کښې قریشو ته خبر ورکړۀ . دا خبره چونکه د عقل نه بره او اوچته وه . ځکه قریشو ډیر په تعجب سره د حضور ﷺ نه مختلف قسمه تپوسونه شوروکړل . حضور ﷺ د قریشو د هرتپوس پوره پوره جواب ورکړه . تردې چې ټول قریش مطمئنه شو . د قریشو ځنې کسان حضرت ابوبکر صدیقؓ له راغلل. او ورته ئې د معراج واقعه بیان کړه . حضرت ابوبکرصدیقؓ ورته په جواب کښې اوفرمائیل : زۀ ئې د دې نه لوئې لوئې خبرې منم او فوراً ئې د حضور ﷺ د خبرې تائید وکړه . د دغې تصدیق په وجه د حضور ﷺ له طرفه حضرت ابوبکرؓ ته صدیقؓ لقب ورکړے شو.(85)(86)(87)

د قریشو سوالونه او د هغې جوابونه

قریشو دَ حضور ﷺ نه تپوس وکړۀ . کۀ چرته تاسو دا سفرکړې وی نو تاسو به دا خبره هم معلومه وی چې زمونږه هغه قافله چې شام طرف ته تلے ده اوس به کوم ځائے کښې وی ؟ رسول اللّٰه ﷺ ورته اُوفرمائیل د فلانکے قبیلې یوه تجارتی قافله (ډله) د روحا (د ځائے نوم) سره نزدې وه. زۀ (په دغې سفر کښې) د هغوی سره خواته تیرېدم د هغوی نه یو اوښ ورک شوې وو . هغوی ټول هغه اوښ پسې ووتی وو . زۀ د هغوی سامانونو له ورغلم نو ما هلته هیڅ څوك اونۀ لیده . بیا ما د یولوخې (کوزې) نه چې د اوبو دپاره وو . اوبه

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوخـکـلـے . د دغې واقعې نه پس زۀ د فلانکے قبیلې د یوې قـافلې (ډلې) سره خوا ته تیرشوم چې د تجارت په نیت سفر ته راووتـے وه . د هغې قافلې اوښانو چې براق ولیدلو نو د ویرې د لاسـه یـو خـوا بـل خـوا پـه منډه شو. یو تـریـنـه د ویرې د لاسـه بیهـوشـه شـو . د دغـې قـافلې نه پس زۀ یوې دریمې قافلې ته ورنـزدې شـوم دغـه تـجـارتی قافله د فلانکې قبیلې وه . یو ښړ اوښ تـریـنـه مـخکښې روان وو. او زرده چې دغه قافله تاسو ته راښکاره شی .(یعنی زرده چې مکې مکرمې ته به دغه قافله راوورسی) .د مـکـې خـلـقـو پـه تـعـجـب سره د حضور ﷺ نـه تپوس وکړۀ چې د کله پورې به دغه قافله دلـتـه راشی ؟ حضور ﷺ ورتـه د شورو ورځ یاده کړه . بیا هم هغه شان اوشول څنګ چې حـضـور ﷺ فـرمـائیلی وو. د شورو په ورځ هغه یوه قافله مـکـې مکرمې ته راورسیدله . د دغې ښکاره معجزاتو باوجود قـریشـو د حـضـور ﷺ دیـن اونـه منلو او حضور ﷺ تـه ئې د کیـنـې بُـغـض او حـسـد پـه وجـه (معاذ اللّٰه) جادوګر ، مجنون شاعر وئیل شورو کړه .(88)

د اسلام نور په مدینه کښې

لـس کـالـه پـرلـه پسې حـضـور ﷺ د مـکـې مکرمې په خلقو مـحـنـت وکـړه . پـه دغه ورځو کښې به حضور ﷺ د عکاظ او ذی الـمـجاز په بازارونو کښې خلق اسلام ته رابلل . د عکاظ او ذی الـمـجـاز بـازارونـو تـه بـه خلق د مختلفو علاقو نه راتلل . د دوی تـعـلـق بـه د مختلفو قبیلو سره وو . حضور ﷺ یوه ورځ د دغـې بـازارونـو نـه یو بازار کښې د اوس قبیلې څۀ کسانو ته د

(c) ketabton.com: The Digital Library

اسلام دعوت ورکړۀ . د اوس قبیله په مدینه منوره کښې آباده وه . د حضورﷺ په دعوت د دغې قبیلې دوه تنه اسعد بن زرارهؓ ، او ذکوان بن عبد قیسؓ مسلمانان شو . بیا څۀ لږه زمانه پس شپږ یا نهه تنه د اسلام په نور سره منوره شو . د دوی ټول د مدینې منورې اوسیدونکی وو . حضورﷺ دوی ته اوفرمائیل : آیا تاسو به د دین په کار کښې زما ملګرتیا وکړئ ؟ هغوی عرض وکړۀ . اے د الله پیغمبره ! ﷺ نن صبا زمونږ په خپلو (اوس او خزرج) کښې څۀ اختلافات دی جنګ جهګړے شورو دی . تاسو کۀ مونږ ته لږ مهلت راکړۀ . نو راروان کال کیدے شی چې دا اختلافات ختم شوی وی او ټول په شریکه د اسلام نور ځان سره واخلی او ستا سو په لاس بیعت وکړی. حضورﷺ ورسره د راروان کال نیته کیښودله او هغوی خپلې علاقې (مدینې منورې) ته لاړل . مولیٰ کریم ته منظوره وه په دغې کال د اوس او خزرج قبیلې اختلافات ختم شو . بیا د وعدې مطابق د دغې قبیلو نه دولس تنه د حضورﷺ په خدمت کښې حاضر شول . په دغې دولسو کسانو کښې لس تنه د خزرج د قبیلې وو او د دوؤ تنو تعلق د اوس قبیلې سره وو. دوی ټولو اسلام قبول کړلو . او د حضورﷺ په لاس ئې بیعت وکړۀ . دا لاس نیوه (بیعت) چونکه د یوغټ کاڼې سره شوې وو په دغه وجه دې بیعت (لاس نیوے) ته بیعت عقبه اولیٰ وئیلے شی (دا د مدینې منورې د خلقو اولنې بیعت وو ځکه ورته اولیٰ یعنی اولنې وئیلې شی). د دغه دولسو تنو له برکته د مدینې منورې هر

(c) ketabton.com: The Digital Library

کورته د اسلام رڼا ورسیدله . (89) او په هریو کور کښې د حضور ﷺ او د اسلام تذکرې شورو شوے . د دمدینې هریو تن دا غوښتله چې د اسلام او د اسلام د تعلیماتو نه ځان خبر کړي . په دې وجه د اوس اود خزرج د قبیلې مشرانو حضور ﷺ ته خط ولیکلو چې زمونږ خلق د اسلام سره ډیره مینه ساتي د اسلام نه ځان خبرول غواړي . مونږ له یو داسې مسلمان مدینې منورې ته راولیږے چې مونږ ته قرآن اوښائي او د اسلام د تعلیماتو نه مونږه خبر کړي . او زمونږ د ټولو امام جوړ شي . حضور ﷺ ته چې کله دغه خط ملاو شولو نو رسول الله ﷺ مصعب بن عمیرؓ ته دغه لویه ذمه داری وریه غاړه کړه. حضرت مصعب بن عمیرؓ د حضور ﷺ په امر سره مدینې منورې ته لاړولو او هلته ئې خلقو ته قرآن ښودل شورو کړه .هم له دې نه په مدینه منوره کښې د یو اسلامی اداري بنیاد کیښودلے شو. یو کال پس بیا د حج د ادا کولو په ورځو کښې یوه لویه قافله د مدینې منورې نه د حضور ﷺ په خدمت کښې حاضره شوه . په دغې قافله کښې اویا سړي او دوزنانه وے . حضور ﷺ ئې استقبال وکړهٔ او په یوه غونډۍ باندې ئې د ملاقات وعده ورسره اوکړله . د وعدې مطابق ټول د نیمې شپې په هغه مخصوص ځائے باندې راجمع شو . د حضور ﷺ سره دَرسول الله ﷺ ترهٔ حضرت عباسؓ هم دغه موقع دغه ځائے ته تشریف یوسلو. دغه وخت حضرت عباسؓ اسلام نهٔ وو قبول کړے . کوم وخت چې ټول راجمع شو. نو حضرت عباسؓ دغې ډلې ته مخاطب شو. ورته ئې اوفرمائیل

(c) ketabton.com: The Digital Library

: (اے د مدیني خلقو!) دا زما ورارهٔ (محمد ﷺ) په خپله قبیله کښي همیشه په عزت او په امن سره پاتي شوي دے .تاسو دوی لره د ځان سره مدیني ته بوتلل غواړی .تا سو ښهٔ سوچ وکړی د دوی سره د دوی وعده به تاسو پوره کړے شے ؟ او د دښمنانو نه به ئي حفاظت وکړے شے ؟ کهٔ د دي دوو خبرو تاسو ذمه اخلي نو بیا خو ټهیك ده . خو کهٔ چرې تاسو د دي خبرو ذمه نهٔ شے اغستلے نو بیا ئي په خپل حال په خپله قبیله کښي پریږ دے . د مدیني منوري یو مشر چي په دغي ځائے کښي په دغي ټولګی کښي ناست وو هغهٔ ووئیل چي بیشکه د دي خبرو مونږه ذمه اخلو او زمونږه دژوند مقصد هم دغه دے چي ستا سو سره شوي وعده پوره کړو. حضرت اسعد بن زرارهؓ چي یو پوهه او هوښیار سړے وو پاسیدلو د مدیني منوري خلقو ! ته مخاطب ! شو ورته ئي اوفرمائیل : اے د مدیني وسیدنکو خلقو! لږ صبر وکړی او ښهٔ سوچ وکړئ . چي تاسو نه د کوم څیز په باره کښي بیعت اغستلے کیږی ؟ تاسو دا خبره یاده ساتي چي دا بیعت د ټول عرب اود عجم د مخالفت یو عهد دے ، کهٔ چرته تاسو دغه پوره کولے شے نو بیعت وکړئ او کهٔ تاسو ئي سرته نهٔ شے رسولے . نو بیا بیعت مهٔ کوی . ټولو په جمع ووئیل چي مونږه به په یو حالت کښي هم د دغي بیعت نه نه وروستو کیږو.بیا حاضرینو عرض وکړهٔ چي کهٔ چرته مونږه دغه عهد پوره کړلو نو مونږ ته به په دغي څهٔ اجر ملاویږی ؟ حضور ﷺ ورته اوفرمائیل د اللّٰه تعالیٰ رضا او جنت به ستاسو ځائے وی . د

(c) ketabton.com: The Digital Library

حضور ﷺ د بیان نه پس ټولو په یو آواز ووئیل چې مونږه راضي یو . تاسو لاس راوړندي کړئ مونږه بیعت کوو. حضور ﷺ لاس مبارك وړاندي کړلو او ټولو حاضرینو بیعت وکړلو . دغه وخت د بیعت کونکو نارینو تعداد دري اویا او د زناناو تعداد دوه وو. دغي بیعت ته بیعتِ عقبه ثانیه وئیلے شي . بیا د بیعت نه پس د دغي ټولو مشري دولسو تنو ته حواله شوه .(90)

مدیني منوري ته د هجرت ابتدا

هرکله چې د دغي بیعت (دلاس نیوے) نه قریش خبر شو. نو هریو قریشي باندي د غصي اوربل شو . په مسلمانانو ئې د مخکښي نه زیات ظلمونه شوروکړه . دغه وخت رسول الله ﷺ مسلمانانو (صحابهؓ) ته مدیني منوري طرف ته دَ هجرت کولو اجازت ورکړه . صحابهٔ پټ په پټه یو یو دوه دوه د مکي مکرمي نه مدیني منوري ته روان شو. او په لږه موده کښي ډیرو مسلمانانو د مکي مکرمي نه مدیني منوري ته هجرت وکړلو .څه لږ هغه کسان پاتې شو. چا چې دغریبي په وجه د هجرت کولو طاقت نهٔ لرلو او یا هغه غلامان پاتي شو .چاته چي د هغه آقا مدیني منوري ته د تللو اجازت نهٔ ورکولو . د دغي مسلمانانو نه علاوه د حضور ﷺ سره حضرت ابوبکرصدیقؓ او حضرت عليؓ هم پاتې وو. او د هجرت کولو د پاره ئې د اللّٰه د حکم انتظار کولو .د هجرت په دغي ورځو شپو کښي د هجرت کونکو سره حضرت سیدنا ابوبکر صدیقؓ هم د هجرت نیت کړے وه . دوی خپله اراده حضور

(c) ketabton.com: The Digital Library

ﷺ ته ښکاره کړه نو حضور ﷺ ورته اوفرمائيل . اے صديقه ! ترهغـه وختـه پورې ايسار شه ترڅو چې ماته اجازت نۀ وی ملاؤ شوے . حضرت سيدنا ابوبکرصديقؓ د حضور ﷺ سره د هجـرت کـولـو د حکـم پـه انتظار وو . د دغې سفـر د پاره حضـرت ابـوبکـر صـديقؓ دوه اوښـه تيـارے ساتلے وے .

د کافرانو سازش او منصوبه

قـريشـو تـه چې د دغې حـالاتـو او واقـعـاتو پته ولګيده . نو د حضور ﷺ خلاف د مشوري د پاره په دارالندوه کښې راغونډ شـو . دارالـنـدوه پـه مـکه مکرمه کښې د کافرانو د مشورې يو ځائے وو په دغې ځائے کښې به د اسلام خلاف سازشونه کيـدل . کـلـه چې قـريش دارالندوه ته راجمع شو . نو د حضور ﷺ خلاف قـدم اوچتـولـو د پـاره ئـې غـور فـکـر شورو کـړه . د دغې سـازش د پاره د مکې مکرمې غټ غټ کافران راجمع شوی وو . هـريـو دا سوچ کولو چې په دې موقع د حضور ﷺ خلاف کـوم قـدم اوچـت کـړو. بعضـې مشـرانو په دغه موقع د حضور ﷺ د (معاذ الله) قتـل مشوره ورکړه . بعضې مشرانو رائے د قيد کولو وه . بعضې مشرانو غوښتله چې حضور ﷺ پـه خپـل وطـن پـريښـودو باندې مجبوره کړی . د هريو مشر په مشـوره ښـۀ غـور اوفـکـر وکـړے شو . تولو ووئيل چې د خپل وطـن مـکـې مـکـرمـې نـه وويـستـل په دې وجه ښۀ نۀ دی . کۀ چرته حضور ﷺ بل ځائے ته لاړو نو د حضور ﷺ ملګري به د حضـور ﷺ د اخـلاقـو په وجه نور هم زيات شي . دغه شان د قيـدی کـولـو مشـوره په دې وجه ښۀ نۀ ده او غلطه ده کۀ چرته

(c) ketabton.com: The Digital Library

حضور ﷺ مونږه قيدي جوړ کړه . نو د حضور ﷺ ملګري به
ئي زمونږ نـه پـه زورزبردستـي سره آزاد کړي . د بدبخت
ابوجهل مشوره د حضور ﷺ (معاذ اللّٰه) د قتل وه .د ټولو په
دغـه مشـوره اتـفـاق راغـــے . بيـا پـه مشـوره ئي د حضـور ﷺ د
قتل د پاره ئي د هري يوي قبيلي نه يو يو تن مقرر کړه . دا د دي
مـقـصـد د پـاره چي د حضور ﷺ په قتـل کـښي (معاذ اللّٰه) د
هـري قبيـلـي بـرخـه ووشـي . بيـا کـۀ چرتـه بني عبدمناف (د
حضور ﷺ قبيله) بدله اغستل اوغواړي نو بدله اغستل ورته
ګـران وي . نـو مـجبـوراً بـه بني عبدمناف ديت اغستلو ته تيار
شي او ټولو قبيلو لره په شريکه باندي ديت ادا کول به ګران کار
نۀ وي . دوی ټولو يوه مقرر شوي کسان د دغي کار د پاره مقرر
کـړه . يـو خـوا کـافـرانـو دا مشوره وکړه بل طرف ته اللّٰه تعالیٰ
حـضـور ﷺ تـه د وحي په ذريعه د دغي مشـوري په باره کـښي
خبـر ورکـړۀ . او ورسـره د مـولیٰ کريم نه حضـور ﷺ تـه د مکي
مـکـرمـي نـه مدينـي منوري ته د هجرت کولو حکم راغـــے .
کـومـه شپـه چي د مکي کافرانو د حضور ﷺ د قتلولو د پاره
مـقـرر کـړے وه هـم پـه هـغـه شپـه حضـور ﷺ د هجرت کـولو
اراده اوکـړلـه . د حـضـور ﷺ پـه حـکـم باندي حضرت علیؓ د
حـضـور ﷺ پـه بسـتـره کـښـي سـمـلا ستـلو . بيـا حضـور ﷺ
مـديـنـي مـنـوري تـه خـپـل سفـر شـورو کـړه. کـوم وخت چي
حضـور ﷺ د خپل کـور نه بهر راوتلو دغه وخت حضور ﷺ د
سـورتِ يٰسـيـن پـه تـلاوت کـښي مشغوله وو .بهر د قريشو يو
لـوئـي جـمـاعـت ولاړ وو. په دي انتظار چي حضور ﷺ سحر د

(c) ketabton.com: The Digital Library

مونږ د پاره بهر راووځي نو مونږ ټول به ئې شريکه (معاذ الله) قتل کړو . قريش دمکې مشرکان په خپل مقصد کښې ناکامه پاتې شو . حضور ﷺ د کافرانو د مخې نه راتير شو . دغه وخت حضور ﷺ د قرآن کريم ايت فاغشینٰهم فهم لا يبصرون ★ باربار لوستلو . د کافرانو په سترګو پردې راغلې . حضور ﷺ ترينه صحيح سلامت د سيدنا صديق اکبرؓ کور ته تشريف يوسلو . حضرت سيدنا صديق اکبرؓ د مخکښې نه د هجرت د سفر تيارے کړے وۀ . د حضور ﷺ ئې په خوشحالې سره استقبال وکړۀ او د حضور ﷺ سره مدينې منورې ته روان شولو .(91,92,93,94)

په غارثور کښې دمه

کافران د حضور ﷺ د کور نه بهر د حضور ﷺ د راوتلو په انتظار ولاړ وو . بل طرف ته حضور د معجزې په ذريعه د مشرکانو د شر نه په بڼۀ کامل حفاظت سره د سيدنا صديق اکبرؓ کور ته وورسيدلو او د هغه ځائے نه بيا مدينې منورې ته روان شو . په لاره کښې د دمې او د مشرکانو د شرنه د حفاظت په غرض يو غار ته ورننه شو . دغه غار ته غارِ ثور وائی . کوم وخت چې حضور ﷺ غارِ ثور ته ورداخل شو د الله تعالیٰ په امر هغه وخت يو جولاګې د دې غار په خُله د خپل بدن نه تارونه راښکل د کوم دپاره چې جولاګان مشهور دی . ورسره دغه وخت د مولیٰ کريم په حکم د ځنګل نه يوه کمتره راغله او د غار په خلۀ کښې ئې ځان له جاله جوړه کړه . بل طرف ته قريشو ته چې پته ولګيده چې حضور د خپل کور نه تشريف

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورپ دي. هغوی د حضور ﷺ په تلاش کښي خوارهٔ شول .بعضي دهغوی نه د حضور ﷺ د قدمونه د آثارو په ذريعه د غار خُلې ته راغلل . خو چي د جولاگی تارونه او د کمتري جاله ئي وليده . نو د غارد خلهٔ نه واپس شول . دغه وخت سيدنا ابوبكر صديقؓ ته د حضور ﷺ د حفاظت فكر ولګيدلو. حضور ﷺ سيدنا ابوبكر صديقؓ ته ووكتل نو د مخ د آثارونه پري پوهه شو نو ورته ئي اوفرمائيل : غم فكر مهٔ كوه اللّٰه تعالیٰ زمونږ ملګري دي . په دغه غار كښي حضور ﷺ د سيدنا صديق اكبرؓ سره يو څائي دري شپي ورځي تيري كړي . په دغي ورځو شپو كښي به حضرت عبداللّٰه د سيدنا ابوبكر صديقؓ ځوئي دغه غار ته د قريشو خبرونه راوړلو لره راتللو. حضرت اسماء بنت صديق اكبرؓ ته د روټي انتظام وريه غاړه شوي وو. دوی به حضور ﷺ لره او خپل والد محترم صديق اكبرؓ لره روټي ووړله . په دغي ورځو شپو كښي حضرت عبداللّٰه بن صديقؓ خپل غلام ته وئيلی وو چي هره ورځ د غارثور په لاره چيلی بوځه او راوله چي ورسره زمونږ د قدمونه نخي نخاني ختميږی .(95)

د سلو اوښانو انعام

قريش چي د حضور ﷺ په نيولو پسي ستړی شو. او يو طرف ته ئي هم حضور ﷺ اونهٔ موندلو . نو د حضور ﷺ په په نيولو ئي د سلو اوښانو انعام وټرلو . د دغي انعام په لالچ ډير كسان د حضور ﷺ د نيولو په تكل په مختلفو طرفونو خوارهٔ شو . په دغه كسانو كښي يو نوم د سراقه بن مالك دي .

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سراقه بن مالك قصه

سراقه بن مالك هم د انعام په لالچ د حضور ﷺ د نيولو د پاره كرځيدلو . ناڅاهانه ئي حضور ﷺ ځان ته مخامخ په تللو وليدلو . د سراقه دا خيال وو چي انعام خو ماوګټلو خو كوم وخت چي حضور ﷺ ته ورنزدے كيدلو نو آس په زوره يو تيندك وخوړلو او سراقه ترينه لاندي راګزار شو. هغه بيا په اس سور شولو او دوباره ئي د حضور ﷺ د نيولو اراده وكړه. بيا هم هغه شان اوشو سراقه چي حضور ﷺ ته ورنزدي شو نو د اس خپي ئي د پنډو پوري په زمكه كښي ښخے شوے . سراقه تري په زمكه راګزار شو . هغه پاسيدو چي د اس خپے په زمكه كښي ښخے شوي . سراقه كوشش اوكړۀ چي د اس خپے په څه چل د زمكي نه رابهر كړي . هغه ډير كوشش وكړۀ خو په خپل كوشش كښي ناكامه شو. مجبوراً ئي د نبي كريم ﷺ نه مدد وغښتلو . د حضور په بركت سره د هغه اس خپي د زمكي نه رابهر شوے. سراقه دغه وخت په خپلو سترګو وليده چي زمكي د كومي حصي نه د اس خپي راوتے وے د هغه ځائے نه لوګي خيژي . په دي ليدلو سره هغه نور هم ويريدلو او حضور ﷺ ته ئي خپل خوراك او دغه شان نور څيزونه وړاندي كړه . حضور ﷺ د هغه څيزونو د قبليدو نه انكار وكړه او سراقه ته ئي اوفرمائيل چي ته اسلام نۀ قبلوے نو زۀ دغه څيزونه نۀ شم قبلولے . بس تۀ صرف دومره وكړه چي زمونږه په باره كښي ستانه څوك تپوس كوي . نو زمونږه خبر پټ اوساته .بيا د حضور ﷺ نه سراقه

(c) ketabton.com: The Digital Library

رخصت واغستلو او مکي مکرمې ته روان شو . او حضورﷺ د ابوبکرصدیق رض سره مدینې منورې ته سفر شورو کړه .(96)

د حضورﷺ یوه معجزه

د حضورﷺ دغه سفر جاري وؤ . په لاره کښې د یوې زنانه د کور خواته تیریدلو . هغې زنانه یوه چیلۍ ساتلې وه خو لا تراوسه ئې پې ورکول نۀ وو شورو کړې . حضورﷺ په دغه چیلۍ خپل لاس مبارك راښکلو او چیلۍ پې ورکول شورو کړل . حضورﷺ ترینه پخپله هم پې اوڅکل او خپلو ملګرو ته ئې هم ورانديي کړل . بیا حضورﷺ د دغې ځائے نه رخصت شو. د حضورﷺ د رخصت کیدو نه پس د هغه کور خاوند چي خپل کورته راغے او خپلې بي بي ورته تیره شوي تولـه واقعـه بیان کړه. نو د کور مالك ووئیل معلومیږي داسې چې دا د مکي مکرمې هغه نیك انسان دے . او په یو بل روایت کښې داسې راغلي دي چې ددې واقعې نه پس دغې دواړو (ښځه ، خاوند) هجرت وکړلو او په مدینه منوره کښې ئې اسلام قبول کړه .(97)

په قبا کلي کښې ناسته او دمه

حضورﷺ چې کله قبا ته ورسیدلو (قبا مدینې ته نزدې یوه علاقه ده) په دغه مقام انصارو ښۀ په مینه محبت او ډیر په ښۀ انداز د حضورﷺ استقبال وکړۀ . رسول اللهﷺ د خپلو ملګرو سره څوارلس ورځې په قبا کښې مقیم وۀ .په دغې وخت کښې حضورﷺ د یو جمات تیګـه (بنیاد) هم

(c) ketabton.com: The Digital Library

ايخي وه . دغه جمات ته د اسلام اولني جمات وئيلے شي .

د حضرت عليؓ هجرت او د حضور ﷺ سره ملاقات

هر كله چي حضرت عليؓ د خلقو ټول امانتونه خلقو ته واپس كړل . نو مديني منوري ته را روان شو . د قبا په مقام د حضور ﷺ سره يو ځائے شولو . بيا د حضور ﷺ سره يو ځائے مديني منوري ته روان شو .(98)

مديني ته داخله

د ربيع الاول مياشت وه او د جمعي مباركه ورځ وه . حضور ﷺ د قبا نه مديني منوري ته سفر شورو كړۀ . د مديني منوري انصار ترينه كير چاپيره وو او د حضور ﷺ د سورلۍ سره څوك په سورلو سوارۀ او څوك پياده روان وو . د مديني منوري د هريو كس دا تمنا وه . چي حضور ﷺ د هغوی سره پاتي شي . د بني سالم بن عوف آبادۍ سره د جمعي دمونځ وخت شو . حضور ﷺ د خپلي سورلۍ نه راكوز شولو او د صحابهٴ سره ئي هلته د جمعي مونځ ادا كړلو . بيا په سورلي سور شولو او مديني منوري ته روان شو . كوم وخت چي د حضور ﷺ د مور له طرفه د خاندان كورونه راورسيدل د حضور ﷺ اوښه هغه كورونو سره خواته كيناستله . حضور ﷺ د خپلي سورلي نه راكوز شو . او د حضرت ابوايوب انصاريؓ په كور كښي ديره شو . يو څو ورځي شپي حضور ﷺ په دغه كور كښي ديره وو . (99,100)

★★★★★★★

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مسجد نبوی ﷺ تعمیر

په مدینه منوره کښې د جمات انتظام نهٔ وو .بس کوم ځائے چې به د مونځ وخت شولو هلته به مونځ ادا کیدلو . حضور ﷺ هغه ځائے په کوم ځائے کښې چې د اوښې ناسته شوې وه . په پیسو واغستلو . هغه ځائے د دوؤیتیمانانو وو . هغوی د قیمت اغستلو نه انکار وکړهٔ . خو حضور ﷺ ئې بیا هم قیمت ادا کړهٔ . هغه ځائے کښې د مسجد نبوی ﷺ بنیاد کیښودلے شو . دا په مدینه منوره کښې اولنې جمات وه . دیوالونه ئې د کچه ښختو نه جوړ وو ، د کهجورو ونې پکښې د ستنو په ځائے لګیدلے وے .او چهت ئې د کهجورو د پانړو نه جوړ کړے شوے وهٔ. د جمات سره خواته دوه کورونه هم تیار کړے شول ، هغه کورونو کښې یو د حضرت عائشې بی بیؓ د پاره وه . او بل کور د حضرت سودهؓ د پاره وهٔ . د مسجد نبوی د جوړیدلو اود دغې کورونو د ودانیدلو نه وروستو حضور ﷺ د مکې مکرمې نه خپل ټبر(یعنی د کور خلق) راووُغستل . بل طرف ته دَ خپل والد محترم په حکم حضرت عبد الله بن صدیق اکبرؓ دَ خپل کور خلق د ځان سره مدینې منورې ته راوستل . د دوی په هجرت سره په مکه کښې یو څو کسان چې ډیر زیات غریبانان وه او د هجرت کولو ئې طاقت نهٔ لرو پاتی شو .(101)

د جهاد حکم او سریه حمزهؓ

هر کله چې په مسلمانانو باندې د مشرکانو له طرفه ظلمونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

زيات شو . نو د رب كريم له طرفه مسلمانانو ته د جهاد كولو اجازت ملاؤ شولو. په اسلام كښي اولني جنګ په سريه حمزةؓ باندي ياديږي . چي د هجرت نه ا ووۀ مياشتي وروستو په مياشت د رمضان كښي شوي دے . حضور ﷺ د قريشو د يوي قافلي د مقابلي د پاره د حضرت حمزةؓ په مشري كښي د د مهاجرينو مسلمانانو يو لښكر وليږلو . د د غي لښكر مشر ته حضور ﷺ يوه سپينه جهنډا وركړه هركله چي دغه لښكر په لاره د سيند غاړي ته ورسيدلو. په دغه مقام دوی ته د قريشو تولګي رامخامخ شو. مقابله شوروشوه . دغه وخت مجدی بن عمرو جهني دغه جهګړه د صلح په ذريعه ختمه كړه .

په غزوات او سريو باندي سرسري نظر

★د هجرت په اولني كال د حضور ﷺ په امر دوه سريي رواني شوي وے.

★ سريه حمزةؓ ★ سريه عبيدةؓ

★د هجرت په دويم كال پينځۀ هغه جنګونه (غزوے) شوي وے چي په كومو جنګونو كښي حضور ﷺ پخپله شريك شوي وۀ . هغه نګ چي پكښي حضور ﷺ پخپله شركت كړے وی هغي ته غزوه وئيلے شي .

★ غزوۀ ابوا ، دغه غزوه په غزوۀ ودان هم ياديږي

★غزوۀ بدر كبرىٰ ★ غزوۀ بواط ★ غزوۀ بني قينقاع

★ غزوۀ سويق

او په دغي كال دري سريي رواني كړے شوے وے .

★ سريه عبدالله بن جحش ، سريه عميرؓ ، سريه سالم

(c) ketabton.com: The Digital Library

د هجرت په دريم کال دري غزوے (جنگونه) شوے وے .

★ غزوۀ غطفان ★ غزوۀ احد ★ غزوه حمراء الاسد

او په دغي کال دوۀ سريے روانه کړے شوے وے .

★ سريه محمد بن مسلمؓ ★ سريه زيد بن حارثؓ

★ د هجرت په څلورم کال دوۀ غزوے شوے وے.

★ غزوۀ بني نضير ★ غزوۀ بدر صغرئ

او څلور سريے ليږلے شوے وے .

★سريه ابو سلمةؓ ★ سريه عبد اللّٰه بن انيس

★ سريه منذر ★ سريه مرثد

★د هجرت په پنځم کال څلور غزوے شوے وے.

★ غزوۀ ذات الرقاع ★ غزوۀ دومة الجندل

★ غزوۀ مريسيع دغي غزوے ته غزوۀ بني المصطلق

هم وئيلے شي. ★ غزوه خندق يا احزاب

★ د هجرت په شپږم کال دري غزوے شوے وے .

★ غزوۀ بني لحيان ★ غزوۀ غابه دغي غزوے ته ذي قرد

هم وئيلے شي .★ غزوه حديبيه

او په دغي کال يوولس سريے رواني کړے شوے وے .

★ سريه محمد بن مسلمه قرطا طرف ته ★ سريه عکاشه

★سريه محمد بن مسلمه ذي القصد طرف ته★سريه عليؓ

★ سريه زيد بن حارثهؓ بنو سليم طرف ته ★ سريه کرز بن جابر

★ سريه عبداللّٰه بن عوف ★ سريه زيد بن حارثهؓ ام قرفه طرف

ته .★ سريه عبداللّٰه بن عتيك ★ سريه عبداللّٰه بن رواحهؓ

★ سريه عمر الضمري

(c) ketabton.com: The Digital Library

★ د هجرت په ووم (۷) كال يوه غزوة شوې ده چې ورته غزوة خيبر وئيلے شي . په دغي كال پينځۀ سريے روانه كړے شوے وے .

★ سريه ابوبكرؓ ★ سريه بشير بن سعد ★ سريه غالب بن عبدالله ★ سريه بشير ★ سريه اجزم

★د هجرت په اتهم كال څلور غزوے شوے وے .

★ غزوة موته ★ فتح مكه ★ غزوة حنين ★ غزوة طائف او په دغي كال لس سريے روانه كړے شوى دى .

★سريه غالب بنو الملوح طرف ته ★سريه غالب فدك طرف ته ★ سريه شجاع ★ سريه كعب ★ سريه عمرو بن العاص ★ سريه ابوعبيده بن الجراحؓ ★ سريه ابوقتاده

★ سريه قطبه ★ سريه خالد چې ورته سريه غميصا هم وئيلے شي . ★ سريه طفيل

★ د هجرت په نهم كال يوه غزوة چې ورته غزوة تبوك وئيلے شي . واقع شوے ده .په دغي كال درے سريے روانه كړے شوے وے .

★ سريه علقمه ★ سريه علىؓ ★ سريه عكاشه

★ د هجرت په لسم كال د غزوے نوبت نۀ دے راغلے . په دغي كال دوۀ سريے روانه كړے شوے وے .

★ سريه خالد بن وليدؓ نجران طرف ته .

★ سريه علىؓ يمن طرف ته

سريه عبيده بن الحارثؓ

بيا د دغي سريه حمزةؓ نه وروستو د شوال مياشت كښې

(c) ketabton.com: The Digital Library

حضور ﷺ حضرت عبیده بن الحارث ؓ ته د شپیتو کسانو مشرۍ حواله کړه . او د ابوسفیان مقابلې دپاره ئي ولیږلو . په دغه سریه کښې سعد بن ابی وقاص ؓ په کافرانو باندې د غشي ګزار کړے وۀ . دغه اولنې غشې وۀ چې د اسلام د ترقۍ د پاره کافرانو طرف ته ګزار شوې وۀ .(102)

د قبلې دبدلیدلو حکم

د هجرت په دویم کال د وحی په ذریعه حضور ﷺ ته حکم وشو چې خپل مخ د بیت المقدس نه بیت الله ته (کعبې) راواړه وۀ . دغه حکم سره په راروان وخت کښې د مسلمانانو قبله کعبه وګرځیده . له دې نه مخکښې په مدینه منوره کښې د مسلمانانو قبله بیت المقدس وه . هم هغه طرف ته به مسلمانانو مونځونه کول . په دې حکم سره مسلمانانو خپل مخونه کعبې طرف ته راواړول . او د حضور ﷺ د زړۀ یو خواهش چې د قبلې د بدلیدلو وو پوره شو .(103)

سریه عبدالله بن جحش ؓ

په دغه کال رسول الله ﷺ د دولسو مهاجرینو یوه ډله د حضرت عبدالله بن جحش ؓ په مشرۍ کښې د قریشو د یوې قافلې د مخ نیوی د پاره روانه کړه . میاشت د رجب المرجب وه. مسلمانان د قریشو قافلې ته د رجب په اولنې تاریخ باندې مخامخ شول . د غه وخت د مسلمانانو خیال دا وو چې ګنې د جمادی الثانیه دیرشم تاریخ دے ځکه چې د عرب په ګوټ ګوټ کښې په رجب المرجب کښې د عام قتل وقتال ممانعت

(c) ketabton.com: The Digital Library

وو . (رجب المرجب په څلورو میاشتو کښې یوه میاشت ده چې په هغې کښې د عربو ټولو قبیلو د یوبل سره جنګ جهګړے نه کولے) د مشورې نه پس مسلمانانو د هغې قافلې سره مقابله وکړه . په هغه قافله کښې د قافلے مشر ژوبل شو او دوه کسان د هغه قافلې بندی جوړ شو . نورو ټولو تیخته وکړه . مسلمانانو مال غنیمت راجمع کړۀ او بیا وروستو هغه د شریعت موافق تقسیم شولو . دغه جنګ په رجب کښې شوے وو له دې وجې مشرکانو د عربو د حضور ﷺ متعلق دا خبره مشهوره کړه . چې حضور ﷺ د حرمت په میاشت کښې هم قتل او قتال روا کړلو . . د قریشو د دغې اعتراض جواب د پاره مولىٰ کریم په قرآن کښې آیت ﴿ یسئلونك عن الشهر الحرام ﴾ نازل کړلو . په دغه آیت کریمه کښې د عربو د اعتراض پوره پوره جواب پروت وو .

(104 , 105 , 106)

غزوۀ بدر

بدر د یو کوهی نوم دے هم په دغه نوم ورسره خواته یو کلې آباد دے . دغه کلې او کوهی د مدینې منورې نه اتیا میله لرے دے په دغه ځائے کښې د اسلام اولنې عظیم الشانه غزوه شوې ده . چې د تاریخ په صفحو کښې په غزوه بدر سره یادیږی . د یو خبر راوړونکی په ذریعه حضور ﷺ ته معلومه شوه چې د قریشو یوه لویه قافله سره د سامانه د شام له طرفه د مدینې په طرف راروانه ده . حضور ﷺ د رمضان په دولسم تاریخ په دویمې هجرې کښې د درې سوو او دیارلسو انصارو او

(c) ketabton.com: The Digital Library

مهاجرينو سره روحا طرف ته روان شولو . (روحا د مديني منوري نه څلويښت ميله لرے د يو ځائے نوم دے) بل طرف ته د قريشو د قافلي مشر ته چي پته ولګيده . چي حضور ﷺ هغوی ته په لاره کښي په انتظار ولاړ دے . نو د قافلي مشر هغه لاره پريښودله او په بدله لاره ئي قافله روانه کړله او ورسره ئي د قافلي نه مخکښي په تيز رفتاری سره يو قاصد مکي مکرمي ته روان کړلو چي د مکي مکرمي قريش د دغي حالاتو باندي خبر کړي . قريشو ته د قاصد په ذريعه چي د دغي حالاتو پته ولګيدله . نو هغوی له نوره هم غصه ورغله او ډير زيات فکر مند شو او په تادي سره ئي د مسلمانانو د مقابلي د پاره يو لوئے لښکر تيار کړلو . دا لښکر نهه نيم سوو کسانو وو . بعضي خلقو دا تعداد زر ليکلي دے . په دغه لښکر کښي د قريشو سره سل اسونه او اووۀ سوه اوښان وو . بل طرف ته چي مسلمانانو ته پته ولګيده چي د کومي قافلي په تکل هغوی د مديني منوري نه راوتي وو هغه قافله ترينه په يوه بله لاره تلے ده . او د دوی د مقابلي د پاره د مکي مکرمي نه د قريشو او د اهل مکه يو لوئي لښکر راروان دے . دغه وخت حضور ﷺ د صحابوؓ سره مشوره وکړه . هريو صحابیؓ خپل ځان د قربانۍ د پاره پيش کړۀ . د خزرج قبيلي مشر سعد بن عبادهؓ ووئيل کۀ چرته تاسو حکم وکړئ نو مونږ سيند ته ټوپ کيدو ته هم تيار يو . حضرت مقدادؓ ووئيل اے د الله پيغمبره ! ﷺ مونږ به ستانه مخکښي وروستو ښي او ګس طرف ته جنګيږو . د صحابهؓ دغي جذبي

(c) ketabton.com: The Digital Library

سره حضور ﷺ ډیر خوشحاله شو . او د مقابلې د پاره ئې د مخکښې د تګ حکم جاري کړۀ . مسلمانان د هغې مقام نه روان شو او بدر ته ورسیدل . د بدر په میدان حضور ﷺ او مسلمانانو ته پته ولګیده. چې د دې میدان په بل طرف قریش د مخکښې نه دیره شوې دی . بل طرف ته هغه قافله چې د ابو سفیان په مشرې کښې د شام نه راروانه وه د مسلمانانو نه ډیره مخکښې تلے ده. اوس داوخت یو طرف ته د بدر په میدان کافران دیره وو بل طرف ته د مسلمانانو لښکر د جنګ د پاره تیار ولاړ وو. ابوجهل چې قریشو د لښکر ئې مشرې کوله . هغۀ خپلو مشرکانو ملګرو ته ووئیل چې نن به په هره طریقه چې وي د مسلمانانو سره به داسې جهګړه کوو چې د هغوی نومې نخانې پاتې نشی .د بدر په میدان کښې دمسلمانانو لښکر په هغه ځائے ولاړ وۀ . کوم ځائے چې د اُوبو کمې وۀ . هر طرف ته شګې وے . قریش دغه وخت د جنګ د پاره په یوښۀ خاورینه زمکه دیره شوی وو. چې په هغې تلل هم آسان وو. او ورسره په دغه ځائے کښې اوبه هم وے . دغه وخت مولیٰ کریم د آسمانه باران وکړلو . چې دهغې په وجه هغه خاورینه زمکه ختهٔ شوله . او هغه شګلنه زمکه د ګرځیدو قابله شوه . دغې باران سره یو طرف ته مسلمانانو ته سهولت پیدا شو نو بل طرف ته دمکې قریش په تکلیف او مصیبت کښې ګرفتاره شو . د جنګ شورو کیدو کښې لږ وخت وو . حضور ﷺ په دغې موقع د مولیٰ کریم نه د مسلمانانو د کامیابۍ دپاره ډیرې دعاګانې وغښتلے . مولیٰ

(c) ketabton.com: The Digital Library

کریم هغه تهولي دعاګاني قبولي کړلے او حضور ﷺ ته ئي دوحی په ذریعه د قریشو د ذلیله کیدو زیرے ورکړه . د جنګِ بدر په میدان یو طرف ته حضور ﷺ د مسلمانانو صفونه سمول ، بل طرف ته ابو جهل ملعون د غرور نه ډك د مشرکانو صفونوله ترتیب ورکوؤ . دا جنګ د یو ي وړي ډلي (چي تعداد ئي دري سوه او دیارلس وه) د یو لوئي جمات (چي په شمیر سره زر تنه وو) سره وه . د بدر میدان وو . صفونه تیار شو .اول نه د یو یو مقابله شورو شوه . د قریشو د لښکر نه دري تنه (عتبه، شیبه، ولید) راووتل . د دوی مقابله حضرت علیؓ ، حضرت حمزهؓ او حضرت عبیده بن الحارثؓ وکړه .دري واړه مشرکان قتل شو . بیا یو عظیم الشان جنګ شورو شو . د جنګ په اٰخر کښي مشرکانو تیخته وکړه او مسلمانانو کامیابی اوموندله . د بدر په دغه جنګ کښي د مسلمانانو نه څوارلس تنه شهیدان شو او د کافرانو اویا تنه مردار شول . اویا تنه د مشرکانو نه بندي جوړ شو . او ډیر زیات مال غنیمت مسلمانانو ته په لاس ورغے.کوم وخت چي د بدر د قیدیانو سره د مسلمانانو قافله مدیني منوري ته ورسیده . حضور ﷺ د بدر قیدیان د نور مالِ غنیمت سره په مسلمانانو کښي تقسیم کړل .او تهولو ته حضور ﷺ دا امر وکړۀ . چي د بدر قیدیانو سره ښۀ سلوك او رویه ووساتئ . د حضور ﷺ د دغي فرمان په وجه صحابهؓ په خپله په کهجورو ګزاره کوله او د بدر قیدیانو لره به ئي ښۀ روټی ورکوله . بیا د حضور ﷺ په مشوره سره د بدر تهول قیدیان د فدیي په عوض پریښود لی

(c) ketabton.com: The Digital Library

شو. په دغه قیدیانو کښې د حضور ﷺ تره حضرت عباسؓ او د حضور ﷺ خوم ابوالعاصؓ هم وو د حضرت ابوالعاصؓ په نکاح کښې حضور ﷺ مشره لور حضرت زینبؓ وه . دوی (حضرت عباسؓ او حضرت ابوالعاصؓ) هم د نورو قیدیانو په شان د فدیې په بدله کښې پرېښودلے شو . دا واقعه د اسلامي مساوات یوه بهترینه نمونه وه . حضرت عباسؓ مالداره وه . هغه نه د نورو مالدارو په شان زیاته فدیه واغستلے شوه . او د ابوالعاصؓ د فدیې دپاره د مکې مکرمې نه حضرت زینبؓ خپل امیل چې ورته خپلې مور د وادۀ په موقع ورکړے وۀ . د حضور ﷺ لره راواولیږلو. حضور ﷺ ته چې هغه امیل مخامخ شو نو بې اختیاره ئې دسترګو مبارکو نه اوښکے روانے شولے او صحابهؓ ته ئې اوفرمائیل که چرته تاسو ټول راضي ئې نو دا امیل به حضرت زینبؓ ته واپس کړو. ځکه چې دا ورسره د خپلې موریو نښه پاتې ده .صحابوؓ په یو اواز اووئیل چې مونږ ټول راضي یو . بیا حضرت زینبؓ ته هغه امیل واپس کړے شو. او د آزدئ د پاره ئې ابوالعاصؓ نه لوظ واغستلو چې تۀ به حضرت زینبؓ لره مدینې منورې ته رالیږې . ابو العاصؓ ته چې کله ازادي اومندله او مکې مکرمې ته راغے . نو د حضور ﷺ د لوظ مطابق ئې حضرت زینبؓ مدینې منورې ته روانه کړه . ابوالعاصؓ یو لوئې سوداګر وۀ . په یوه بله موقع بیا دوی مسلمانانو ته په لاس ورغلل . په دغه موقع چې کله راخلاص شو او مکې مکرمې ته راغے. نو اول ئې د ټولو قریشو

(c) ketabton.com: The Digital Library

امانتونه واپس کړل او بيا ئي د اسلام د قبليدلو اعلان وکړلو.

د بدر بعضي قيديان ډير زيات غريبا نان وۀ . چې د فديي ورکولو طاقت ئي نۀ لرلو . خو د ليکلو اولوستلو هنر ورسره وۀ . هغوي ته ووئيلى شو چې تاسولره دا فديه ده چې تاسو د مسلمانانو لسو لسو تنو ته ليکل او لوستل وښائي . حضرت زيد بن ثابتؓ په دغه موقع ليکل زده کړي وۀ .
(107, 108,109)

غزوۀ غطفان

د غزوۀ بدر نه وروستو دعشور د يو لښکر سره (چې څلورسوه تنه وو) په مدينې منورې باندې د حملې کولو اراده وکړه.هر کله چې حضور ﷺ ته نزدې شولو نو د لښکر ټول کسان ترينه وتختيدل . او غرونو کښې ئي پناه واغستله . حضور ﷺ چې ميدان صفا وليدلو نو واپسى ئي وکړله . دغه وخت مولیٰ کريم ﷻ د اسمانه باران راوورولو چې په هغې سره د حضور ﷺ کپړے لمدے شولے . رسول الله ﷺ خپلې کپړے د وچولو دپاره په يوه ونۀ کښې زوړندے کړلے او په خپله د هغه ونې په سيورې کښې د ارام کولو په نيت سملاستلو. بل طرف ته دعشور دا منظر دلرې نه ليدلو . هغۀ چې وليدل چې حضور ﷺ د هغۀ نه ناخبره ملاست دے . هغه وخت په تيزې سره هغه د حضور ﷺ سر مبارك ته نزدې راغے توره ورسره په لاس کښې وه . حضور ﷺ ته ئي ووئيل اوس به تاسو مانه څوك خلاصوى ؟ . حضور ﷺ ښۀ په اطمينان سره جواب ورکړه . زما الله به ما تا نه خلاصوى . دعشور چې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

حضور ﷺ د خلۀ مبارك دغه كلمات واوریدل . نو ویره پري راغله .توره ئي د لاس نه ګزار شوه . هغه توره چي د دعشور د لاسو نه پریوتے وه بنۀ په اطمینان سره حضور ﷺ راؤچته كړه او د دعشور نۀ ئي تپوس وكړۀ اوس تۀ ا ووایه چي تا به زما نه څوك خلاصوی ؟ . دعشور په عاجزي سره ووئیل : زما خلاصولو والا هیڅ څوك نشته . حضور ﷺ چي د دعشور عاجزی او محتاجي ولیده نو بي له انتقامه ئي معاف كړلو . دعشور باندي ددغي واقعي دومره ډیر اثر ووشو . چي وروستو په خپله هم مسلمان شولو او د خپل قوم د پاره یو لوئي مسلمان مبلغ جوړ شولو . (110) دا د حضور ﷺ د اخلاقو یوه نمونه وه . داسي واقعات د سیرت په نورو كتابونو كښي ډیرزیات لیكلي شوی دی .

د حضرت حفصهؓ او زینبؓ سره نكاح

د هجرت په دریم كال د شعبان په میاشت كښي حضرت حفصهؓ بنت عمرؓ د حضور ﷺ په نكاح كښي راغله او بیا د رمضان المبارك په میاشت كښي حضور ﷺ د حضرت زینب بنت خزیمهؓ سره نكاح وكړله .(111)

غزوۀ احد

دا هل علم په دي خبره اتفاق دے چي د احد جنګ (غزوه) د هجرت په دریم كال د شوال په میاشت كښي شوي دے . كوم وخت چي مشركان د بدر د شكست خوړلو نه وروستو مكي مكرمي ته لاړل . نو هغوی د بدر د انتقام اخستلو دپاره په

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډیرزیات اهتمام سره تیاري شورو کړۀ . هم په دغه نیت ئي یو لوئي لښکر تیار کړلو . په دغه لښکر کښي دري زره کسانو سره دوه سوه اسونه ، دري زره اوښان وو . او څلوار لس زنانه د دي مقصد دپاره وے چي کۀ څوک ترته دوی تیخته کوی نو ورته به د بدر جنګ رایادوی او د جنګ نه په تیخته به ورته غیرت ورولي .حضرت عباسؓ چي په پټه ئي اسلام قبول کړے وو او لا تراوسه ئي هجرت نه وو کړے . هغوی حضور ﷺ ته د مکي مکرمي د مشرکانو حالات ولیکل او د یو تیز رفتار قاصد په ذریعه ئي دغه لیکل حضور ﷺ ته ولیږل. حضور ﷺ ته چي پته ولګیدله نو د پوره حقیقت معلوملو دپاره ئي دوه کسان د مدیني منوري نه مکي مکرمي ته روان کړل. چي د قریشو پوره پوره حالات حضور ﷺ لره راوړی . هغي دوۀ تنو حضور ﷺ ته خبر ورکړۀ چي د قریشو لښکر د مکي مکرمي نه راروان شوي دے او مدیني منوري ته نزدي رارسیدلے دے . حضور ﷺ د دغه قاصدانو د خبر په رڼا کښي یو څو تنه څوکیداران د مدیني منوري نه ګیر چاپیره په اهمو ځایونو باندي مقرر کړل. بیا حضور ﷺ د صحابهؓ نه مشوره واغستله .د مشوري نه پس حضور ﷺ سحر وختي د زرو تنو سره د مدیني منوري نه بهر ووتلو .په دغه زرو تنو کښي د رئیس المنافقین عبد الله بن ابی منافق دري سوه ملګری هم وو. رئیس المنافقین عبدالله بن ابئ او د هغۀ ملګری د اسلامی لښکر نه په لاره کښي جدا شو. او دا بهانه ئي وکړه چي د هغوی مشوره نۀ ده منلے شوے . ځکه دوی

(c) ketabton.com: The Digital Library

په جنګ کښې حصه نۀ اخلي . د منافقينو د اسلامی لښکر
نه په جدا کيدو سره د اسلامی لښکر تعداد صرف اووۀ سوه
پاتې شو. حضور ﷺ د مدينې منورې نه بهر تشريف يو وړلو او
د اسلامې لښکر ئې په خپله معائنه وکړه . د معاينې په وخت
حضور ﷺ بعضې واړۀ واړۀ هلکان وليده چې د جهاد له
شوقه په صفونو کښې ولاړ دی . حضور ﷺ هغه هلکان
مدينې ته واپس وليږل . په دغې هلکانو کښې رافع بن خديج
هم وۀ . کوم وخت چې هغۀ ته ووئيلی شو. چې تۀ لا ماشوم
ئې او دجهاد کولو طاقت نۀ لرے په دې وجه مدينې منوری ته
واپس لاړ شه . هغه د پښو په ګوتو اودريدلو. حضور ﷺ چې
د هغۀ هغه شوق اوجذبه وليدله نو ورله ئې په اسلامی لښکر
کښې د شاملولو اجازت ورکړۀ . سمره بن جندبؓ چې وکتل .
چې په وجود کمزورې رافعؓ ته په اسلامی لښکر کښې د
شاملولو اجازت ملاؤ شو. نو هغۀ حضور ﷺ ته ووئيل چې
زۀ د رافعؓ نه په وجود کښې تکړه يم . څنګه چې هغۀ ته
اجازت ورکړے شوے دے دغه شان دے ماته هم په اسلامی
لښکر کښې د شامليدلو اجازت راکړے شی . حضور ﷺ د
امتحان په غرض دوی يو بل لره په پرځونو وروستل . سمرهٔ په
دغه موقع رافعؓ لره په زمکه څملولو . حضور ﷺ وليدل چې
سمرهٔ د رافعؓ نه مضبوط او تکړه دے . نو د رافعؓ سره سره ئې
سمرهٔ ته هم په اسلامی لښکر کښې د شاملولو اجازت ورکړۀ .
د مسلمانانو صفونه حضور ﷺ په خپله تيار کړل . حضور ﷺ د
پنځوسو تنو يوه ډله د اُحد د غريه څوکه کينوله چې دښمن د

(c) ketabton.com: The Digital Library

وروستو نه په مسلمانانو حمله ونكړي . ورسره ئي هغي جمات ته دا امر هم وكړه . چي تاسو به خپل ځايونه نهٔ پريږدئ . مسلمانان كهٔ برے مومي او كهٔ ورته شكست رسي . بيا يو ډير لويي جنګ شوروشو . شورو شورو كښي د مسلمانانو تلهٔ درنه وهٔ . او مسلمانان په ګټه كښي روان وهٔ . قريشو تيخته كول غنيمت ګڼل .مسلمانانو د قريشو نه پاتي مال غنيمت راټولول شوروكړل. هغه پنځوسو تنو (چي د مسلمانانو د څوكيدارى د پاره دا احد د غر د پاسه حضور ﷺ كينولي وو) چي دغه منظر وليدهٔ . نو هغوى خپل ځائے له دى وجي پريښودلو چي د حضور ﷺ فرمان د دي وخته پوري وهٔ . د هغوى مشر عبدالله بن جبيرؓ ورته ډير په تاكيد سره بار بار ووئيل چي د حضور ﷺ فرمان دے چي دا ځائے به تاسو په هيڅ حالت كښي نهٔ پريږدئ . هغوى ووئيل چي مسلمانانو ته فتح نصيب شوے ده اوس دلته د پاتے كيدلو څهٔ ضرورت پاتے نهٔ شو . د حضرت عبدالله بن جبيرؓ سره صرف يو څو تنه په دغه مقام باندي پاتے شو. خالد بن وليد (چي لا تراوسه ئي ايمان نهٔ وو راوړے) چي دغه ځائے خالي وليدهٔ نو د وروستو نه ئي په مسلمانانو حمله وكړهٔ . عبدالله بن جبيرؓ او د هغهٔ ملګرو ډير په ښهٔ انداز سره د هغوى مقابله وكړه . ولي د تعداد د كم والي په وجه خالد بن وليد او د هغهٔ لښكر ئي رامنع نهٔ كړے شو او دوى ټول د خالد بن وليد او د هغهٔ لښكر سره په مقابله كښي شهيدان شو . د حضرت عبدالله بن جبيرؓ او د هغهٔ د ملګرو په شهادت سره خالد بن وليد ته لاره صفا شوه .

(c) ketabton.com: The Digital Library

او په اسلامي لښکر ئي د وروستو نه يوه زورداره حمله وکړه .
بل طرف ته چي قريش په تيخته وو هغوی هم راوپس شو.
دغه وخت ټول مسلمانان د کافرانو د دوؤ ډلو په مينځ کښي
راګير شو. يو طرف ته د خالد بن وليد لښکر وؤ او بل طرف ته د
قريشو لښکر وؤ . مسلمانان دغه وخت يو عجيبه امتحان
کښي وو . مصعب بن عميرؓ چي د حضور ﷺ سره په صورت
مبارك کښي يو شان ښکاريدلو په دغه موقع شهيد شولو نو
دا خبره ګډه شوه چي حضور ﷺ شهيد شولو . د مسلمانانو
غوږونو ته چي کله دغه خبره وورسيدله . نو بې حوصلي
شو .او دا خيال کول ئي شورو کړۀ چي د حضور ﷺ نه بغير د
دنيا د ژوند به څۀ خوند کوي . دغه وخت دقريشو دلاسه ډير
مسلمانان شهيدان شو. ډير صحابۀ ژوبل شو . ناګهانه د
حضرت کعب بن مالكؓ نظر په حضور پريوتلو او د
خوشحالۍ نه ئي يوه چغه کړه . چي راشے مسلمانانو
حضور ﷺ صحيح سلامت دے . صحابوؓ چي د حضرت
کعب بن مالكؓ اواز واوريدلو نو ټول د حضور ﷺ طرف ته را
په منډه شول . دغه وخت مشرکانو ډير زور ولګولو چي
حضور ﷺ شهيد کړي او پرله پسي ئي په حضور ﷺ باندي
حملي وکړلے .صحابۀ د حضور ﷺ مخي ته د يو ډهال پشان
ولاړ وو . او د کافرانو مشرکانو د هري حملي جواب به ئي په
ښۀ طريقه ورکولو . حضرت طلحهؓ دغه وخت د خپل وجود (
جسم) په ذريعه د مشرکانو ګزارونه منع کول، د جنګ نه
وروستو د هغوی په جسم اويا زخمونه جوړ شوي وو . دغه

(c) ketabton.com: The Digital Library

موقع وه چې حضور ﷺ وفرمائيل څوك دى چې زما نه ځان قربان كړي ؟ حضرت زيادؓ سره د څلورو ملګرو حضور ﷺ لره نږدې راغے او د كافرانو سره په مقابلې كښې شهيدان شول . په دغه موقع د قريشو ديو تن عبدالله بن قميه دلاسه د حضور ﷺ مخ مبارك زخمى شو. هغۀ په حضور ﷺ باندې د تورې ګزار وكړلو چې د هغې په وجه د مخ د ټوپې نه دوه كړې د حضور ﷺ مخ مبارك ته ورننه شولے .په دغې ګزار سره د حضور ﷺ يو غاښ مبارك هم شهيد شولو .حضرت سيدنا صديق اكبرؓ اراده وكړه چې د حضور ﷺ د مخ د زخم نه دغه كړې لرې كړى خو حضرت ابوعبيدهؓ ورته د دغې سعادت حاصلولو د پاره منت وكړلو . حضرت ابوعبيدهؓ چې د حضور ﷺ د مخ مبارك نه د خلې په ذريعه دغه كړې اوويستلے نو ورسره ئې خپل دوه غاښونه هم پريوتل . دغه غزوه كښې حضور ﷺ يو كندې ته وغرځيدلو . هغه كنده مشركانو د ايمان خاوندانو ته د نقصان رسولو د پاره جوړه كړې وه . په دغه غزوه كښې دوه ويشت ، يا درى ويشت تنه د كافرانو نه مردار شوى وو. او د مسلمانانو نه اويا تنه شهيدان شوى وو. په دغه شهيدانو كښې د حضور ﷺ تره حضرت حمزهؓ هم وۀ . چې د هغوى په شهادت حضور ﷺ ته ډير تكليف رسيدلے وو. هنده چې لا تراوسه ئې ايمان نۀ وو قبول كړے او د ابوسفيان كوروالا وه . هغې د حضور ﷺ د تره حضرت حمزهؓ سره د هغه د شهادت نه پس ډير بد سلوك كړے وه. د دغې جنګ په موقع مسلمانانو خپل بچې او

(c) ketabton.com: The Digital Library

زنانه په مختلفو قلعو کښې د يهوديانو نه د حفاظت دپاره بندے کړے وے . صرف هغه زنانه په ميدان کښې موجود وے چاچې د مسلمانانو مرسته او علاج کولے شو .حضرت فاطمې په دغې موقع د خپل والد محترم د زخمونو علاج ته تياره ولاړه وه . حضرت عائشةؓ ، حضرت ام سليمؓ او حضرت اُمِ سليطؓ زخميانو لره په مشکونو کښې اوبه راچلولے . حضرت صفيهؓ چې د حضرت حمزهؓ خور او د حضور ﷺ ترور ده . هغې ته چې پته ولګيده چې مسلمانانو ته په جنګ کښې ډير زيات نقصان رسيدلے دے نو د مدينې منورې نه په تيزۍ سره راروانه شوه .او د احد ميدان ته راغله . حضور ﷺ ته چې د ترور د راتګ پته ولګيدهٔ نو حضرت زبيرؓ ته ئې وفرمائيل د حضرت حمزهؓ د وجود ټکرې راغوندې کړه خور ته ئې پته اونهٔ لګی . د دغې خبرې خبر چې حضرت صفيهؓ ته اوشو نو هغې اوفرمائيل .زهٔ د خپل د ورور نه خبر شوې يم د اللّٰه په لاره کښې دغه قربانی څهٔ لويه قربانی نهٔ ده . د دغې وينا نه پس حضور ﷺ خپلې ترور له د حضرت حمزهؓ د ليدلو اجازت ورکړهٔ . هغې چې خپل ورور وليدهٔ نو انا للّٰه وانا اليه راجعون ئې ووئيل او دې امت ته ئې د صبر کولو يوه بهترينه نـــــمـــــونـــــه پــــــريښـــــوده .

دغـه جنګ کښې د يو انصارې زنانه پلار ، ورور او خاوند شهيدان شوی وو . پرله پسې د يو يو د شهادت خبر چې دغې زنانه ته راغے نو هغې زنانه به د هر خبر راوړونکی نه دا تپوس کولو چې حضور ﷺ څنګه دے؟ حضور ﷺ خو روغ

(c) ketabton.com: The Digital Library

دے کـنـه ؟ ورتـه بـه ووئيـلـی شـو چي حضور ﷺ صحيح سلامـت دے . نـود ربّ شـكـريـه ئي اوياسلو.بيا هم د ځان د تسلي د پاره د حـضـور ﷺ پـه ديدن پسي ګرځيدله . هر كله چي ئي پـه حضور ﷺ باندي نظرپريوتلو نو د ربّ شكر ئي ادا كـړۀ او چغـه ئـي كـړه چـي تـاسـو سلامت ئي نو نور مـصيبتـونـه مـصيبتـونـه نـۀ دي . د دغي واقعي نـه پـس د مـسـلـمـانـانو زمـكـي تـه د سپـارلو(تدفين) وخت راغـے نو مسـلـمانانو سره د غريبي په وجه دومره كپړه نۀ وه چي د دغي شهيدانـو تـريـنـه كفن جوړ شي . د حضرت مصعب بن عمير جـنـازه تيـاره وه . خو د كفن د پاره ئي كپړه نه وه .په كپړي سره سر بـه ئي ورلـه پټـولـو نـو خپـے بـه ئي ښكاره كيدے او كۀ خپـے بـه ئي ورلـه پټـولـے نـو سـر بـه ئي ښكاره كيدلو. بيا د حـضـور ﷺ پـه امر سره سر مبارك ئي پټ كړے شو او په خپو ئي ورلـه واښـۀ واچـول. دا هـغـه مـنـظر او هغه وخت وو چي مـسـلـمـانانو ته به كله هم وربه ياد شو نو ژړا به ورتله .د جنګ احد شهيدان بغيرله غسله (لامبولو) په هغه وينو كښي لت پت د جنازو نه پس خپلو خپلو قبرونو ته اوسپارلے شو . په دي جـنـګ كښي مـسـلـمـانـانـو تـه ډير زيات نقصان رسيدلے وو.

قـريـش مكي مكرمي ته روان شوی وو . خو د دي خبري يره وه چي كيـدے شـی قـريـش پـه مـسـلـمانانو دوباره حمله وكړي . ځـكـه رسـول الـلّٰـه ﷺ د اوياتنو يوه ډله چي پكښي حضرت ابـوبـكـرؓ او حـضـرت زبيـرؓ هم وو . د ابو سفيانؓ او د هغه لښكر پسـي وروسـتـو روانـه كـړے وه . ابو سفيانؓ په لاره كښي بيا په

(c) ketabton.com: The Digital Library

مسلمانانو باندي د حملي كولو اراده لرله خو د خزاعه قبيلي مشر معبد چي پټ پټه د مسلمانانو سره ملګري وو . هغه ابوسفيان ته ووئيل تۀ د مسلمانانو سره د مقابلي كولو طاقت نۀ لرے . زۀ ديو خبرراوړونكي په ذريعه خبر شوے يم چي محمد ﷺ تاسره دوباره مقابله كول غواړي او يو لښكر ئي ستا د مقابلي د پاره تاپسي ورستو راروان كړے دے . ښۀ خو داده چي صحيح او روغ څان مكي مكرمي ته وورسے . ابوسفيان چي د معبد خبره واوريدله نو خپله اراده ترينه هيره شوه او مكي مكرمي ته روان شو . حضور ﷺ ته چي د ابوسفيان اودقريشو دلښكر پته ولګيده چي مكي مكرمي ته ورسيدل نو مسلمانانو ښۀ په اطمينان سره د حمراء نومي علاقي نه مديني منوري ته واپسي وكړه. (112 , 113)

د يهوديانو مخالفت

د مديني منوري فضا د مسلمانانو د پاره ښه وه . خو دلته هم د اسلام دښمنان وو . چي د تاريخ په كتابونو كښي په يهود سره ياديږي د يهوديانو دري قبيلي وے . بنو نضير ، بنو قينقاع ، بنو قريظه . په شورو كښي د دوی سره حضور ﷺ يوه د امن معاهده كړے وه چي ورته ميثاقِ مدينه وائی . د دي معاهدي مقصد دا وو چي د مديني خلق د با هر دښمن سره په شريكه مقابله وكړی . دغه يهوديان په شورو شورو كښي د مسلمانانو ملګری وو او دوی به دمسلمانانو سره په شورو شورو كښي ملګرتيا كوله څكه چي كومه خبره به مسلمانانو كوله . نو د

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغې خبرې په ذريعه به دوی د خپلې خبرې (چې د آسماني کتاب سره به ئې تعلق وه) تائيد حاصلولو. ديهوديانو دا خيال وه چې د مسلمانانو په ذريعه به د دوی په سلطنت کښې وسعت او زيات والے راشي .خو يهوديان په دغې مقصد او اراده کښې کاميابه نۀ شو. په رو رو د وخت تيريدو سره يهوديانو ته پته ولګيده چې د کوم مقصد د پاره دوی د مسلمانانو سره مرسته او ملګرتيا کووی. هغه مقصد دوی ته نۀ حاصليږي د هغې مقصد نه دوی لرې روان دی . په مزه مزه يهوديان په دې هم پوهه شو. چې د مسلمانانو عقيده زمونږ د عقيدې نه ډيره زياته بدله ده . په دې وجه ئې پټ په پټه د مسلمانانو مخالفت شورو کړه . د دغې ځائے نه يهوديانو د مسلمانانو سره دښمنی شورو کړه . د يهوديانو په زړونو کښې د مسلمانانو د پاره د محبت په ځائے کينه بغض حسد راپيدا شو. يهوديانو د مسلمانانو د ويرې د لاسه ئې دغه دښمنی نه ښکاره کوله. بيا هم هغه کارونه به ئې کول چې په کومو کارونو اسلام او مسلمان بدنام شي او په څۀ طريقه اسلام او مسلمان ته نقصان اورسی . اوس اوخزرج چې د اسلام په نور راجمع شوی وو او د يوبل سره ئې دښمنی ختمه شوې وه . د يهوديانو دا کوشش وو چې دغه دښمني بيا راتازه کړی . په دوی کښې بيا شرفساد بنور کړی . خود اسلام په وجه دوی ته خپل مقصد حاصلول ډير ګران وو . له دې وجې له پټې نه ښکاره مخالفت ته راغلل . او هغه معاهده ئې ماته کړه کومه چې د مسلمانانو او د يهوديانو ترمينځه

(c) ketabton.com: The Digital Library

شوي وه . د دغي شر ابتدا د بنوقينقاع نه اوشوه .

بنو قینقاع سره جنگ

په اسلامي مياشتو كښي د شوال مياشت وه او د هجرت دويم كال وه . يوه مسلمانه زنانه د څۀ كار د پاره د بنوقينقاع محلي ته لاړه . هلته ئي د يو دكان نۀ څه اغستل . د هغه دكان مالك دغي مسلماني زنانه ته په غلط نيت لاس واچولو . دغه ځائي يو بل مسلمان ولاړ وو هغي چي وليدل چي د يو مسلماني زنانه عزت پاتي نۀ شولو نو كوم يهودي چي دغه حركت كړي وو . هغه ئي مردار كړه. بيا يهوديانو د يهود په بدله كښي مسلمان شهيد كړه . حضور ﷺ ته چي د دغي واقعي پته ولگيدله نو رسول الله ﷺ د دوى سره د مقابله كولو مسلمانانو ته د تياري كولو حكم وكړۀ . بنوقينقاع ته چي معلومه شوه چي رسول الله ﷺ د مسلمانانو سره دوى طرف ته راروان دے او په دوى حمله كوونكے دے . نو دوى ځان په يوه قلعه كښي بند كړۀ . حضور ﷺ ترينه كيره تاؤ كړه او پنځلس ورځے ئي د دوى په انتظار د دغي قلعي نه بهر تيرے كړے . بنوقينقاع ته پته ولگيده چي مسلمانان خو د دي ځائے نه د تلو نوم نۀ اخلي. نو د قلعي نه بهر راوتو ته مجبوره شو . او ټولو ووئيل چي حضور ﷺ د دوى په حق كښي څۀ فيصله وكړه . نو هغوى ته به منظوره وى . حضور ﷺ د عبدالله بن ابى په سفارش (چي د مسلمانانو حليف وۀ) دوى ته د خپل وطن نه د وتلو اجازت وركړۀ . دوى خپلي زمكي او كورونه پريښودل او شام طرف ته لاړل .

(c) ketabton.com: The Digital Library

(114,115,116)

د اویا (۷۰) قاریانو واقعه

د اسلام نور رو رو ښوریدلو . په دغه زمانه کښې د کلاب قبیلې مشر د حضور ﷺ په خدمت کښې حاضر شو .او حضور ﷺ ته ئې درخواست وکړلو چې تاسو ماسره څۀ مسلمانان ملګرې کړې چې زما قوم قبیله اسلام ته راوبللې . او د اسلام رڼا سره د هغوی زړونه منوره شي . حضور ﷺ ورته ووئیل د نجد خلق د بهروسې خلق نۀ دی . هغۀ ووئیل چې د دغې خبرې زۀ ضامن جوړیږم . حضور ﷺ د هغۀ سره اویا تنه ملګرې کړل چې د قران کریم بهترین لوستونکې وو. دوی چې کله د بنوسلیم علاقې معونه ته ورسیدل .او هلته ئې دمه کوله . دغه وخت د دغې علاقې مشر عامر بن طفیل د دوی نه ګهیر چا پیره څۀ کسانو ګهیره وا چوله .او دوی ئې ټول قتل کړل .صرف یو صحابی عمرو بن امیهؓ ئې پرېښودلو .چې د چا په ذریعه د مدینې منورې خلقو د دغې مظلومو قاریانو واقعه واؤروله .(117)

د رجیع مقام شهیدان

په دغه ورځو کښې د عضل او د قاره قبیلې څۀ تنه حضور ﷺ له راغلل او درخواست ئې وکړۀ چې زمونږه قبیله د اسلام په نور سره منوره شوے ده . تاسو مونږله هغوی ته د اسلام سبق ښودلو دپاره یو څو کسان راکړئ . حضور ﷺ دوی سره لس تنه ملګرې کړل . دوی چې کله رجیع ځائے ته

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورسیدل نو دغې ظالمانو خپله وعده هيره کړه . د بنی لحيان دوه سوه کسان غشي ويشتونکي د دوی نه گهير چاپيره شو . دغه لس تنه مسلمانان د حفاظت دپاره يو غر ته وختل . او د دوو تنو نه علاوه ټول شهيدان شو . هغۀ دوو کسانو کښې د يو نوم حبيبؓ او د بل نوم زيدؓ وه. دغه مشرکانو حضرت زيدؓ او حضرت حبيبؓ مکې مکرمې ته راوستلو . حضرت زيدؓ ئې په يو قريشی مشرك باندې خرخ کړه . هغه حضرت زيدؓ په دې نيت واغستلو چې د مکې مکرمې خلق د دۀ د قتل تماشا ووينې . هرکله چې قاتل د تورې سره حضرت زيدؓ ته مخامخ راغے نو دغه وخت ابو سفيان (چې لا ايمان ئې نۀ وو راوړے) حضرت زيدؓ ته ووئيل . اے زيدهٔ ! ربښتيا ووايا که چرته نن ستا په بدله کښې محمد ﷺ (معاذ الله) قتل شوے وے نو تۀ به خوشحاله شوے وے ؟ حضرت زيدؓ ووئيل . زما دے په رب باندې قسم وی چې د رسول الله د خپو تلی د غنو نه د بچ کولو د پاره کۀ چرته زما دا وجود قربان شوے وے نو دا به زما نيك بختی وے. د دغې فقرې وئيل وو چې قاتل د حضرت زيدؓ سر مبارك د تن نه جدا کړلو او حضرت زيدؓ ته د شهادت لويه مرتبه ملاؤ شوه . بل طرف ته حضرت حبيبؓ د حارث بن عامر خامنو واغستلو . دا هغه حارث دے چې د اُحد په کښې جنگ کښې د حضرت حبيبؓ د تورې د لاندې راغلے وه او مردار شوې وه . هر کله چې حضرت حبيبؓ لره د پهانسي ځائے ته بوتللے شو . نو دغه وخت حضرت حبيبؓ د دوه رکعته نفل ادا کولو اجازت اوغښتلو . مشرکانو ورته د

(c) ketabton.com: The Digital Library

نوافلو ادا کولو اجازت ورکړه . د هغي نه وروستو حضرت حبیبؓ ته پهانسي ورکړے شوه. (119 , 118)

د بنو نضیر قبیلي سازش

بنو نضیر د مدیني منوري دیهودیانو دویمه غټه قبیله وه . د دوی دمسلمانانو سره یوه معاهده شوي وه . چي کۀ د دغي قبیلي (بنی نضیر) نه یو کس په غلطي سره مړي وکړئ . نو د هغه مړ کس دیت به مسلمانان او یهودیان دواړه فریقه په شریکه ادا کوی . هم دغه شان کۀ چرته د یو مسلمان نه په غلطي سره مړي وشي . نو د هغي مړی دیت به هم په شریکه مسلمانان او یهودیان ادا کوی . په دغه زمانه کښي د بنی عامر دوه کسان د یو مسلمان د لاسه په غلطي سره قتل شو. د مقتولینو سره د حضور ﷺ له طرفه د امن ملاویدلو یوه چهیتهی پرته وه . د دغه معاهدي مطابق د دغي دوو تنو (مقتولینو) دیت په مسلمانانو او په یهودیانو (بنو نضیر دواړو راتللو . مسلمانانو د بنی نضیر نه په دغه دیت کښي د هغي حصي مطالبه وکړۀ . او د دغي مقصد د پاره حضور ﷺ د بنو نضیر محلي ته هم لاړلو . په ظاهره خو دوی د حضور ﷺ خبره اومنله ، خو د دننه نه دوی دیت ورکولو ته تیار نۀ وو . حضور ﷺ ئي په دغه سلسله کښي د یو دیوال سره خواته کینولو . ورسره ئي دغه منصوبه هم جوړه کړه چي دغه دیوال سره د بره نه به یو لوئي کاڼي په حضور ﷺ راګزار کړو . (د هغي د لاسه به حضور ﷺ شهید شي نو نۀ به حضور ﷺ پاتي شي او نه به دیت مطالبه وی) .حضور ﷺ ته د وحي په

(c) ketabton.com: The Digital Library

ذریعه د دغې سازش پته ولګیده . سمدست د هغهٔ ځائے نه پاسیدلو او مدینې منورې ته روان شو. بنو نضیر ته چې د حضور ﷺ د تللو خبر وشو د هغوی یو تن د حضور ﷺ خوا له مدینې منورې ته ولیږلو . او ورته ئې دا پیغام ورکړهٔ . چې حضور ﷺ ته ووایه . چې تاسو هم دیرش تنه راولې او مونږ به هم د خپل پوهه دیرش کسان راجمع کړو بیا کهٔ چرته زمونږ د دین پوهه خلقو ستاسو خبره وومنله نو مونږ به ترینه هم انکار ونکړو. د هغوی په منلو سره به بیا مونږ ته څهٔ اعتراض نهٔ وی . حضور ﷺ ورته خبر واستولو چې ترڅو تاسو یو کلک عهد نهٔ وی لیکلے .زه په تاسو بهروسه نهٔ شم کولے . د عهد راتازه کولو د پاره حضور ﷺ د بنو قریظه ته هم یو قاصد ولیږلو هغوی په خوشحالۍ سره خپل هغه زوړ عهد راتازه کړلو . بنو نضیر اول انکار وکړهٔ بیا ئې عهد تازه کولو ته سر کیښودلو . او حضور ﷺ ته ئې خبر ورکړهٔ چې تاسو د درې تنو سره راشے چې دغه عهد تازه کړو . حضور ﷺ چې کله هغوی طرف ته روان شولو . نو په لاره کښې ورته معلومه شوه چې بنو نضیر د تورو سره (د جګهړے په نیت) په لاره کښې د حضور ﷺ او د مسلمانانو انتظار کوی . د هغوی منصوبه دا وه . چې دغه ځائے ته د راتلو سره په حضور ﷺ باندې حمله وکړی او (معاذ اللّٰه) حضور ﷺ شهید کړی . حضور ﷺ دوباره د لارې نه راواپس شولو . او د مسلمانانو د یو لښکر سره ئې د نبو نضیر د علاقې نه ګیره تاؤ کړه. بنونضیر په ځان پسې د قلعو دروازے بندې کړے . بنو نضیر

(c) ketabton.com: The Digital Library

پنځلس ورځې د مسلمانانو په کېره کښې وو. اخر په دې شرط د خپلو قلعو نه راوتلو ته تيار شو. چې څومره سامان مونږ د ځان سره په اوښانو وړے شو هغه به د ځان سره واخلو او دا ځائې به مسلمانانو ته پرېږدو. حضور ﷺ د هغوی خبره وومنله او هغوی چې د ځان سره څومره مال په سورلو وړلے شو د ځان سره اوچت کړه او خيبر ته نورو يهوديانو له لاړل بيا هم هلته ديره شو .دغه وخت د بنو نضير په دغه مشرانو کښې غټ غټ يهوديان لکه ابو رافع سلام بن ابی الحقيق، کنانه بن الربيع او حُيَی بن اخطب هم وو. په دې طريقه د مسلمانانو قوت او طاقت نور هم زيات شو. (120)

د خندق يا د احزاب جهګړه

کوم وخت چې بنو نضير د مدينې منورې نه بهر ووتل او په خيبر کښې ديره شو . د هلته نه هغوی په جمع د مسلمانانو د ختمولو سازشونه شروع کړل . او په دغه مقصد کښې ئې د ځان سره د عربو نورې قبيلې هم شاملې کړے . له دې دچې دغې جهګړے ته د احزاب (د ډيرو ډلو) جهګړه وئيلے شی . احزاب په عربی ژبه کښې ډيرو ډلو ته وائی . چونکه په دې جهګړه کښې د عربو ډير قبائل د مسلمانانو خلاف رايو ځائے شوی وو. ځکه دې جنګ ته د احزاب جنګ وئيلے شی . د مسلمانانو په دغې مخالفينو کښې د بنو نضير سره ملګرو کښې په خصوصی توګه د قبيله بنی غطفان، قبيله بنو اسد، او د قريشو نوم اغستلے شی . دوی ټولو د لس زرو لښکر تيار کړلو او مدينه ته راروان شو. حضور ﷺ ته چې کله د دغې

(c) ketabton.com: The Digital Library

حالاتو پته ولګیدله نو مسلمانان ئي راجمع کړل او د هغوی نه ئي د دغي لښکر (مشترکه دښمن) په باره کښي مشوره واغستله . هریو صحابيؓ خپله رائي وړاندي کړه . حضرت سلمانؓ چي د فارس(موجوده ایران) سره ئي تعلق لرلو هغه ووئیل چي د مدیني منوري دري طرفونه په کورونو او د کهجورو په باغو نو سره محفوظ دي . صرف یو طرف داسي دے چي نۀ پکښي کورونه شته او نۀ دغه ځائے څه نور د حفاظت سامان شته .دا وخت پکار دا دي چي په دغه مقام باندي یو خندق (کنده) وکنستلے شي . چي د کافرانو مدینه ته د راتګ لاره بنده شي . حضور ﷺ د حضرت سلمانؓ رأئے خوښه کړله او په هغي باندي ئي د عمل کولو حکم ورکړلو . حضور ﷺ د دري زرو صحابوؓ سره دغه خندق کسنتلو . هریو صحابيؓ ډیر په اخلاص سره په دغه خندق کښي کار کولو . دا ګران کار په ډیر محنت سره شلو ورځو کښي سر ته ورسیدلو . په دغه موقع یو خبر راوړونکي دا خبر راوړلو چي د کافرانو لښکر مدیني منوري ته رانزدي شوي دے . منافقینو ته چي پته ولګیدله نو په مختلفو حیلو او بهانو ئي ځان د مسلمانانو د لښکر نه جدا کړلو او خپلو کورونو ته لاړل . د مسلمانانو سره په مدینه کښي د یهودیانو یوه قبیله پاتے کیدله .مسلمانانو ته د دغي قبیلي نه هم خطره وه . په دغي وجه د دغي قبیلي دپاره دوه سوه تنه جدا کړے شوی وو چي په دوی باندي نظر ساتي . بنوقریظه قبیلي لاتراوسه پوري د مسلمانانو مخالفت نۀ کولو په ظاهره ئي د کافرانو ، مشرکانو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ملګرتیانهٔ کوله . په پټه پټه دوی هم د کافرانو ملګری وه خو د
دي خبرې نه ویریدل چي کهٔ چرته مونږ د دغه کافرانو او
قریشو ملګری شو . صبا خو به دوی لاړ شي او مونږ ته به
مدینه کښي پاتي کیدل ګران شي . بنوقریظه ته حیی بن
اخطب د بنو نضیر مشرپیغام ولیږلو کهٔ چرته تاسو نن د
مسلمانانو خلاف زمونږمرستهٔ او ملګرتیا وکړهٔ . نو زمونږه د
مسلمانانو خلاف دغه جنګ ګټل به یقیني شي ځکه چي
نن د عرب ټولي قبیلي د مسلمانانو د ختمولو د پاره د مدیني
نه بهر راجمع شوی دی .د حیی بن اخطب په سازش سره
بنوقریظه قبیلي خپل عهد چي دنبی کریم ﷺ او د
مسلمانانو سره ئي کړے وو هیر کړلو او د مسلمانانو خلاف
په دغه جنګ کښي د قریشو د او د نورو کافرانو ملګری شو .
قریش او دغه رنګ نور کافران د مدیني منورې نه بهر
دیرشوی وو . او د یو داسي ځائے په تالاش کښي وو چي د
هغې په ذریعه مدیني منورې ته دننه شي . او د مسلمانانو
سره مقابله وکړئ .. خو داسي یو ځائے ئي هم او نهٔ موندلو
چي د هغي په ذریعه د کافرانو دغه لښکر په مسلمانانو حمله
وکړئ . په دغه حالت او کیفیت کښي قریشو او نورکافرانو د
مدیني منورې نه بهر شل ورځے تیرې کړے . د مدیني
منورې د مسلمانانو او په د مکي مکرمي د کافرانو په مینځ
کښي بس د یو خندق فاصله وه . دغي خندق سره کافرانو د
مسلمانانو خوا له نزدې نشو تللے .مسلمانانو د کافرانو د شر
او حملي نه په دغي خند ق سره بیچ وو. عمرو بن ودّ چي

(c) ketabton.com: The Digital Library

دقریشو یو ډیر زیات بهادر سړے یادیدیو هغه د خندق (کنده) نه بل طرف ته د پوري وتلو کوشش وکړۀ . خو د مسلمانانو له طرفه حضرت علیؓ د هغه کوشش ناکامه کړه . کافرانو به هره ورځ په مسلمانانو باندي د کاڼو او غشو یو باران جوړوو. مسلمانان دلته په دغه تکلیف او مصیبت کښي وو . ورسره بل طرف ته د مسلمانانو زنانه چي په کومه قلعه کښي پاتي کیدلے هغه قلعه د بنو قریظه د آبادي سره خواته وه . یو یهودی د دغي قبیلي نه دغه قلعه ته نزدي شو او قلعي ته د ورننوتلو په کوشش وو دغه وخت حضرت صفیهؓ چي دنورو زنانو سره په دغي قلعه کښي وه .د مسلمانانو زنانو د حفاظت د پاره توره په لاس تیاره ولاړه وه . هغي د هغه یهودی سر د تن نه په توري سره جدا کړلو . اونورو یهودیانو ته ئي د عبرت اخستلو د پاره په یو میدان کښي وروغرځولو . بنوقریظي قبیلي چي دغه حالت او کیفیت ولیده . نو ویریدله او دا خیال او گمان ئي وکړه چي گني په قلعه کښي د مسلمانانو د لښکر یوه حصه د قلعي د حفاظت د پاره موجوده ده . مسلمانان په دغه آزمائش او امتحان کښي وو . یو طرف ته د مديني منوري یهودیان وو چي د مسلمانانو پټ په پټه ډیر زیات مخالف وو . بل طرف ته د قریشو اود نورو ډیرو قبیلو هغه لوئي لښکر وو . د دغي حالت او کیفیت په وجه د مسلمانانو تکلیفونه ورځ تر ورځه زیاتیدل . بل طرف ته کافران او د مکي مکرمي قریش په خیمو کښي په زیات دیره کیدلو سره تنگ شوی وو . دغه وخت وو چي د غطفان قبیلي

(c) ketabton.com: The Digital Library

یو کس چي په پټه ئي ایمان راوړے وو قریش ته ورغلو او قریش ئي د نورو کافرانو نه ئي بد ظنه کړل . بیا نورو قبیلو ته ورغلو او هغوي ئي د قریشو نه بد ظنه کړل . په دغه طریقه د قریشو او د نورو قبیلو په مینځ اختلاف جوړ شو . دغي اختلاف سره سره په دوی د شپي یوه تیزه سیلي راغله . هغي طوفان او سیلي د کافرانو خیمي په هوا کړے د کافرانو لوښي د یو ځائے نه بل ځائے ته لاړو . دغي حالت او کیفیت قریش او نوري قبیلي دي خبري ته مجبوره کړے چي خپلو خپلو کلو ته لاړ شي . اول بنوقریظه میدان خالي پریښودلو او کورونو ته لاړل بیا وروسته نورو کافرانو هم د میدان نه تیخته وکړه او نمبر په نمبر خپلو خپلو کلو ، علاقو ته روان شو . د کافرانو په تلو سره مسلمانانو ساه واغستله . او د مولیٰ کریم ئي ډیر ډیر شکر ادا کړۀ چي د یو لوئي آزمائش او امتحان نه بچ شو .(121,122,)

د بنوقریظه د عهدشکني انجام

هر کله چي مسلمانان د قریشو او نورو قبیلو د شر او فساد نه په کوم وخت چي دعربو قبیلو او قریشو د مدیني منوري نه ګهیره اوچته کړه او مسلمانانو د بهر د هر قسمه خطري نه په امن کښي شو .نو حضور ﷺ د مسلمانانو سره د بنو قریظه نه د عهد ماتولو بدل اغستلو دپاره د بنوقریظي د قلعو نه ګیره تاؤ کړله . بنوقریظه تریوي میاشتي پوري په خپله قلعه کښي بند وو .آخر کار تنګ شو او د راوتلو د پاره ئي حضو ﷺ ته درخواست وکړۀ . حضور ﷺ د بنوقریظه نه د عهد ماتولو

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بدل اغستلو د پاره چې زمونږ فيصله دې د اوس د قبيلې مشر حضرت سعدؓ بن معاذؓ وکړي . هغه چې څۀ فيصله وکړه . مونږ ته به منظوره وي . حضرت سعدؓ چې د خندق په جهګړه کښې زخمي شوي وه او ډير په تکليف او مصيبت کښې وه . د دغې تکليف باوجود حضرت سعدؓ د فيصلې کولو د پاره دغې مقام ته تشريف راوړلو . د حضرت سعدؓ قبيلې غوښتل چې د بنوقريظه سره نرمي وشي او هغوی ته د هغوی غلطی معاف کړې شي . خو حضرت سعدؓ او نۀ منل او فيصله ئې وکړه چې په بنو قريظه کښې څوك چې د جنګ کولو قابل دي هغوی دې قتل کړې شي .زنانه او ماشومان دې بندی (قيديان) جوړ شي . او د دوی مال او زمکې دې په غريبانانو مسلمانانو کښې تقسيم کړے شي . د حضرت سعدؓ په دغه فيصله باندې عمل وکړے شو او په دې طريقه د بنوقريظې مخ نيوه وشوه .(124 , 123)

د حديبيے راضي نامه

د مسلمانانو د ډير وخت نه دا آرزو او تمنا لرله چې د اللّٰه تعالیٰ د ښکلی کور طواف او ديدن وکړي . خو د مشرکانو او کافرانو د لاسه مسلمانان د دغې نعمت نه تر ډير وخته پورې محرومه پاتې شوی وو . هم دغه تمنا د حضور ﷺ په زړۀ کښې وه په دغه زمانه کښې حضور ﷺ يو خوب وليدلو . چې د عمرې د ادا کولو د پاره حضور ﷺ د خو تنو صحابهٔ سره مکرمې مکرمې ته سفر کړے دے او بيا د عمرې د ادا کولو نه وروستو هغوی کښې بعضې کسانو سرونه خرولی دی او بعضو ترينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سر څۀ ویښتۀ اغستي دي . دغه خوب چې د حضور ﷺ د
خلکو مبارکي نه صحابهؓ ته بیان شولو نو د هغوی جذبه او
شوق نور هم راوچت شولو . په دغې وجه حضور ﷺ د
څلوارلسو سوو (بعضې روایتونو کښې تعداد کم او بعضې
کښې زیات هم بیان شوے دے) تنو سره د عمرې د ادا کولو
په نیت د مدینې منورې نه مکې مکرمې ته د تللو اراده وکړه .
دا ساعت د ذی القعدې ړومبې تاریخ وه او د هجرت شپږم کال
وه . د ذوالحلیفه نه حضور ﷺ احرام وتړلو او بسر بن سفیان
ئې د قریشو د حالاتو دمعلولو د پاره د ځان نه مخکښې مکې
مکرمې ته روان کړلو . د حضور ﷺ دا سفر د جنګ کولو د پاره
نۀ وو په دې وجه د غې قافله سره وسله (د جنګ کولو
څیزونه) نۀ وه . حضور ﷺ مکې مکرمې ته روان وو په لاره وو
په لاره کښې یو خبر راوړونکې حضور ﷺ لره خبر راړلو چې
قریشو ته د مسلمانانو د راتللو پته لګیدلے ده او هغوی تول د
دې خبرې د پاره راجمع شوی دی چې حضور ﷺ او صحابهؓ به
په هیڅ شکل کښې مکې مکرمې ته دا خلیدو ته نۀ پریږدو.
اود قریشو یو لښکرچې پکښې دوه سوه کسان دی د خالد بن
ولید په مشرې کښې د مسلمانانو د مقابلې د پاره را روان
کړے شوے دے . او په غمیم کښې دیره دے . حضور ﷺ ته
چې پته ولګیده . نو رسول اللّٰه ﷺ هغه لاره پریښودله او په
بله لاره حدیبې ته وورسیدلو . حدیبیه کښې د حضور ﷺ
اوښه (قصوىٰ) کیناستله . دغه ساعت حضور ﷺ مکې
مکرمې ته د تللو اراده وکړله او اوښه ئې پاسوله خو اوښه

(c) ketabton.com: The Digital Library

پاسیدلو ته تیاره نهٔ شوه . خلقو ډیر کوشش وکړهٔ خو هر کوشش صرف کوشش پاتې شو. بعضې خلقو اوئیل چې قصوئ (اوبه) سترے شوے ده . حضور ﷺ اوفرمائیل چې قصوئ (اوبه) سترے شوے نهٔ ده . دلته ورته دالله له طرفه د پاتې کیدلو حکم دے . بیا حضور ﷺ اوفرمائیل زما دے په هغه ذات باندې قسم وی چې د چا په په لاس (اختیار) کښې چې زما دا ژوند دے نن کهٔ قریش زما نه د داسې څیز مطالبه وکړئ چې پکښې د شعائرالله تعظیم وی نو زهٔ به د هغوی هغه مطالبه منمه . بیا حضور ﷺ په حدیبیه کښې د پاتې کیدلو اعلان وکړلو . د ګرمې موسم وه . سخته ګرمې وه . په دغې وجه مسلمانانو سره د څکلو اوبه په مزه مزه په ختمیدلو شولے او ډیر په کم مقدار د څکلو اوبه پاتې شولے . دغه وخت د حضور ﷺ د معجزې په ذریعه د اوبو یو ډیره لویه ذخیره مسلمانانو ته ملاؤ شوله چې ورسره د ټول لښکر تنده ماته شوه او بیا ئې ترینه خپل خپل لوښې هم ډك كړل . بیا حضور ﷺ حضرت عثمانؓ لره مکې مکرمې ته ولیږلو چې قریشو ته اطلاع وکړی چې د حضور ﷺ اود مسلمانانو اراده د عمرې د ادا کولو ده بله څهٔ اراده ئې نشته . هرکله چې حضرت عثمانؓ مکې مکرمې ته لاړو نو مشرکانو د څان سره ایسار کړلو .بل طرف ته په مسلمانانو کښې دا خبره ګډه شوه چې حضرت عثمانؓ د مکې کافرانو شهید کړلو . دا خبر چې حضور ﷺ واوریدلو نو د یو کیکر ونې د لاندې حضور ﷺ کینستلو او د حضرت عثمانؓ د بدل اغستلو دپاره ئې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

صحابۀ نه بیعت (لاس نیوه) اغستل شورو کړه او په لږ وخت کښې ټول لښکر د حضور ﷺ په لاس باندې بیعت وکړلو. دغې بیعت ته بیعتِ رضوان وئیلے شي . مولیٰ کریم د دغې بیعت ذکر په قرآن کښې هم راوستے دے . د بیعت نه وروستو پته ولګیدله چې د حضرت عثمانؓ د شهادت خبر غلط وو، حضرت عثمانؓ په مکه مکرمه کښې صحیح سلامت دے . هرکله چې قریشو ته د دغې بیعت پته ولګیدله نو ډیر زیات فکر مند شو او ویره پرې راغله . نو د راضي نامې کولو کوشش ئې شورو کړه . په دغه راضي نامه کښې د قریشو له طرف سهیل بن عمرو د قریشو نمائنده وو . هرکله چې هغه مسلمانانو ته رامخامخ شولو نو حضور ﷺ وفرمائیل چې اوس ستاسو کار آسان شو. سهیل بن عمرو د راضي نامه په باره کښې د حضور ﷺ سره ډیرې خبرې وکړلے . بیا په یو څو شرطونو سره راضی نامه وشوله . هغه شرطونه په ظاهره د مسلمانانو خلاف کیښودلے شوی وو بیا هم دغې راضي نامې ته په قرآن کښې لویه کټه (فتح)وئیلے شوے ده . د دغې په باره کښې د سورة فتح آیاتونه نازل شوی دی . حضور ﷺ حضرت علیؓ ته حکم وکړه چې دغه راضی نامه په یو تحریری شکل کښې ولیکی . حضرت علیؓ دغه تحریر د بسم الله الرحمٰن الرحیم نه شورو کړه نو سهیل بن عمرو اعتراض وکړه چې زهٔ خو دغه ټکی نه پیژنم . په دغه وجه په تحریر کښې د بسم الله الرحمٰن الرحیم په ځائے باسمك اللّٰهم ولیکلے شو .دغه ټکي به عربیانو په

(c) ketabton.com: The Digital Library

عامو خطونو کښي په ابتداء کښي ليکلو. بيا حضور ﷺ حضرت عليؓ ته ووئيل چي وليکله چي دا راضي نامه ده چي په دي سره محمد ﷺ چي دالله رسول ﷺ دے راضي شوے دے .دغه وخت سهيل بيا اعتراض وکړۀ. اعتراض دا وه چي د الله درسول ﷺ دا ټکي دے ترينه ختم کړے شي ځکه چي مونږ ورته د الله رسول نۀ وايو . حضور ﷺ حضرت عليؓ ته حکم وکړۀ چي دغه ټکي ترينه وروان کړه .او د دغي په ځائے محمد بن عبدالله وليکله . حضرت عليؓ ته د هغه ټکي ورانول ګران وو په دغي وجه حضور ﷺ پخپله هغه ټکي وران کړلو . بيا د راضي نامي لاندېني شرطونه وليکلے شول.

★لس کاله به په خپلو کښي جنګ جهګړه نۀ کوو.

★مسلمانان دے اوس واپس لاړ شي

★راروان کال به عمره اداکوي خوپه مکه کښي به صرف دري ورځي به تيروي .

★دځان سره به وسله (د جنګ سامان) نۀ راوړي .

★د مکي اوسيدونکي مسلمانان به د ځان سره نۀ بوځي .

★کۀ يو مسلمان په مکه کښي پاتي کيدل غواړي نو هغۀ ته به د مسلمانانو له طرفه څۀ رکاوټ نه جوړيږي

★بل طرف ته کۀ يو تن (مسلمان) د مکي مکرمي نه مديني منوري تلل غواړي او مديني ته لاړ شي نو هغه به د مکي مکرمي خلقو ته واپس کيږي.او کۀ يوتن (اسلام نه پس مرتد شي او بيا) د مديني منوري نه مکي مکرمي ته راشي نود مکي مکرمي خلق به هغه د مديني خلقو ته

(c) ketabton.com: The Digital Library

نۀ حواله کوی.

★ د عربو نورو تولو قبيلو ته دے اختيار ورکړے شي چي د چا سره ملګرتيا يا تعلقات ساتل غواړي هغوی سره دے ملګري شي . د دغي عهدنامي په رڼا کښي بنو خزاعه د مسلمانانو ملګری شو او بنو بکر د قريشو ملګرتيا خوښه کړه .راضي نامه لا په ليکلو سره پوره شوي نۀ وه . دغه وخت د سهيل ځوئے ابوجندل ؓ چي دقريشو سره د اسلام قبلولو په وجه بندي وو د قيد نه ئي په څه چل ځان راخلاص کړلو او د حضور ﷺ په خدمت کښي د پناه اغستلو د پاره راغے . سهيل چي ابوجندل ؓ وليده نو سمدست ئي ووئيل چي د عهدنامي مطابق دا اولني کس دے . چي زمونږ نه تاسو لره درغلے دے . تاسو دي مونږ ته حواله کړے . د ډيرو خبرو اترو نه پس حضور ﷺ ابوجندل ؓ سهيل ته حواله کړلو . بيا ورله حضور ﷺ تسلي ورکړه او د صبر کولو نصحيت ئي ورته وکړۀ .بيا په هغي عهد نامي باندي فريقينو دستخطونه وکړل . د راضي نامي نه پس حضور ﷺ صحابهٔ ته د قرباني کولو او د سرښرولو امر وکړلو .بيا په خپله ئي قرباني وکړله او په سر ئي اُستره راښکله . صحابوٓ چي حضور ﷺ وليدۀ نو هغوی هم قرباني وکړلے او سرونه ئي وُښرول .څه لږه موده پس حضور ﷺ د دغي مقام نه مديني منوري ته سفر شورو کړلو .په لاره کښي د سورة فتح أياتونه نازل شول. امام زهريؒ ليکي چي دغه واقعه د مسلمانانو د پاره يوه ښکاره کټه(فتح) وه . چي ددي په وجه د

(c) ketabton.com: The Digital Library

مسلمانانو او کافرانو په مینځ کښې جهګړے ختمې شولے او هرطرف ته د امن فضا جوړه شوه . او هغه خلق چې مخکښې به ئې اسلام پټولو هغوی خپل اسلام ښکاره کړلو . د نفرت هواګانې ختمې شوے . یو بل سره د خبرو موقع ملاؤ شوه . اهل عرب قرآن کریم په غور سره واوریدلو . او د هغې د اسرار او برکات نه خبر شول .په دغې وجه دغه راضي نامه د انجام په اعتبار سره د ټولو مسلمانانو د پاره یوه لویه فتحه(کټه) وه . بیا په مزه مزه رسول اللّٰه ﷺ مدینې منورې ته ورسیدلو . ابوبصیرؓ چې د مشرکانو سره بندي وۀ . هغه د مشرکانو دقید نه په څۀ چل ځان راخلاص کړلو . او مدینې منورې ته راغللو. قریشو د ابوبصیرؓ د ګرفتارۍ د پاره دوه تنه د مکې مکرمې نه مدینې منورې ته رااوولیږل . چې د حضور ﷺ نه د ابوبصیرؓ د واپسۍ مطالبه وکړئ . دغه دواړه تنه د حضور ﷺ په خدمت کښې حاضر شو او د ابو بصیرؓ د واپس کولو مطالبه ئې وکړۀ . حضور ﷺ ورته د عهدنامې مطابق ابوبصیرؓ حواله کړۀ .کوم وخت چې ابو بصیرؓ د حضور ﷺ نه جدا کیدلو هغه وخت حضور ﷺ ابوبصیرؓ ته د صبر کولو تلقین وکړۀ او ورته ئې اوفرمائیل زړه چې اللّٰه تعالیٰ به ستا د پاره د نجات یوه لاره راپیدا کړي. ابو بصیرؓ د قریشو دغه دوو کسانو سره د مدینې منورې نه مکې مکرمې ته روان شو . کوم وخت چې دوی ذوالحلیفه ته ورسیدل نو د آرام کولو د پاره او د کهجورو او د دم(د قربانۍ ځناور) اغستلو د پاره ئې هلته کښې دمې ته ودریدل . دغه موقعه وه چې یو د هغه دوو

(c) ketabton.com: The Digital Library

تنو (مشرکانو) نه خپله توره په لاسو کښې نيولې وه . ابو بصير ورته ووئيل چې دا خو ډيره اعلیٰ ښکاری . او اجازت ئې ترينه د کتلو د پاره وغښتو . هغه قريشي مشرك ورله هغه توره د کتلو د پاره ورکړه . ابو بصير ته چې توره لاس له ورغله نو سمدس ئې د هغه دووتنو نه په يوتن د توري ګزار وکړۀ . په هغه ګزار سره د هغه مشرك سر د تن نه جدا شولو .د هغه ملګری چې دغه حال وليدۀ نو په منډه منډه مدينې منورې ته لاړو . بيا د هغه نه وروستو ابو بصير دوباره مدينې منورې ته لاړو . خو چې هغه ته محسوسه شوه . چې د عهدنامې موافق به بيا زۀ د قريشو لاسو ته ورځم . نو د مدينې منورې نه بهر د يو سيند خواته ديره شو . دده په دغه ځائے کښې ديره کيدلو سره د دۀ نه د مکې مکرمې نور مسلمانان خبر شول هغوی ته هم د پناه ځائے ملاؤ شولو . هغوی يو يو د ابوبصيرؓ ملګری کيدل .په دغه ورځو کښې ابو جندلؓ هم د ابوبصير خواله راغے . په مزه مزه په دغه ځائے کښې د مسلمانانو تعداد اويا ته ورسيدلو . د قريشو چې کومه يوه قافله به هم د دوی سره خواته تيريدله نو دوی به د هغې قافلې نه ګهيره راتاووله بيا چې څومره مال به د هغې قافلې سره وو . هغۀ به ئې ترينه په زوروه اغستلو . دغه سامان او دغه طريقه کار د دوی د ژوند د تيرولو يوه ذريعه وه . په دغې طريقې سره د دوی ورځے شپے تيريدلے . د دوی په دغې طريقه کار سره د مکې کافران دغې خبرې ته مجبوره شو . چې په دغې مقام څومره مسلمانان پاتې کيږی حضور ﷺ

(c) ketabton.com: The Digital Library

دے ئي ځان تـه راووبلي . حضور ﷺ د قريشو په مطالبه د يو خط په ذريعه ابو بصيرؓ او د هغه ملګري تـول ځان ته راووبلل. هـر کـلـه چي د حضور ﷺ خط مبارك ابوبصيرؓ ته ملاؤ شولو هغـه وخـت د ابو بصيرؓ د زنکدن وه. .ابو جندل په هغه ځائے کښي د ابـوبـصيرؓ د تدفين انتظامات وکړه او هم هلته ئي قبر تـه وسپـارلـو . بيـا د حـضـور ﷺ پـه حـکـم د نورو مسلمانانو سـره د هـغـه ځـائـے نـه مـدينـي منوري تـه راغـے .
(125,126,127,128)

د شاهانو په نومونو خطونه

هـر کـلـه چي حضور ﷺ د قريشو د شراوفساد نه په امن کښي شـو نو اراده ئي اوکړه چي دغه دينِ اسلام د دنيا ګوټ ګوټ تـه ورسي . په دغي نيت حضور ﷺ د مختلفو علاقو د بادشاهانو پـه نـومـونـو خـطـونـه وليـکـل . حـضرت عمرو بن اميـهؓ ئي نـجـاشـي(د حبشـي بـادشـاه) بادشاه ته وليږلو . هغه د حضور ﷺ خـط مبـارك پـه خپلو سترګو باندي کيښودلو (دغه د خط د خکلو يو صورت دے).بيا د خپل تخت نه راکوز شولو او په خـوشـحـالـي سـره اسلام قبول کـړلـو . د دغي بادشاه نوم مـؤرخـيـنـو اصـمـحـه ليـکـلـے دے . او د حضور ﷺ پـه دغي مبـارکـو وخـتـونـو کـښـي وفـات شـو .دغـه شان دحيـه کلبيؓ د حـضـور ﷺ د قاصد په حيثيت هرقل بادشاه له لاړلو .هغهٔ تـه هـم د اسـلام د حـقـانيت پتـه ولـګـيدله خو د خپلي قبيلي او د مـلـك د خلقو د ويري د لاسه د اسلام د نعمت نه محرومه پاتـے شـو .د حـضـور ﷺ پـه دغـه قـاصـدانو کـښـي يو عبداللّـه بن

(c) ketabton.com: The Digital Library

حذافہؓ وه . هغه د حضور ﷺ د قاصد په حیثیت کسریٰ خسرو پرویز ته تلے وه . دغې بدبخت خسرو پرویز د حضور ﷺ خط مبارك وشلولو . او ټکړے ټکړے ئې کړلو . کله چې حضور ﷺ ته د خسرو پرویز ددغې عمل پته ولګیدله نو حضور ﷺ ورته بددعا وکړه . حضور ﷺ اوفرمائیل : اے الله ! څنګ چې دهٔ (خسرو پرویز) زما خط ټکړے ټکړے کړے دے هم دغه شان د دهٔ ملك ټکړے ټکړے کړے . د حضور ﷺ د بددعا اثر وو لږ وخت پس خسرو پرویز د خپل ځوی د لاسه مردار شو . د حضور ﷺ په قاصدانو یو نوم د حاطب بن ابی بلتعهؓ هم دے . حضور ﷺ دوی لره د مصر او اسکندریه (مقوقس) بادشاه په نوم خط ورکړے وهٔ . دوی هم د اسلام او د اسلام د تعلیماتو نه ډیر متاثره شو. د ډالي په شکل دوی حضور ﷺ لره د نورو ډیرو څیزونو سره یوه وینځه او سپین خر(چې ورته د ډیري مینې د وجې دلدل وئیلے کیدو) راووليږلو . د دغې وینځې نوم ماریه قبطیه وه. حضرت عمرو بن العاصؓ د حضور ﷺ د قاصد په حیثیت دعمان بادشاهانو (جعفر او عبدالله) ته لیږلے شوے وو. دوی ته هم د دلائلو په ذریعه د اسلام د حقانیت پته ولګیدله . دوی دواړو اسلام قبول کړهٔ او د زکوٰة په نیت ئې د مال یوه حصه حضرت عمرو بن العاصؓ ته حواله کړه .(129)

غزوه خیبر

رسول الله ﷺ چې کله د حدیبي نه واپس شولو او په لاره کښې د سورتِ فتح نزول وشولو . په دغه ایت کښې د الله

(c) ketabton.com: The Digital Library

تعالیٰ د مسلمانانو سره او بیا خاص د د غه بیعت کوونکی صحابهٌ سره دا وعده وه چي دوی ته به په راروان وخت کښي ډيرزيات مالِ غنيمت او فتوحات ملاويږی . غزوه خيبر د هغي وعدي تکميل وو. خيبر د مديني منوري سره نزدي يو ځائے وۀ. په دغه مقام يهوديان ديره شوی وو. دوی د مسلمانانو د ختمولو د پاره دغزوه خندق (جنګ احزاب) په موقع د عربو نوري قبيلي راغنډي کړے وے .د غزوه احزاب (غزوۀ خندق) سبب او باعث يهوديان وو. دغي يهوديانو مسلمانانو ته ډير تکليفونه رسوُلی وو. د محرم الحرام مياشت وه . رسول اللّٰه ﷺ ته د وحی په ذريعه حکم وشو چي د خيبر د يهوديانو نه د بدل اغستلو د پاره د هغوی سره مقابله وکړے . حضور ﷺ د ځلوارلس سوؤو پياده مسلمانانو او د دؤو سوو سوارۀ کسانو سره خيبر ته روان شو. دغه وخت دمنافقينو خواهش او تمنا وه. چي دوی ته هم په اسلامی لښکر کښي د شامليدلو اجازت ملاؤ شی . (د دوی په اسلامی لښکر کښي د شموليت مقصد صرف د مالِ غنيمت حاصلول وو). مولیٰ کريم رسول اللّٰه ﷺ ته د وحی په ذريعه حکم راووليږلو . چي دغه منافقين د ځان سره مۀ بوځه . حضور ﷺ خيبر طرف ته روان شو . په ازواجِ مطهرات کښي حضرت امّ سلمهٌ په دغه سفر کښي د حضور ﷺ سره ملګري وه . اسلامی لښکر په لاره کښي رجيع (ديو ځائے نوم) نومي ځائے کښي اوديدلو . رجيع د خيبر او غطفان په مينځ کښي يو ځائے دے . په دغه مقام غطفان قبيله آباده وه . په رجيع کښي د اوديدلو مقصد

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا وو . چې د غطفان قبیلې یهودیان ویریږي او د مسلمانانو خلاف د خیبر د یهودو مدد اونکړي . د څۀ لږ ساعت دمې نه پس مسلمانان خیبر طرف ته روان شو . مسلمانان چې خیبر ته اورسیدل . نو د شپې تیاره لګیدلے وه . د حضور ﷺ عادت مبارك په دښمن باندې د شپې د حملې کولو نه وو . په دې وجه رسول الله ﷺ د سحر کیدو په انتظار شو . سحر چې تیارۀ لاړه او د خیبر کلی نه د بانګو آوازونه را نۀ غلل . نو رسول الله ﷺ صحابۀ ته په خیبر باندې د حملې کولو د پاره د ځان تیار ساتلو حکم وکړۀ . (د بانګو آواز نۀ راتلل دا د دې خبرې علامه وه چې په دغې علاقه کښې مسلمانان نشته) دلته یو طرف ته مسلمانانو په خیبر باندې حملې ته ځان تیار کړۀ . بل طرف ته دخیبر یهودیانو ته پته ولګیده چې حضور ﷺ د دوی سره د مقابله د پاره خیبر ته تشریف راوړے دے نو د ویرې د لاسه ئې په ځان پسې د قلعې دروازې بندې کړے . خیبر کښې یهودیانو د خپل حفاظت د پاره ډیرے قلعے جوړے کړے وے . د هرې یوې قلعې فتح کول ضروري وو. حضور ﷺ اول د مسلمانانو د لښکر په ناعم قلعه باندې حمله وکړۀ . او ډیر زر ئې په هغې قبضه واچوله . قلعه ناعم په خیبر کښې د یهودیانو اولنې قلعه وه چې د یهودیانو د لاسو نه مسلمانانو ته ورغله . بیا قموص قلعه باندې مسلمانانو قبضه واچوله .بیاد دغې قلعې نه ورستو صعب بن معاذ قلعه مسلمانانو ته په لاس ورغله . بیا حصن قُلّه قلعه د یهودیانو د لاس نه ووتله .په دغه طریقه یوه یوه

(c) ketabton.com: The Digital Library

قلعه د يهوديانو د لاسو نه وتله او د مسلمانانو په قبضه کښي راتله. اخر کار مسلمانانو په ټول خيبر باندي قبضه وکړه .(130,131,132,133)

د فدك فتح کيدل

د فدك خلقو ته چي پته ولګيدله چي د خيبر علاقه مسلمانانو ته په قبضه ورغله نو ورسره د خپلو ځانونو ويره پيدا شوه او حضور ﷺ ته ئي پيغام واستولو چي مونږ هر ځۀ پرينبودلو ته تياريو .خو مونږ ته امان راکړئ . حضور ﷺ د هغوی خبره اومنله . او د فدك علاقه بغير ځۀ جنګه او بغير ځۀ کوشِشه حضور ﷺ ته په قبضه کښي ورغله . په دي وجه د فدك زمکه او نور څيزونه حضور ﷺ سره تراخر وخته پورے وو . د خيبر مال په مسلمانانو کښي تقسيم شولو او هر شريك ته د مالِ غنيمت يوه مقرره حصه ملاؤ شوه . د خيبر په دغه جنګ کښي پنځلس يا څوارلس تنه د مسلمانانو نه شهيدان شوی وو . او د کافرانو نه ووه کم سل تنه (۹۳) مردار شوی وو.(134)

د حضرت صفيهؓ سره د حضور ﷺ نکاح

د خيبر په قيديانو کښي حضرت صفيه هم شامله وه چي د حی بن اخطب لور وه او د حضرت هارون عليه السلام د خاندان سره ئي تعلق لرو . کله چي قيديان جمع کړے شو نو حضرت دحيه حضور ﷺ ته دراخواست وکړۀ چي ماله يوه وينځه راکړه . حضور ﷺ ورته اوفرمائيل چي ځان له خوښه کړه .

(c) ketabton.com: The Digital Library

حضرت دحيهؓ حضرت صفيهؓ ته ګوته ونيوله . صحابوؓ حضور ﷺ ته ووئيل چې دا خو د يو د يهوديانو د يو مشر سردار لور ده . نوځکه دا ده چې تا تاسو سره وي .په دې حضور ﷺ حضرت دحيهؓ لره د حضرت صفيهؓ په بدل کښې بله وينځه (چې د حضرت صفيهؓ د تره لور وه) ورکړه او حضرت صفيهؓ ئې د ځان سره ايساره کړه .بيا څه وخت پس حضور ﷺ ورسره نکاح وکړه . دا نکاح د حضرت صفيهؓ د آزادولو نه پس وه . (135)

قضاشوې عمره

په صلح حديبيه کښې کښې دا ليکل شوي وو چې حضور ﷺ دے اوس واپس مدينې منورې ته لاړ شي بيا راروان کال دے د عمرې د پاره راشي . او د عمرې ادا کولو نه پس په درې ورځو کښې دننه دننه دې د مکې مکرمې نه مدينې منورې ته واپسي وکړي .حضور ﷺ د هغه عهدنامې مطابق د ذيقعدې په مياشت کښې د هغې عمرې د ادا کولو اراده اوفرمائيله . او هغه ټول صحابهؓ ئې په دې سفر کښې د ځان سره ملګرې کړل چا چې په صلح حديبيه کښې برخه اغستے وه . حضور ﷺ سره په دې سفر کښې د صحابهؓ يو لوئې تعداد وو . د قربانۍ د پاره اويا اوښان اغستلے شوي وو. حضور ﷺ د ذوالحليفه نه د نورو مسلمانانو (صحابهؓ) سره د عمرې د ادا کولو د پاره احرام وتړلو. او بيا د بيت الله (کعبې) په طرف روان شولو . حضور ﷺ او صحابهؓ تلبيه وئيله . اول مسلمانانو د بيت الله طواف وکړو بيا ئې په صفا مروئ کښې

(c) ketabton.com: The Digital Library

سعي وکړۀ د سعی نه پس ئي قرباني وکړه. بیا ټولو مسلمانانو حلق یا قصر وکړۀ او د عمري په مکمل کیدلو سره حلال شو. د عمري د ادا کولو نه پس دري ورځے حضور ﷺ په مکه مکرمه کښي تیرے کړے. په دغه ورځو کښي د حضور ﷺ سره د حضرت میمونهؓ نکاح اوشوه . بیا په مزه مزه د مسلمانانو قافله د مکي مکرمي نه مدیني منوري ته روانه شوه .مسلمانان د ذی الحجي په میاشت کښي مدیني منوري ته وورسیدل .(136 ,137)

بنو سلیم ته د اسلام دعوت ورکول

د هجرت ووم کال وۀ .په اسلامی میاشت ذی الحجي کښي حضور ﷺ پنځوس تنه بنو سلیم ته د تبلیغ په سلسله کښي ولیږل .هغوی اسلام ته سپك وکتل او په هغه پنځوسو(۵۰) تنو ئي د غشو باران جوړ کړۀ . په دغي غشو سره د یوتن نه علاوه نور ټول مسلمانان شهیدان شو. هغه یو مسلمان چي بنو سلیم په مړو کښي شمیر کړے وۀ . د زخمونو د لاسه خوزیدونۀ شو . څۀ لږه موده پس مولیٰ کریم ورله صحت ورکړلو بیا د مدیني منوري په طرف را روان شولو او د صفر په میاشت کښي مدیني منوري ته را وورسیدلو . دغه صحابیؓ په اخرم نوم سره یادیږی.(138)

سریه غالب بن عبداللّٰه لیثیؓ

د هجرت په اتهم کال د صفر په میاشت کښي حضور ﷺ یو لښکر د غالب بن عبداللّٰهؓ په مشري کښي بني الملوح طرف

(c) ketabton.com: The Digital Library

ته ولیږلو . مسلمانانو په بني الملوح باندې د شپې حمله وکړه . او د اوښانو په شکل ئې ترینه مالِ غنیمت حاصل کړه . بیا مدینې منورې ته ئې واپسی اوشوه. (139)

د موته جنګ

په کوم کال چې حضور ﷺ د بادشاهانو او د لويو لويو مشرانو په نومونو خطونه لیګلي وو . په دغه خطونو کښې یو خط د شرجیل بن عمرو غسانی په نوم وۀ. شرجیل د قیصر له طرفه د شام مشروۀ .د حضور ﷺ خط د حارث بن عمیرؓ په ذریعه شرجیل بن عمرو غسانی ته وورسیدلو . شرجیل چې د حضور ﷺ خط ولیدلو نو په غصه شو او د حضور ﷺ قاصد حارث بن عمیرؓ ئې شهید کړلو . حضورﷺ ته چې د خپل قاصد حضرت حارث بن عمیرؓ د شهادت پته ولګیدله نو د شرجیل د مقابلې د پاره ئې د مسلمانانو یو لښکر روان کړلو . دغه لښکر کښې درې زره مسلمانان وو. حضرت زید بن حارثهؓ ئې د لښکر مشر جوړ کړۀ او ورسره ئې د مسلمانانو لښکر ته اوفرمائیل: کوم وخت چې حضرت زیدؓ شهید شي نو بیا به د لښکر مشرى حضرت جعفر بن ابی طالبؓ کوی . بیا کۀ چرے حضرت جعفرؓ هم شهید شي نو عبدالله بن رواحهؓ به د لښکر مشر وی . او کۀ چرے حضرت عبدالله هم شهید شو نو بیا د مسلمانانو خوښه ده چې هرځوك ئې د خپل لښکر مشر جوړ کړۀ . په دې وجه دغې جنګ ته جیش الامراء هم وئیلے شي . بیا ئې یوه سپینه جهنډا حضرت زید بن حارثهؓ ته حواله کړه . او ورته ئې ارشاد وفرمائیلو د دلته نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

اول هغه ځائے ته لاړه شه کوم ځائے کښې چې حضرت
حارث بن عمیرؓ ته شهادت ملاؤ شوے وو. بیا د هغه ځائے
خلقو ته د اسلام دعوت ورکړۀ . کۀ چرته هغوی د اسلام
دعوت قبول کړۀ او په اسلام کښې داخل شو نو ډیره ښه ده
خو کۀ چرته هغوی د اسلام د قبلیدو نه انکار وکړۀ . نو بیا
ورسره مقابله(جنګ) وکړۀ . بیا حضور ﷺ په ثنیة الوداع
کښې د لښکر امیر ته د تقویٰ او پرهیزګارۍ سره سره نور وعظ
او نصیحت وکړلو . او په دغه طریقه حضور ﷺ دغه لښکر د
ثینة الوداع نه رخصت کړلو . بل طرف ته چې شرجیل ته پته
ولګیدله چې د مسلمانانو لښکر د دوی د مقابلې د پاره راروان
دے . نو د مقابلې د پاره ئې یو لاکه (۱۰۰۰۰۰) لښکر تیار
کړلو . د شرجیل د مدد دپاره هرقل هم یو لاکه (۱۰۰۰۰۰)
فوجیان راوستل . یو طرف ته د کافرانو د لښکر دوه لاکه کسان
وو بل طرف ته د مسلمانانو د لښکر صرف درې زره تنه وو. د
دوی په موته کښې د یو بل سره مقابله وشوه . د مسلمانانو د
رعب جذبې او د خلوص په برکت دښمنان په وروستو شو . او
مسلمانانو ته ډیر مال غنیمت ملاؤ شو. په دغه جنګ کښې د
مسلمانانو نه دولس تنه شهیدان شو. د هغوی نومونه دا دی:
★ حضرت زید بن حارثؓ ★ حضرت جعفر بن ابی طالبؓ ★
حضرت عبداللّه بن رواحهؓ ★ مسعود بن اوسؓ ★ وهب بن
سعدؓ ★ عباد بن قیسؓ ★ حارث بن نعمان ★ سراقه بن عمرؓ
★ ابو کلیبؓ بن عمرو بن زیدؓ ★ حضرت جابر بن عمرو بن زیدؓ
★عمرو بن سعدؓ ★ عامر بن سعدؓ

(c) ketabton.com: The Digital Library

په کومه ورځ چې د دغې لښکر د مشرانو (اميرانو) د شهادت واقعه پيښه شوې وه . هغه ورځ د معجزې په ذريعه حضور ﷺ ته د جنګِ موته منظر مخامخ کړے شو حضور ﷺ دغه ټول د جنګ موته منظر مديني منورې صحابهؓ ته يو په يو بيانولو . موته په شام کښې د بلقاء علاقه سره نزدې د يو ځائے نوم دے . د دغې علاقې په وجه دغې جنګ ته جنګِ موته وئيلے شي .-(140,141)

په مکه مکرمه د مسلمانانو قبضه

د حديبي په راضی نامه کښې چې څۀ ليکلی شوی وو .مسلمانان او مشرکان دواړه په هغې باندې په عمل کولو پابند وو.په هغه راضی نامه کښې ليکلی شوی وو چې د عربو قبيلو ته اختيار دے چې د چا سره ملګرتيا کول غواړی . او د چا سره په دوستی ځان شريکوی . د دغې قاعدې ضابطې مطابق بنوبکر د قريشو ملګرتيا خوښه کړے وه او بنو خزاعه د رسول الله ﷺ ملګری شو . د غه دوه د عرب داسې قبيلې وے چې پکښې د ډير مخکښې نه خفګانونه او دښمنی راروانې وے . بنو بکر د صلح حديبي په زمانه کښې يوه شپه د شپې په تيارۀ کښې په بنو خزاعه باندې حمله وکړۀ . په دغه واقعه کښې قريشو د بنوبکر سره هر قسمه تعاون او ملګرتيا وکړۀ . او په شريکه ئې د بنو خزاعه څۀ کسان قتل کړل . د قريشو دا خيال وو چې حضور ﷺ ته به د دې پته ونۀ لګی . قريش لا په دغه وهم وګمان کښې وو چې د بنو خزاعه يو وفد د عمرو بن سالم خزاعی په مشرې کښې مدينه ته لاړو

(c) ketabton.com: The Digital Library

او حضور ﷺ ته ئي خپل فرياد وړاندي کړلو . حضور ﷺ دغه وخت په جمات کښي تشريف فرما وه . حضور ﷺ د دغي وفد نه تپوس وکړۀ . آيا په دغه واقعه کښي ټول بنوبکر شريك وو ؟ عمروبن سالم خزاعی ووئيل دغه ظلم د بنو نفاثه خلقو کړے دے . حضور ﷺ د هغه مظلومانو وفد لره تسلي ورکړۀ او ورته ئي د مسلمانانو له طرفه د هر قسمه تعاون مرسته کولو يقين دهانی ورکړۀ . کله چي هغه وفد رخصت شولو . نو حضور ﷺ ديو قاصد په ذريعه قريشو ته پيغام وليږلو چي په دري خبرو کښي يوه خبره خوښه کړے . يا د خزاعه د مقتولينو ديت ورکړے يا د بنونفاثه ملګرتيا پريږدے يا د حديبي د صلحي د ختمولو اعلان وکړئ . کله چي د حضور ﷺ قاصد قريشو ته دغه دري خبرے واورولے نو قريشو د اولنو دوو خبرو د منلونه انکار وکړۀ . دريمي خبري ته تيار شو او د حديبي د عهدنامي د ختمولو اعلان ئي وکړۀ . بيا کوم وخت چي د دغي خبر سره دحضور ﷺ قاصد د مکي مکرمي نه مديني منوري ته روان شو . قريشو محسوسه کړه . چي د دوی نه خو ډيره غټه غلطی اوشوه . اوپه خپلو کړو باندي ستومانه شو . نو د خپلي غلطي د ازالي (ختمولو) دپاره ئي ابوسفيان مديني منوري ته روان کړلو . د ابوسفيان ئي ډيوټی ولګوله چي د حضور ﷺ په خدمت کښي حاضر شی . او حديبيي هغه عهدنامه راتازه کړه . حضور ﷺ ته د وحی په ذريعه د ابوسفيان د راتګ پته ولګيده . او د ابوسفيان د راتګ خبر ئي صحابهؓ ته ورکړۀ . حضور ﷺ

(c) ketabton.com: The Digital Library

صحابهؓ ته اوفرمائیل : ابو سفیان د مکي مکرمي نه مديني منوري ته د حديبيي عهدنامي د وخت زياتولو او د هغي د مضبوطولو د پاره راروان دے . په لاره کښي د ابو سفيان ملاقات د بديل بن ورقه خزاعی سره وشولو . ابو سفيان ترينه (په خبرو خبرو کښي) تپوس وکړۀ چي د کوم ځائے نه راروان ئي ؟ هغه ورته ووے د دغي نزدي غنډي (وادي) نه راروان شوے یم بیا ترينه بديل مکي مکرمي ته روان شو . کوم وخت چي بديل د ابو سفيان نه جدا شو ابو سفيان فکرمند شو د بديل ددمي کولو ځائے له ورغے . هلته ئي د اوښانو غوشان وليدل په هغي کښي د کهجورو هډوکی وو . نو پوهه شو چي بديل د مديني منوري نه راروان شوے وو . ابو سفيان د بديل د ملاقات نه پس نور زيات فکر مند شو . بيا د دغي فکر سره مديني منوري ته داخل شو نو اول په مدينه منوره کښي د خپلي لور ام المؤمنين ام حبيبهؓ خواله لاړلو . د ام المؤمنين امّ حبيبيؓ سره خواته يو بستره خوره پرته وۀ. ابو سفيان په هغي باندي ناسته غوستله . امّ حبيبهؓ چي د ابو سفيانؓ په نيت پوهه شوه نو بستره ئي راغونډه کړه . ابو سفيان ترينه تپوس وکړۀ لوري دا بستره دے ولے راغونډه کړه ؟ دا دے زما لائقه ونګڼله ؟ يا زۀ دے د دي بسترے لائق ونګڼلم ؟ حضرت ام حبيبهؓ ورته په جواب کښي ووئيل چي دا د حضور ﷺ بستره ده . په دي باندي يو مشرکه چي د شرك په ګندګي ګنده وی ناسته نۀ شوے کولے. ابو سفيان له غصه ورغله او په غصه کښي ئي خپلي لور ردے بدے ووئيلے.

(c) ketabton.com: The Digital Library

حضرت ام حبیبهؓ ورته په جواب کښي ووئیل زهٔ د کفر د تیرو
نه د اسلام په رڼا کښي داخله شوے یم . او په دي خبره تعجب
کوم چي ته د قریشو یو مشر ئي بیا هم ته داسي کانو ته
سجدي کوے چي نهٔ لیدل کوی او نهٔ اوریدل کوی . ابوسفیان
د لور د کور نه د غصي په حالت کښي جمات ته لاړو. دغه
وخت حضور ﷺ په جمات کښي تشریف فرما وهٔ . ابوسفیان
حضور ﷺ ته مخامخ کیناستلو بیا ئي د مکي مکرمي نه
مديني منوري ته د راتلو وجه بیان کړه . حضور ﷺ د
ابوسفیان خبره واوریدله خو ورله ئي هیڅ څهٔ جواب ورنکړه .
ابوسفیان سره نور هم زیات فکر شو او د حضرت
ابوبکر صدیقؓ خواله ورغے . خو د هغوی نه ورته هم څه
جواب ملاؤ نهٔ شولو . نو د حضرت عمر بن الخطابؓ خواله
راغے . حضرت عمرؓ هم په دغه سلسله کښي د ابوسفیان د
مدد کولو نه انکار وکړهٔ . نو مجبوراً د حضرت علیؓ نه ئي
مدد وغښتلو . حضرت علیؓ ورته ووئیل چي حضور ﷺ په
دي باره کښي خپله څهٔ فیصله کړے ده . له دغي وجي په دي
باره کښي هیڅ څوك حضور ﷺ ته سفارش نهٔ شی کولے .
ابوسفیان چي د حضرت علیؓ نه په دغه سلسله کښي ناامیده
شو نو حضرت فاطميؓ ته ئي د خپلي تهرداري خپلولي
واسطه ورکړهٔ . او ورته ئي ووے اے د محمد ﷺ لوري ﷺ !
کهٔ چرته دے ماشوم (حسنؓ) دومره ووئیل چي ما قریشو ته
پناه ورکړے ده نو د ټول عربو به مشر وومنلے شي . حضرت
فاطميؓ ورته په جواب کښي اوفرمائیل چي دا خو ماشوم

(c) ketabton.com: The Digital Library

دے یعنی پناه ورکول د مشرانو کار دے .بله دا چې د حضور ﷺ د اجازت او مرضے خلاف څوك چاته پناه ورکولے شي ؟ ابوسفيان چې وليدۀ د هغۀ خبره څائے نۀ نيوی . نو حضرت علیؓ ته ئې ووئيل چې آخر په دې موقع ماله څۀ کول پکار دی ؟ حضرت علیؓ ورته ووئيل: جمات ته لاړ شه او هلته کښې په زوره زوره ووايه زۀ د حديبيې عهد راتازه کوم او د هغې وخت زياتووم. بيا خپل کلی ښار (يعنی مکې مکرمې) ته واپس لاړ شه . ابوسفيان د حضرت علیؓ په مشوره عمل وکړۀ . جمات ته لاړو هلته ئې په چغه چغه ووئيل چې زۀ د حديبيې عهد راتازه کوم او د هغې عهد وخت نور هم زياتوم . بيا مکې مکرمې ته لاړو . ابوسفيان چې مکې مکرمې ته ورسيدلو او د مدينې ټول حالات ئې قريشو ته بيان کړل . نو قريشو ابوسفيان ته ووئيل . تا چې کوم وخت په چغه چغه دغه اعلان وکړۀ نو حضور ﷺ د دغې اعلان په باره څۀ اوفرمائيل . ابوسفيان ووئيل چې هيڅ هم نه .قريشو ووئيل چې د محمد ﷺ د اجازت او رضا نه بغير دغه اعلان هيڅ فائده نۀ لری .تا خو نۀ د راضی نامې خبر راوړے دے او نه دغه د هغوی د طرف نه د جنګ اعلان دے .چې د هغې د پاره تيارے ووشي . بل طرف ته حضور ﷺ صحابهؓ ته د جنګ د پاره ځان د تيار ساتلو حکم وکړۀ . او ورسره رسول الله ﷺ دا فرمان جاری کړۀ چې د دغې تياري پته د مکې مکرمې خلقو ته ونۀ لګی.

د حاطب بن ابی بلتعهؓ خط

په صحيح بخاری کښې راغلی دی په دغه ورځو کښې حاطب

(c) ketabton.com: The Digital Library

بن ابی بلتعهؓ د مکي مکرمي دخلقو په نوم یو خط ولیکلو .
په خط کښي ئي دا مضمون لیکلے وو چي حضور ﷺ مکي
ته د تللو اراده لری . او په دغه سلسله کښي تیاري شورو دے .
بیا ئي هغه خط یوي زنانه ته حواله کړه . چي دغه خط د
مکي مکرمي خلقو ته وورسوی . حضور ﷺ ته د وحی په
ذریعه د دغي خط په باره کښي پته ولګیدله . نو حضور ﷺ
دري صحابهؓ حضرت علیؓ ، حضرت زبیرؓ او حضرت مقدادؓ
د هغه خط د واپس راوړلو دپاره ولیږل او ورته ئي اوفرمائیل
چي کله تاسو روضه خاخ (د ځائے نوم دے) ته ورسیږے نو
هلته به تاسو ته په اوښ باندي سوره یوه زنانه ملاؤ شی . د
هغي زنانه سره به د حاطب بن ابی بلتعه خط وی دغه خط
حاطب بن ابی بلتعه د مکي مکرمي د مشرکانو په نوم ئي
لیکلے دے . هغه ترینه (په زوره) واخلے او ماله ئي راوړے .
حضرت علیؓ ، حضرت زبیرؓ او حضرت مقدادؓ روان شول .
دوی چي کله روضه خاخ ته ورسیدل نو هلته ورته د
حضور ﷺ د اطلاع مطابق یو اوښ باندي سوره زنانه میلاؤ
شوه . دوی د هغي تالاشی واغستله خو خط ورسره ونهٔ
موندلے شو . دوی ورته ووئیل چي زمونږ ه نبی ﷺ خبره
هیڅ کله دروغ نه شی کیدے . د هغوی هرخبر صحیح او
رښتیا دے . د هغوی خبر غلط نشی کیدے . په دي وجه په
په رضا راله هغه خط راکړهٔ . کهٔ تهٔ دغه خط مونږ ته په رضا
نهٔ حواله کوے. نو ستا په تالاشے کښي مونږه ستانه کپړے
هم ویستلے شو. هغي زنانه چي د دوی دا خبره واوریدله نو د

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپل سر د وېښتو نه ئې يو خط راووباسلو او مونږ ته ئې حواله کړۀ . مونږ هغه خط د حضور ﷺ په خدمت کښې پيش کړۀ. حضور ﷺ حاطب بن ابی بلتعه راووغوښتلو او د دغې خط د ليکلو په باره کښې ئې ترينه تپوس وکړۀ . حاطب بن ابی بلتعه ډير په ادب او عاجزی سره ووئيل اے د اللّٰه پيغمبره ﷺ ! زما د قريشو سره هيڅ څۀ رشته داری نشته لکه څنګ چې د نورو مهاجرينو د قريشو سره ده . د هغوی د هغې خپلولي په وجه د مهاجرينو خپل خپلوان په مکه مکرمه کښې په امن او سکون سره ژوند تيروی . ما د دې خط په ذريعه په قريشو باندې يو احسان کول غوښتل چې د هغې احسان په بدله کښې بيا زما د کور د خلقو خيال اُوساتی . نۀ ما خپل دين پريښے دے او نه مې د اسلام نه پس کفر خوښ کړے دے . زما د خط ليکلو بس دغه يو مقصد وو. حضرت عمرؓ چې په دغه مجلس کښې ناست وو هغه ووئيل اے د اللّٰه پيغمبره ﷺ! ماته اجازت راکړئ چې زۀ د دې منافق نه سر جدا کړم . حضور ﷺ ورته په جواب کښې اوفرمائيل : حاطب په هغه کسانانو کښې دے چا چې په غزوه بدر کښې برخه اغستے ده . اے عمره ! کيدے شي اللّٰه د ډير زيات رحمت په وجه د بدر مسلمانانو شريکانو ته دا وئيلی وی . چې دوی څۀ کوی ورته اجازت دے . دوی ټولو ته معافی شوے ده . حضور ﷺ چې دغه خبره وکړله نو د حضرت عمرؓ د سترګو نه اوښکے روانے شوے او وګويا شو چې اللّٰه او د اللّٰه رسول ﷺ ډير زيات ښۀ پوهيږی . د دغې واقعې نه پس د رمضان

(c) ketabton.com: The Digital Library

المبارك په لسم تاريخ د هجرت په اتهم كال حضور ﷺ د لس زره پاكو خلقو سره د مازيگر مونځ نه وروستو د مديني منوري نه مكي مكرمي ته روان شو. هركله چي حضور ﷺ په لاره ذوالحليفه او د بعضي روايتونو مطابق جحفه (د ځائے نوم) ته ورسيدلو. په دغه مقام حضرت عباس د خپل كور د خلقو سره د مسلمانانو لښكر سره ملاؤ شو . حضور ﷺ حضرت عباسؓ ته اوفرمائيل : اے عباسؓ ! دا ستا آخيري هجرت دے .لكه څنگ چي زما نبوت آخيري نبوت دے .حضرت عباس اسلام ډير مخكښي راوړے وو . د حضور ﷺ په امر باندي په مكه مكرمه كښي پاتي كيدو . او د مكي مكرمي د حالاتو نه به ئي حضور ﷺ خبر ولو . د حضور ﷺ سفر جاري وو په دغي سفر كښي ابو سفيان بن حارث او عبدالله بن ابى اميه ته هم د ايمان دولت نصيب شو او په لاره لاره كښي دوى هم د مسلمانانو د لښكر يوه حصه وگرځيدل . مياشت د رمضان وه .حضور ﷺ دغه سفر د روژے په حالت كښي شورو كړے وو . هركله چي حضور ﷺ كديد (د مكي مكرمي نه دوه اويا ميله لري د يو ځائے نوم) ته وورسيدلو . هلته كښي حضور ﷺ او نورو مسلمانانو روژه ماته كړه . مسلمانانو د كديد نه وروستو مر الظهران (ديو ځائے نوم) ته سفر وكړه او هلته ئي د شپي تيرولو د پاره خيمي (تانبان) ولگولے . د هريو تانبو (خيمي) مخامخ اور بل كړے شو. بل طرف ته قريشو سره د بد عهدي (د عهد ماتولو) د بد انجام فكر وو. د دغي فكر ختمولو د پاره ابو سفيان بن حرب ، بديل

(c) ketabton.com: The Digital Library

بـن ورقـاء اور حکیم د مکې مکرمې نه راووتې وو . دوی ولیدۀ چې په مرّالظهران کښې یو لښکر دیره شوے دے . دوی د یو بـل نـه تپوس کـولو . دغه وخت په خبرو خبرو کښې ابوسفیان ووئیـل چې دا (مرالظهران کښې مخامخ) لښکر د چا کیدے شي؟ بـدیل ورتـه ووئیـل چې دا دخزاعه قبیلې لښکر دے . ابـوسفیـان ووئیـل چې د خزاعې قبیلې سره خو دومره لښکر نشتـه . دغـه خبرے دوی کـولے . چې نـاڅـاهـانـه یو څو تنه راغـلـل چې د مسلمانانو دلښکر د نګرانۍ د پاره مقرر کړے شوی وو . هغوی دوی ونیول نو دوی ترینه تپوس وکړه چې دا د چا لښکر دے؟ . هغوی په جواب کښې ورته ووئیل دا لښکر د مـحـمـدرسول الله ﷺ او د هغه ملګرو (صحابهٌ) دے . دوی دغـه خبرے کـولے . پـه خبرو خبرو کښې دوی ته مخامخ په سـورلـۍ سـور حـضـرت عباسؓ رابښکاره شولو. هغه د حضور ﷺ پـه سـورلـۍ بـانـدې سـور وو او د لښـکـر سره سره د هغـه عـلاقـې نـه ئې ښـّان خبرولو د پاره راووتـے وو. حضرت عباسؓ چې ابوسفیان ولیدلو . نو ورته ئې ووئیـل اے ابوسفیانه ! که د محمد ﷺ لښکر په تا باندې برے اوموندلو نو ستا سر به ستا د تـن نـه جدا کـړی . د قـریـشـو د پـاره ښـۀ خبره دا ده چې د حضور ﷺ په امان کښې راشی . او د حضور ﷺ خبره اومنی . ابـوسـفـیـان چې د حـضـرت عباسؓ خبره واوریدله نو د حضرت عبـاسؓ نـه د تپوس وکړۀ . اے عباسهٌ ! بیا کومه طریقه باندې زۀ خـلاصیـدے شم . حـضـرت عبـاسؓ ورتـه اووئیـل ماسره په سـورلـۍ سور شه .تابه زۀ د حضور ﷺ خواله بوځم او د هغوی

(c) ketabton.com: The Digital Library

نه به تاڵره امان اوغوارم . ابوسفيان د حضرت عباسؓ سره په سورلي سور شو او دواړه د حضور ﷺ په خدمت کښي حاضر شو. په لاره کښي حضرت عمرؓ ډيرکوشش اوکړو چي ابوسفيان (چي د اسلام راوړلو نه مخکښي د حضور ﷺ سخت دښمن وو) ته نقصان ورسوی . خو حضرت عباسؓ ورته ووئيل ما دوی ته امان ورکړے دے . د حضرت عباس د ضمانت په وجه ابوسفيان د حضرت عمرؓ د توري نه محفوظه وو. بيا رسول الله ﷺ حضرت عباسؓ ته اوفرمائيل ابوسفيان د ځان سره خپلي خيمي ته بوځه او سحر ئي دوباره ماله راوله . يو طرف ته حضرت عباسؓ سره ابوسفيانؓ په خيمه کښي شپه تيره کړه بل طرف ته د ابوسفيان نورو دوو ملګرو حکيم بن حزام او بديل بن ورقاء اسلام قبول کړۀ . حضور ﷺ ترينه څۀ لږ ساعت د مکي مکرمي په باره کښي تپوسونه وکړل بيا ئي دواړه مکي مکرمي ته وليږل چي د مکي مکرمي خلقو ته د حضور ﷺ د راتګ په باره کښي خبر ورکړئ . شپه تيره شوه بيا سحر وختي حضرت عباسؓ د ابوسفيان سره يو ځائے د حضور ﷺ په خدمت حاضر شو. دغه وخت ابو سفيانؓ د اسلامی تعليماتو نه متاثره شوے وو . د څۀ لږو خبرو نه وروستو ابوسفيان د اسلام په دولت مالا مال شو او اسلام ئي قبول کړه . حضرت عباسؓ حضور ﷺ ته ووئيل اے د الله پيغمبره ﷺ! ابوسفيان د مکي مکرمي په سردارنو (مشرانو) کښي دے . د دوی په باره کښي تاسو يو داسي اعلان وکړئ چي دوی ته پري عزت ملاؤ شي . حضور ﷺ

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوفرمائيل . په هر ځائے کښي اعلان وکړئ چي څوك هم د ابوسفيان کورته دننه شو . هغوی ته د حضور ﷺ له طرفه امان دے . ابو سفيان ! ووئيل اے د اللّٰه پيغمبره ﷺ ! زما په کور کښي خو ټول خلق نشي راتلے . حضور ﷺ اوفرمائيل . بل هغه کس ته هم امان حاصل دے چا چي په مسجد حرام کښي پناه واغستله . ابوسفيان بيا اووئيل . اے د اللّٰه رسوله ! ﷺ مسجد حرام هم کافي نه دے (ځکه چي د مکي مکرمي خلق ډير زيات دی) . حضور ﷺ بيا ارشاد اوفرمائيلو : او هغه کس هم په امان کښي دے چا چي د خپل کور دروازه په ځان پسي بنده کړه . ابوسفيان چي د حضور ﷺ دغه خبره واوريدله نو ډير خوشحاله شو او فوراً ئي ووئيل په دي خبره کښي ډير زيات ګنجائش او وسعت پروت دے . بيا حضور ﷺ د مرّ الظهران نه د روانيدلو اراده وکړۀ نو حضرت عباس ؓ ته ئي اوفرمائيل ابوسفيان بره د غرسوکي لره بوځه چي د مسلمانانو د طاقت ورته اندازه ولګي . ابوسفيان چي د حضرت عباس ؓ سره بره د غرسوکي ته ووختلو نو ډير زيات حيران پاتي شو . او حضرت عباس ؓ ته ئي ووئيل چي د ورارۀ مشري کښي خو دي ډيره دنيا ده . حضرت عباس ؓ ورته په جواب کښي اوفرمائيل . دا بادشاهت نه دے دا (اثر د) نبوت دے .(چي د هغي له برکت دا ټوله دنيا دلته راغونډه شوے ده .) بيا ابوسفيان د حضور ﷺ نه رخصت واغستلو او په تيزی سره مکي مکرمي ته روان شو . بيا ئي په مکه مکرمه کښي خلق راجمع کړل او ورته ئي ووئيل چي محمد ﷺ د

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپل یو لوئي لښکر سره مکي مکرمې ته راروان دے.او ډیر
رانـزدي شوے دے .ستاسو کامیابي په دې خبره کښې ده چې
اسلام قبول کړے . یا د خپل ځان د حفاظت د پاره زما کور ته
دننـه شـے یا مسـجدِ حرام کښې پناه واخلئ یا د خپل کور
دروازه په ځان پسـے بنده کړے . خلقو چې د ابو سفیان خبرے
واوریـدلے نو څنو مسجدِ حرام طرف ته او بعضې خلقو خپلو
کورونـو ته منډې کړے . حضور ﷺ د کداء (د یو ځائے نوم)
لـه طرف نه مکي مکرمې ته داخل شو . دغه وخت حضور ﷺ
پـه یـوه اوښـه بانـدې سـور وه او پـه ښـهٔ ښـکلې آواز سره ئې د
سـورتِ فتـح آیـاتـونـه لـوستـل د بعضې روایتونو نه د سورتِ
نـصـر تـلاوت کـول هـم مـعلومیږی . حضرت خالد بن ولیدؓ د
حضـور ﷺ پـه حـکـم مـکي مکرمې ته د لښکر یو بے حصه
سـره پـه بـلـه لاره رادنـنـه شـو . حـضـور ﷺ مکي مکرمې ته د
داخلیدو نه مخکښې صحابهٔ ته نصیحت کړے وو چې ترڅو
تاسو باندې بل تن ګزار نهٔ وی کړے ترهغې پورې تاسو ورسره
جـنـګ مـهٔ کـوے . حضور ﷺ پـه عاجزي ، سکون او اطمینان
سـره مـکي مکرمې ته داخل شو د یو څو تنو نه علاوه ئې عام
د مـعـافـي اعلان وکړه . کله چې مکه فتح شوه نو حضور ﷺ
د امّ هانـي کـور تـه تشـریـف یـوسلواو اته (۸) کعـتـه نفل ئې د
شـکـرانـې پـه نـیـت ادا کړل . د مونځ نه پس حضور ﷺ شعب
ابـی طـالـب تـه تشـریـف یوسلو.په دغې ځائے کښې د حضور
ﷺ د پـاره د مـخـکـښـې نـه تـانـبولګولـے شـوے وو .کوم وخت
چې تـولـه مکه مکرمه د مسلمانانو په قبضه کښې راغله نو

(c) ketabton.com: The Digital Library

حضور ﷺ حرم شریف ته تشریف یوسلواول ئې د بیت الله (کعبې) طواف شوروکړۀ. په حرم شریف کښې دغه وخت د کعبې نه ګیر چاپیره درې سوه او شپیتۀ بتان وو . حضور ﷺ به یو یو ته د یو چوکے په ذریعه اشاره کوله او ورسره به ئې د قران ایت ﴿ جآء الحق وزهق الباطل ﴾ تلاوت کولو .په دې عمل سره هغه بت هغه وخت سر د لاندې راپریوتلو . په دې طوراو طریقه ټول حرم شریف د بتانو نه پاك شو . بیا د حضور ﷺ په حکم د طواف نه وروستو عثمان بن طلحه راوغښتلے شو . او د کعبې چابې ئې ترینه واغستله . د بیت اللّه دروازه کهلاؤ کړے شوه او حضور ﷺ کعبې ته دننه ورداخل شو . حضور ﷺولیدل چې کعبه کښې دننه تصویران دی نو د هغې د ورانولو فرمان ئې جاری کړۀ . دغه وخت ټول تصویران د حضور ﷺ په امر وران کړے شو بیا کعبه د زم زم په اوبو وونیځلے شوه . په دغه موقع حضور ﷺ مونځ اداکړۀ . بیا رسول اللّه ﷺ یوه لویه خطبه ارشاد اوفرمائیله . په دغه خطبه کښې حضور ﷺ انسان لره د فضیلت سبب تقوىٰ بیان کړۀ . د خطبې نه وروستو حضور ﷺ په حرم شریف کښې کیناستلو . او د کعبې کنجیانې ئې بیا عثمان بن طلحه ته حواله کړے . او ورته ئې اوفرمائیل چې دا کنجیانې د همیشه د پاره واخله (یعنی دا کنجیانې به تاسره او بیا ستاخاندان سره ترقیامته پورې وی) . دا ما تاته نه دی درکړے بلکه د اللّٰه تعالیٰ له طرفه درکړے شوی دی . د ظالم او غاصب(په زوره اغستونکې) نه علاوه دا ستا نه هیڅ

(c) ketabton.com: The Digital Library

څوك نشي اغستلے .د ماسپښين وخت شو . دغه وخت حضور ﷺ حضرت بلال ؓ ته حکم وکړۀ چې کعبې ته بره وخيژه او د کعبې د چهت دپاسه بانګ ووايه. د حضور ﷺ د امر مطابق حضرت بلال ؓ اذان وکړۀ . د طواف کولو نه وروستو حضور ﷺ د صفا غونډۍ ته بره اوختلو .او تر ډير وخته پورې په دعا کښې مشغوله وه. بيا د دعا نه وروستو حضور ﷺ کيناستلو . او په يو لوئي تعداد سره خلقو د حضور ﷺ په لاس بيعت وکړۀ . حضور ﷺ پنځلس ورځے په مکه مکرمه کښې تيرے کړلے . بيا د الله په حکم حضور ﷺ د مکې مکرمې نه مدينې منورې ته روان شولو .

(142,143,144)

سريه خالد بن وليدؓ

د اسلام په نور سره مکه مکرمه د بتانو او له شرك نه پاکه شوه. نو حضور ﷺ د نورو قبيلو د اصلاح د پاره دصحابهؓ واړه واړه ټولګی د مکې مکرمې نه يوخوا بل خوا وليږل . په دغه ټولګو کښې يو ټولګې د حضور ﷺ په امر سره د حضرت خالد بن وليدؓ په مشرې کښې نخله ځائے ته روان کړے شو . دوی ته د عزٰی د و روانولو ذمه دارې ورپه غاړه شوې وه . حضرت خالد بن وليدؓ دغه کار په ښۀ طريقے سره انجام ته ورسولو او واپس دوباره دمسلمانانو لښکر سره رايو ځائے شولو .(145)

★★★★★★★★

(c) ketabton.com: The Digital Library

سریه عمرو بن العاصؓ

د حضور ﷺ په امر حضرت عمرو بن العاصؓ ته د سواع بت د ماتولو ذمه داري ورپه غاړه شوي وه . دغه بت د مکي مکرمي نه دري میله لري په یو ځائے کښي وۀ. حضرت عمرو بن العاصؓ چي بت له نزدي لاړو نو د بت مجاور (هغه کس چي د بت سره نزدي ناسته کوي او په دغه ځائے کښي خپل ژوند تیروي) ورته ووئیل تۀ دا کار نه شي کولے .سواع به تا په خپله دد غي کار نه منع کړي . حضرت عمرو بن العاصؓ چي د مجاور خبره واوریدله نو ډیري خبري ئي ورته وکړے او ډیر ئي ملامتا کړۀ . ورته ئي اوفرمائیل چي تۀ لا تراوسه په دغه باطله عقیده کښي پروت ئي .بیا ئي په یو ګزار سره سواع بت ټکړے ټکړے کړۀ .مجاور چي ولیدل چي سواع بت دخپل ځان حفاظت ونکړے شو نو بل چا به څۀ حفاظت او مدد وکړئ . هغه وخت ئي کلمه وئیله او اسلام ئي قبول کړۀ .(145)

سریه سعد بن زیدؓ

د حضرت سعد بن زیدؓ په ذمه د مناة بت ماتول وو . حضرت سعدؓ د شلو تنو سره مقامِ مشلل ته لاړو او دغه ذمه داري ئي په ښۀ طریقي سره ادا کړه.منات بت ئي ټکړے ټکړے کړۀ . د هغي نه پس ئي مدیني منوري ته واپسی وکړۀ.(145)

غزوه حنین

حنین د طائف او د مکي مکرمي په مینځ کښي د یو ځائے

(c) ketabton.com: The Digital Library

نوم دے . په دغه ځائے کښې د هوازن او ثقيف قبيله آباده وه.
. د قبيلۀ ثقيف او د قبيلۀ هوازن خلقو د فتح مکې نه
وروستو په خپلو کښې مشوره اوکړه. چې نن دے او کۀ صبا
دے . مسلمانان به د دوی مقابله ته راووځی. مخکښې د دې
نه چې مسلمانان په دوی حمله وکړئ . په مسلمانانو حمله
کول پکار دی .د دغې مقصد د پاره د دغې قبيلې مشر مالك
بن عوف د شل زرو تنو سره روان شو. حضورﷺ ته چې پته
ولګيده . نو د حالاتو رُخ معلومولو د پاره ئې عبدالله بن ابی
حدرد اسلمیؓ د غې علاقې ته وليږلو . حضرت عبدالله بن ابی
حدرد اسلمیؓ دوه ورځے په پټه د دښمن په لښکر کښې پاتې
شو او د ټول حالاتو نه ئې ځان خبر کړلو بيا ئې هغه ټول
حالات حضورﷺ ته بيان کړه . حضورﷺ د هغې خبر په رڼا
کښې د شوال مياشت په اتهم تاريخ د هجرت په اتهم کال د
دولسو زرو لښکر سره د مکې مکرمې نه حنين طرف ته سفر
شورو کړۀ .د مسلمانانو په دې لښکر کښې لس زره هغه
مسلمانان وو. چا چې د حضورﷺ سره د مدينې منورې نه
مکې مکرمې ته سفر کړے وو .او دوه زره نوی ايمان لرونکی
کسان وو . د دولسو زرو دمسلمانانو دا لښکر د حنين په طرف
روان وو. په دغه سفر کښې يوتن ووئيل چې نن خو زمونږ
تعداد ډير زيات دے .(په دې وجه نن خو د دښمن سره مقابله
به انتهائی آسانه وی) مولٰی کريم ته دغه خبره خوښه نۀ شوه
. بيا هغه ووشول کوم چې د دې د پاره په تقدير کښې ليکلې
شوے وو. اسلامی لښکر حنين ته ورسيدلو او د حنين د

(c) ketabton.com: The Digital Library

غرونو په مینځ کښې تیریدلو دغه وخت هغهٔ مشرکانو چې دواړو طرفونو ته ئې ځان په غرونو کښې پټ کړے وو. په مسلمانان باندې ئې حمله وکړه . دا حمله ناڅاپي وه په دې وجه مسلمانان یو طرف ته بل طرف ته په منډه شو . په دغه موقع د حضور ﷺ سره نزدې صرف یو څو تنه پاتې شو . حضور ﷺ چې د مسلمانانو دا حالت او کیفیت ولیدلو نو فوراً ئې اوفرمائیل اے خلقو ! دلته راشئ زهٔ د الله تعالیٰ رسول یم ، محمد بن عبدالله یم .بیا حضور ﷺ حضرت عباس ؓ ته اوفرمائیل چې تهٔ انصارو او مهاجرینو ته آواز وکړهٔ . د حضرت عباس ؓ آواز تیز وهٔ . هغوی آواز وکړهٔ . اے د انصارو ټولیه ! اے هغه خلقو ! چاچې د کیکر دلاندې د حضور ﷺ په لاس باندې بیعت کړے وو . دا آواز چې کله صحابهٔ واوریدلو نو د حضور ﷺ نه ئې د حفاظت د پاره ګیره را تاؤ کړله . یو طرف ته کافرانو پرله پسې په حضور ﷺ باندې حملې کولے . بل طرف ته صحابهٔ د دغې حملو دمنع کولو د پاره لکه د غر په شان ولاړ وو. حضور ﷺ دغه ساعت یو موټې خاوره راواغستله او د کافرانو په طرف ئې وویشتله . دغه خاوره د دغې لښکر هر کافر مشرك سترګو ته وورسیدله او د دغې په برکت مشرکان په شا شو . په دغه جنګ کښې د مسلمانانو نه صرف څلور تنه شهیدان شوی وو او د کافرانو اویا تنه مردار شوی وو. (146,147)

غزوه طائف

کوم وخت چې په حنین کښې مسلمانانو ته برې ملاؤ شولو

(c) ketabton.com: The Digital Library

او کافران په تیخته شو . په دغه تیخته کونکو کښې یو د هغه لښکر مشر مالك بن عوف هم وو . هغه د یو لښکر سره طائف طرف ته روان شو او هلته ئې ساه واغستله . حضور ﷺ ته چې پته ولګیدله چې مالك بن عوف په طائف کښې پناه اغستې ده نو طائف طرف ته روان شو. حضور ﷺ طائف ته د روانیدو نه مخکښې دا فرمان جاری کړۀ چې د حنین ټول مالِ غنیمت او قیدیان دے په جعرانه(د ځائے نوم) کښې راجمع کړے شي . حضور ﷺ او صحابهؓ په تیزے سره طائف ته اورسیدل . مالك بن عوف ته چې د مسلمانانو د راتلو پته ولګیدۀ نو د حفاظت د پاره ئې د طائف د قلعې دروازه په ځان پسې بنده کړه . مالك بن عوف د مخکښې نه د ځان سره ډیره غله (د خوراك څیزونه) جمع کړے وه . حضور ﷺ د صحابهؓ سره د دغې قلعې مخه ونیوله .او د منجنیق په ذریعه ئې په دغې قلعې د کانو ګزارونه وکړل .چې ورسره د قلعې دیوالونه مات شي . بل طرف ته کافرانو د بندے قعلې نه په مسلمانانو غشې راوورول . په هغې سره دولس مسلمانان شهیدان شو او ډیر کسان له مسلمانانو نه زخمیان شو . مسلمانان لا په دغه مقام دیره وو چې حضور ﷺ یو خواب ولیدۀ چې د پیو یوه پیالۍ د حضور ﷺ په خدمت کښې پیش کړے شوه .یو بانګی په هغه لوخی کښې ټونګه ووهله چې د هغې سره هغه پیې تویو شو. حضور ﷺ دغه خوب سیدنا ابوبکر صدیقؓ ته واورولو ، هغوي حضور ﷺ ته مشوره ورکړه چې معلومیږی داسې چې داقلعه اوس زمونږ لاسو ته نۀ شي

(c) ketabton.com: The Digital Library

راتلـے . بيا حضور ﷺ په دغي باره كښي د نوفل بن معاويه ديـلـمـیؓ نه مشوره واغستله .د نوفل بن معاويه ديلمي خبري هم د حضرت سيدنا صديق اكبرؓ د خبري ملګرتيا كوله . د ابن سعـد په روايت كښي دی . حضرت عمرؓ حضور ﷺ ته ووئيل چي اے د اللّـه پيغمبره ! ﷺ دوی ته بد دعا وكړی .رسول اللّٰه ﷺ په جواب كښي حضرت عمرؓ ته اوفرمائيل اللّٰه تعالىٰ ماته د دي خبـري اجازت نۀ دے راكړے .حضرت عمرؓ د حضور ﷺ نه تپوس وكړۀ نو بيا مونـږ تـه د دوی سره د جنګ كولو څۀ ضـرورت دے ؟ حـضور ﷺ چي د حضرت عمرؓ خبره واوريدله نـو د روانيدو فـرمـان ئي جاری كړۀ . او په روانه روانه ئي دا دعا وكـړۀ . اے اللّـه ! ثقيف ته نيغه لار وښايه اودوی د اسلام سره زما خـوا له راولـے . د تاريخ كتابونو ليكلی دی چي دغه قلعه بيا په خپـله فتح شوه . هغه ټول خلق مسلمانان شول . مالك بـن عـوف چـي د هـغـي قبيلي مشروه پخپله د حضور ﷺ په خدمت كښي حاضر شو او اسلام ئي قبول كړۀ . حضور ﷺ د طـائف نـه روان شـو او د ذی الـقـعـدي په پنځم تاريخ جعرانه(د ځائـے نوم) ته وورسيدلو .بيا د جنګِ حنين ټول مالِ غنيمت ئي په مسـلـمانانو كښي تقسيم كړلو . په دغي مالِ غنيمت كښـي شپـږ زره قيـديان ، څليريشت زره اوښان ، څلويښت زره چيلی ، اور څلور زره اوقيه سپين زر وو . په دغي مقام حضور ﷺ د هـوازن قبيـلـي په انتظار لس ورځـے تيرے كړے . چي كيـدے شي د هوازن قبيلي خلق د خپلو خپلوانو د خلاصولو د پاره كوشش وكړي او دلتـه راشي . خو هيڅ څوك هم د دغي

(c) ketabton.com: The Digital Library

قیدیانو د خلاصولو د پاره رانغلل . د ډیر انتظار نه پس حضور ﷺ هغه قیدیان په مسلمانانو کښې تقسیم کړل . د تقسیم نه وروستو د نهه تنو یوه ډله (وفد) چې د قبیله هوازن سره ئې تعلق لرلو د حضور ﷺ په خدمت کښې حاضره شوه . هغوی اول اسلام قبول کړه . او بیا ئې د حضور ﷺ په لاس بیعت وکړۀ . بیا ئې د هغه خپلوخپلوانو چې په غزوه حنین کښې بندی جوړ شوی وو د پریښودلو حضور ﷺ ته درخواست وکړلو. دهغې قبیلې مشر ووئیل اے د الله پیغمبره ! ﷺ په دغه قیدی خلقو کښې ستا د پلار اومور له طرفه ترورياني،اوستا سره په ماشوم والی باندې مینه کونکې زنانه هم دی . که چرته ستا په شان تعلقات زمونږه بل چا سره وے .نو هغه به مونږ سره ډیره زیات مینه ، ګزاره او د رحم وکرم معامله کړے وے .ستاشان اومقام خو د ټولو خلقو نه اعلیٰ دے . مونږ نن په مصیبت کښې یو . او زمونږ دا مصیبت ستانه پټ نه دے زمونږ سره د احسان معامله وکړئ . د دې په بدله کښې به الله تعالیٰ تاسو سره د احسان معامله وکړئ . حضور ﷺ ورته اوفرمائیل ماستاسو ډیر انتظار وکړۀ . اوس مالِ غنیمت تقسیم شوے دے . بیا هم تاسو په دوو څیزونو کښې یو خوښ کړے . ستا سو مال پکار دے یا ستاسو خپل خپلوان (چې قیدیان جوړې شوی دی) ؟ .هغه وفد(ډلې) حضور ﷺ ته ووئیل چې مونږ د مال تپوس نه کوؤ زمونږ خپل خلق (چې تاسو سره قیدیان شوی دی) پکار دی .چې هغوی ستاسو دقید نه راخلاص شی .حضور ﷺ

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورته اوفرمائیل . په مالِ غنیمت کښې زما سره د بنو هاشم او دبنی عبدالمطلب چې څومره حصه رسیدلے ده . هغه تاسو ته شوه .خو چې کومه حصه د نورو مسلمانانو رسیدلے ده . د هغې په باره کښې مالره د ماسپښین مونځ نه پس راشئ . زۀ به نورو مسلمانانو ته ستاسو سفارش وکړم . بیا د ماسپښین مونځ نه پس هغه وفد(ډله) حضور ﷺ لره لاړه. نو حضور ﷺ یو ډیر ښائسته پُراثر بیان وکړلو . د دغې بیان په برکت سره په یو وخت کښې دغه ټوله قبیله د غلامۍ نه آزاده شوه . ټولو مسلمانانو په خوشحالۍ سره هغه ټول خلق پریښودل . بیا د دغې واقعې نه وروستو حضور ﷺ د جعرانه(د ځائے نوم) نه مکې مکرمې ته د عمرې د ادا کولو په نیت روان شو . هلته ئې عتاب بن اسید د مکې مکرمې مشر (والی) جوړ کړلو او معاذ بن جبلؓ ته ئې د دین د تعلیم او تعلم ذمه داری ورپه غاړه کړه . حضور ﷺ په مکه مکرمه کښې دوه میاشتې او لس ورځے قیام وکړۀ . بیا د ذیقعدې په وویشتم تاریخ د صحابهؓ سره یو ځائے مدینې منورې ته روان شو . (148,149,150)

د زکوٰة د راجمع کولو د فریضې آغاز

د طائف د سفر نه وروستو د هجرت په نهم کال حضور ﷺ مختلفو طرفونو ته د زکوٰة د اغستلو او راجمع کولو د پاره څۀ کسان ولیږل . عیینه بن حصن فرازیؓ ئې بنو تمیم قبیلې ته ، بریده بن الحصیبؓ ئې قبیله اسلم و غفار ته ، عباد بن بشرؓ ئې سلیم او مزینه ته ، رافع بن مکیثؓ ئې جبینه ته ، عمرو بن

(c) ketabton.com: The Digital Library

العاص ؓ ئي بني فزاره ته ، ضحاك بن سفيان ؓ ئي بنو كلاب ته ، بسر بن سفيان ؓ ئي بنو كعب ته ، ابن اللتبيه ازدیؓ ئي بنو ذبيان ته ، علاء بن الحضرمي ؓ ئي بحرين ته ، حضرت علیؓ ئي نجران تـه ، عدي بن حاتم ؓ ئي قبليه طے او بنو اسد تـه او مالك بن نويرهؓ ئي بنو حنظله ته وليږلو .(151)

غزوه تبوك

حضور ﷺ په مدينه منوره كښي مقيم وه . دغه وخت حضور ﷺ ته خبر وركړے شو چې روميان د اسلامي سلطلنت او د اسلام د ختمولو د پاره صلاح مشورے كوی او د دغي مقصد د پاره ئي ډيرلوئي لښكر تيار كړے دے . حضور ﷺ د هغوی سره د مقابلي د پاره د صحابهؓ نه د انفاق في سبيل الله (د الله په لاره كښي د خرچ كولو) مطالبه وكړۀ . په دغه موقع سيدنا صديق اكبرؓ د كور ټول سامان د حضور ﷺ په خدمت په پيش كړۀ . حضرت عمرؓ د كور د نيم سامان قرباني وركړۀ . حضرت عثمانؓ دري سوه اوښان سره د (بوجهونو) سامانه او د زرو دينارو حضور ﷺ ته حواله كړل . هريو صحابيؓ په دغي موقع د خپل وس او توفيق مطابق د خرچ كولو كوشش وكړۀ . مختصر دا چې حضور ﷺ د رجب المرجب په مياشت كښي د ډيرش زره لښكر سره د مديني منوري نه تبوك ته روان شو. تبوك ته د رسيدو نه يوه ورځ وړاندي چي لا مسلمانان په لاره كښي وو حضور ﷺ صحابهؓ ته اوفرمائيل صبا چي نمر لږ ډير رابره شوی وی تاسو به د تبوك چيني تـه ورسيږے . د حضور ﷺ د وينا او اطلاع مطابق صحابهؓ په صبا هم په هغه

(c) ketabton.com: The Digital Library

وخت کوم وخت چي نبي کريم ﷺ بنودلے وو مسلمانان د تبوك چينے ته ورسيدل . دوی چي کله هغه چيني لره نژدي ورغلل نو د هغي نه يو يو څاڅکے بهيدلو(دغه چينه وچيدو ته نژدي وه) . د حضور ﷺ په حکم هغه وخت هغه يو يو څاڅکے د اُوبه په يو لوښي کښي راجمع کړے شو .بيا حضور ﷺ په هغه اوبه خپل لاسونه او خُله مبارکه کنګاله کړۀ . بيا ئي هغه اوبۀ هغي چيني سره خواته تويي کړے . د حضور ﷺ په دغي عمل د دغي اوچے چيني نه د اوبو يوه فواره جاري شوه . دا اوبۀ دومره ډيرے وے . چي په هغي سره د ټول لښکر تنده ماته شوه . بيا هم هغه شان هغه چينه جاري وۀ .بيا حضور ﷺ حضرت معاذ بن جبلؓ ته اوفرمائيل کۀ اللّٰه تعالیٰ تالره ډير عمر درکړۀ نو تۀ به دا ځايونه په باغونو سره ښکلي ويني . ابن اسحاق مؤرخ ليکي چي هغه چينه تراوسه پوري جاري ده . په تبوك کښي حضور ﷺ شل ورځے پاتي شولو .روميان ويريدل . او د مقابلي نه په شا شو. د دنيا خلقو د اسلام عظمت او طاقت وليدلو . تبوك سره نژدي اهل جربه ، اذرع او د ايله په مشر ويره راغله مجبوراً مسلمانانو سره ئي صلح وکړه او جزيي ورکولو ته تيار شو. هم لدغي ځائے نه د حضور ﷺ په حکم حضرت خالد بن وليدؓ د څلورو سوو تنو سره د اکيدر د مقابلي دپاره روان شولو حضور ﷺ حضرت خالد بن وليدؓ ته فرمائيلي وو چي تاته اکيدر په داسي حالت کښي ملاويږی چي هغه به ښکار کوی . اکيدر د حضور ﷺ د اطلاع مطابق ښکار کولو . حضرت

(c) ketabton.com: The Digital Library

خالدؓ هغې قيدي جوړ كړۀ او د حضور ﷺ په خدمت كښې پيش كړلو . حضور ﷺ ورسره په دوه زره اُوښانو ،اته سوه اسونو ،څلور سوه زغرو، او څلور سوه ډهالونو باندې صلح (راضي نامه) وكړۀ .په تبوك كښې حضور ﷺ شل ورځې قيام وكړۀ . بيا حضور ﷺ له تبوك نه مدينې منورې ته واپسي وكړۀ .(152,153)

د مسجد ضرار معامله

د تبوك نه واپسې كښې حضور ﷺ چې ذی آوان ته راورسيدلو نو مالك بن دخشم ، او معن بن عديؓ ئې د مسجد(جمات) ضرار د ورانولو د پاره وليږل. هغوی مسجدِ ضرار وران كړلو . دا هغه جمات وو چې په كوم كښې به منافقينو د مسلمانانو خلاف صلاح مشورې كولې . او د اسلام خلاف به استعماليدلو .دا هغه وخت جوړ شوې وو كله چې حضور ﷺ تبوك ته په سفر روان وو په لاره كښې منافقينو حضور ﷺ ته درخواست كړې وو چې تاسو دغې جمات ته دمونځ كولو د پاره يو وار راشئ چې بركت پكښې راشي او مقبوليت اومومي . حضور ورته په هغه موقع وئيلې وو چې اوس خو زۀ تبوك ته روان يم . واپسې كښې به بيا گورو. ابن هشام ليكي چې حضور ﷺ د سويلم يهودی د كور د سوزولو حكم هم وركړې وۀ . په دغه كور كښې به منافقين راجمع كيدل او د حضور ﷺ خلاف مشورې به ئې كولې . حضرت طلحهؓ د يو څو تنو سره دغه كار تمام كړلو . د شعبان اخيرې ورځې وې يا درمضان اولنې ورځې وې حضور ﷺ د

(c) ketabton.com: The Digital Library

مدینې منورې په مزکه قدم کېښودلو . مدینې منورې ته د داخلیدونه پس حضور ﷺ اول مسجد نبوی ته تشریف یوسلو هلته ئې دورکعته مونځ وکړه . د مونځ نه پس څۀ لږ ساعت د خلقو د ملاقاتونو دپاره کېناستلو . بیا ئې خپل کور ته تشریف یوسلو . (154)

د متخلّفینو معامله

هغه خلق چې غزوهٔ تبوك په موقع د حضور ﷺ نه په څۀ عذر پاتې شوی وو . یا داسې خلق چې د نفاق په وجه په غزوه تبوك کښې نۀ وو شامل شوی . د دوی ټولو په باره کښې حضور ﷺ ته د وحی په ذریعه پته ولګیدله . منافقینو په دروغه قسمونه وخوړل او ځان ئې د ظاهری دنیاوی سزا نه بچ کړلو . دغه شان هغه صحابهؓ چې د څۀ عذر په وجه پاتې شوی وو د هغوی عذر هم قبول کړے شو . درې صحابهؓ داسې وو چې هغوی خپل څۀ عذر پیش نۀ کړے شو . حضور ﷺ د هغوی سره د هر قسمه تعلقات قائمولو نه منع وکړه . بیا د ډیر صبر او امتحان نه پس د هغوی د ندامت ذکر قرآن کښې راغلے . (په سورة التوبه آیت نمبر ۱۱۷، ۱۱۸ او آیت نمبر ۱۱۹ کښې د دوی د حالت او کیفیت ذکر راغلے دے .) او اللّٰه تعالیٰ ئې توبه قبوله کړه . (155)

مختلف وفدونه (جرګے)

هر کله چې حضور ﷺ مدینې منورې ته راووړسیدلو . نو پرله پسې د حضور ﷺ په خدمت کښې وفدونه (جرګې)

(c) ketabton.com: The Digital Library

راتـلـل شـورو شو . حضور ﷺ لره د وفدونو مقصد د دين د زده کړي نه علاوه د مسلمانانو سره تعلقات جوړول هم وو. د هغي وفـدونـو تـعـداد اويـا پـوري يـاديـږي پـه هغي کښي مشهور وفدونه دا دي .وفدِ ثقيف، وفدِ بني تميم ، وفدِ بني فزاره ، وفدِ کنده ، وفد بني عبدالقيس ، وفد بني حنفيه ، وفد بني قحطان ، وفـد بـني الحارث ، وفد بني فزاره ، وفدِ بني اسد ، وفد بهراء وفـدِ عـزره وفـدبـلـي ،وفـد بـنـي عـامر بن صعصعـه (156)

اولني حج

د حضور ﷺ په امر د هجرت په نهم کال د ذيقعدي په مياشت کښـي حضرت سيدنا صديق اکبرؓ د دري سوو تنو سره د حج د اداکولو د پاره مکي مکرمي ته روان شو. بيا په دغه سفر کښي حـضـرت عـلـيؓ هم ورسره شـامـل شـولو چي د سورتِ برأت ايـاتـونـه د حـج د ادا کـولـو پـه موقع تلاوت کړي . د حضرت ابـوبـکـر صديقؓ په مشري کښي مسلمانانو د حج ټول رکنونه ادا کـړل بيـا جـمـره عـقـبـي سـره د قـربـانـي پـه ورځ (يوم النحر) حضرت عليؓ د حضور ﷺ د فرمان مطابق هغه ايا تونه تلاوت کړل . چي د کومو اياتونو د تلاوت ورته د حضور ﷺ له طرفه حـکـم شـوي وو . په دغي ورځ دا اعلان و شو . د راروان کال نه بـه يـو مشرك ته هم د حج د اداکولو اجازت نهٔ وي ، نهٔ به چاته پـه بـربـنـډه د طـواف کـولو اجازت وي . چي د چا د حضور ﷺ سـره مـعـاهـده شـوي ده . د هـغي عهد به پابندي کولے شي . او چي دچا سره د حضور ﷺ معاهده او عهد نشته هغوی ته څلـور مـيـاشـتـي مهلت دے . کهٔ په دي څلورو مياشتو کښي

(c) ketabton.com: The Digital Library

ئي اسلام قبول کړۀ . نو ډیره ښۀ ده . خو کۀ اسلام ئي قبول نۀ کړلو . نو بیا چي کوم ځائے کښي وونیولے شو ښامخا به قتليږي . د حج د رکنونو د ادا کولو او د دغي اعلان نه وروستو سیدنا صدیق اکبرؓ مدیني منورې ته واپسی وکړله . (157)

د حضور ﷺ د حج د پاره سفر

د هجرت په لسم کال د ذيقعدي په میاشت کښي حضور ﷺ د حج د اداکولو اراده وکړله . او د یو اعلان کونکی په ذریعه دغه خبر په ټول عربو کښي ښور شو . یو لوئي تعداد د خلقو په دغه موقع د حضور ﷺ سره یو ځائے د حج د ادا کولو د پاره تیار شو. د ذیعقدي په شپږیشتم تاریخ حضور ﷺ د دغي عظیم عمل د پاره غسل وکړۀ بیا ئي کپړے بدلي کړے . د هغي نه وروستو د مدیني منوري نه ذوالحلیفه ته ئي تشریف یوسلو . حضور ﷺ په ذوالحلیفه کښي شپه تیره کړۀ. بیا د دغي رواني میاشت په وویشتم تاریخ ئي دوباره غسل وکړۀ . بیائي دو رکعته مونځ ادا کړه او احرام ئي وتړلو . په قصویٰ اوښه باندي سور شولو او په اوچت آواز ئي دا لاندني تکی ادا کړل .

لَبَّيْكَ اَللّٰهُمَّ لَبَّيْكَ لَبَّيْكَ لَاشَرِيْكَ لَكَ لَبَّيْكَ اِنَّ الْحَمْدَ وَالنِّعْمَةَ لَكَ وَالْمُلْكَ لَا شَرِيْكَ لَكَ .

حضرت جابرؓ فرمائی د حضور ﷺ نه مخکښي وروستو ، ښي طرف ته او ګس طرف ته د خلقو یو سمندر وۀ . مؤرخینو لیکلی چي دغه وخت د صحابهؓ تعداد د یو لاکه (۱۰۰۰۰۰) نه بره وو. ټولو د حضور ﷺ سره په جمع دغه برني تکی وئیل

(c) ketabton.com: The Digital Library

.بيا ددوى آواز به دغرونو نه راتمبيدلو . حضور ﷺ د صحابهؓ سره يو ځائے د ذوالحجي په پنځم تاريخ مكي مكرمي ته داخل شولو . مسلمانانو د حضور ﷺ سره يو ځائے د بيت اللّٰه (كعبي) طواف وكړۀ . بيا حضور ﷺ مقامِ ابراهيم كښي دوه ركعته نفل ادا كړۀ.د نفلو داداكولو نه پس حضور ﷺ صفا غرته اوختلو . او دائي ارشاد اوفرمائيل :

د اللّٰه نه علاوه بل څوك د عبادت لائق نشته .نۀ هغۀ شريك لري . د هغۀ بادشاهي ده او صرف د هغۀ تعريف دے .هغۀ مړه كول او ژوندي كول كوي .په هرڅيز باندي قدرت لري . د هغه يوذات نه علاوه بل څوك خدائي نشته . هغه يو اللّٰه دے .هغۀ خپله وعده پوره كړۀ .دخپل بنده ئي مرستۀ(مدد) وكړۀ .او په يو ځائے ئي ټولو ته ماتې(شكست)وركړۀ .

حضورﷺ د عمري د اداكولو نه پس احرام كهلاؤ كړلو او صحابهؓ ته ئي هم د احرام د كهلاوولو امر وكړه. په دغي موقع حضرت عليؓ د يمن د حاجيانو سره يو ځائے مكي مكرمي ته راغے . د زيارت ورځ (د ذوالحجي اتهم تاريخ)حضورﷺ د نورو مسلمانانو سره په منىٰ كښي تيره كړه .بيا په صبا د سحرختو نه وروستو د ذوالحجي په نهم تاريخ حضور ﷺ د نورو مسلمانانو سره د منىٰ نه روان شو . اوميدانِ عرفات كښي ديره شو . د ماسپښين نه وروستو او د ماښام نه مخكښي په دغه موقع حضور ﷺ د قصوىٰ (اوښه) د پاسه په ناسته يوه خطبه ارشاد اوفرمائيله چي ورته خطبه حجة الوداع وئيلے شي . هركله چي حضورﷺ خپله خطبه ختمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

کړله . حضرت بلالؓ آذان وکړه . بیا حضور ﷺ د ماسپښین او مازیګر مونځونه یو ځائې ادا کړل . د مونځ نه پس حضور ﷺ بیا په اوښه سور شولو اود مسلمانانو سره موقف (د یو ځائې نوم) ته ئې تشریف یوسلو. په دغه ځائې حضور ﷺ د قبلې په رُخ یوه عظیم الشانه دعا وکړله . بیا د دغې مقام نه وروستو حضور ﷺ مزدلفې ته تشریف یوسلو هلته کښې حضور ﷺ د ماښام او ماسخوتن دوه مونځونه په یو وخت کښې ادا کړل . حضور ﷺ او مسلمانانو شپه په مزدلفه کښې تیره کړه . بیا په صبا سحر وختې د سحر مونځ نه وروستو حضور ﷺ د صحابهٔ سره یو ځائې د مزدلفې نه روان شو . بیا جمره ئې په کاڼو ووشتله او دغه رنګ نور ارکان په ترتیب سره حضور ﷺ د ټولو مسلمانانو سره یو ځائې ادا کړل . د حج د ادا کولو نه پس رسول الله ﷺ مسلمانان خپلو خپلو علاقو ته رخصت کړل . او پخپله حضور ﷺ د انصارو او مهاجرینو سره یو ځائې د ذوالحجې په څلوارلسم تاریخ د مکې مکرمې نه مدینې منورې ته راروان شولو. (158)

د حضور ﷺ د اٰخرت سفر

مؤرخینو لیکلی دی چې د صفر میاشت کښې یو پیره د نیمې شپې حضور ﷺ جنت البقیع(د مسلمانانو مقبره) ته تشریف یوسلو .اود هغوی د پاره ئې د مولیٰ کریم نه دعا اوغښتله .بیا ئې خپل کور ته واپسی وکړه . هرکله چې حضور ﷺ کور ته ئې تشریف راوړلو نو په طبیعت کښې ئې دروندوالې (بیماری) وه . دا ورځ د شورو وه . او د

(c) ketabton.com: The Digital Library

ام المؤمنین حضرت میمونهؓ سره په کور کښې د پاتې کیدو نمبر وۀ. حضور ﷺ د خپل عادت موافق حضرت میمونهؓ کره تشریف یوسلو . په صبا چې بیا په ازوج مطهراتؓ کښې د چا نمبر وۀ حضور ﷺ د هغې بی بی سره ارام وکړۀ . بیا په دریمه ورځ د بلے بی بی سره پاتے شو . دغه شان څلورمه او پنځمه ورځ تیره شوه .په دغه پنځو ورځو کښې د حضور ﷺ بیماری کمه نۀ شوه . نو حضور ﷺ د نورو بیبانو په مشوره د حضرت عائشيؓ صدیقې سره دیره شو . دبیماري په دغه ورځو کښې حضرت ابوبکر صدیقؓ د رسول الله ﷺ په ځائے امامت کولو . ترکوم وخته پوري چې حضور ﷺ جمات ته د تلو راتلو طاقت لروتر هغه وخته پوري حضور ﷺ امامت کولو خو چې کله دغه طاقت هم باقی پاتې نه شو نو بیا د حضور ﷺ په حکم حضرت ابوبکر صدیقؓ امامت شورو کړۀ . د حضور ﷺ د وفات نه څلور ورځي مخکښې د ماسپښين وخت کښې حضور ﷺ مسجد نبوی ﷺ ته تشریف یوسلو جمع والاړه وه . حضرت ابوبکرصدیقؓ د مصلي نه وروستو کیدل غوښتل خو حضور ﷺ په اشاره سره منع کړۀ. حضور ﷺ په مونځ کښې د حضرت ابوبکرصدیقؓ سره خواته کینساتلو . دمونځ نه پس حضور ﷺ یوه مختصره خطبه ارشاد اوفرمائیله . بیا د هغې خطبې نه وروستو حضور ﷺ خپلې حجري مبارکي ته تشریف یوسلو. د حضور ﷺ په بیماری په دغه ورځو کښې یوه ورځ حضور ﷺ د حجري مبارکي پرده اوچته کړۀ . هغه وخت حضرت سیدنا ابوبکر

(c) ketabton.com: The Digital Library

صديقؓ په مصله مونځ ته ولاړ وو. حضرت ابوبکر صديقؓ
چي حضور ﷺ وليدۀ نو مصله ئي حضور ﷺ ته پريښودل
غوښتل . خو د حضور ﷺ په امر سره راروستو نه شو . بيا
حضور ﷺ د حجري پرده راښکله . د دغي واقعي نه پس
دوباره حضور ﷺ مسجد نبوی ته راښکاره نۀ شو . هم په دغه
بيماری کښي د ربيع الاول په مياشت کښي د مشهور قول
مطابق په دولسم تاريخ حضور ﷺ د دي دنيا نه بلي دنيا
(آخرت) ته پرده وکړله . انا للّه وانا اليه راجعون .
دغه وخت د صحيح بخاری دروايت مطابق د
حضور ﷺ عمرشريف دري شپيته (٦٣) کاله وۀ .(159)

★★★★★★★★★★★

★★★★★★★★★★★★

(c) ketabton.com: The Digital Library

ماخذ ومصادر

(1) مولانا ادریس کاندهلوی ، سیرت المصطفیٰ ﷺ ، ج ۱ ص ۳۵ ، لاهور ، مکتبه عشره مبشرهٔ

(2) ابن سعد ، محمد (۲۳۰ ه) الطبقات الکبریٰ ، ج ۱ ص ۵۹ بیروت ، دارالمعرفة

(3) مولانا ادریس کاندهلوی ، سیرت المصطفیٰ ﷺ ، ج ۱ ص ۳۵ ، لاهور ، مکتبه عشره مبشرهٔ

(4) مولانا ادریس کاندهلوی ، سیرت المصطفیٰ ﷺ ، ج ۱ ص ۶۰ ، لاهور ، مکتبه عشره مبشرهٔ

(5) مولانا ادریس کاندهلوی ، سیرت المصطفیٰ ﷺ ، ج ۱ ص ۶۰ ، ۶۱ ، لاهور ، مکتبه عشره مبشرهٔ

(6) مولانا ادریس کاندهلوی ، سیرت المصطفیٰ ﷺ ، ج ۱ ص ۶۴ ، لاهور ، مکتبه عشره مبشرهٔ

(7) حافظ علاؤ الدین ، سیرت مغلطائی ص ۷ ، بحواله سیرت خاتم الانبیاء ﷺ مفتی محمد شفیعؒ ، اسلام آباد ، مکتبه امیر معاویهٔ

(8) ابن حجر العسقلانیؒ ، احمد بن علی (۸۵۲ ه) فتح الباری شرح صحیح البخاری ، ج ۷ ص ۱۰۲ بیروت ، دارالمعرفه

(9) زرقانی ، محمد بن عبدالباقی ، شرح موطا امام مالکؒ ج ۴ ص ۲۷۱ ، قاهره ، مکتبه استقامیه

(10) مولانا ادریس کاندهلوی ، سیرت المصطفیٰ ﷺ ، ج ۱ ص ۷۴،۷۵ ، لاهور ، مکتبه عشره مبشرهٔ

(11) ابن هشام ، ابو محمد عبدالملك (۲۱۸ ه) سیرة النبی ﷺ ج ۱ ص ۱۷۳ بیروت، دار الفکر

(12) ابن هشام ، ابو محمد عبدالملك (۲۱۸ ه) سیرة النبی ﷺ ج ۱ ص ۵۶ بیروت دارالفکر

(13) الخائص الکبریٰ ، ج ۱ ص ۵۵ ، بیروت ، دارالکتب العلمیه

(14) زرقانی ، محمد بن عبدالباقی ،شرح مواهب لدینه ج ۱ ص ۱۶۰ .... ۱۶۳ مصر ، مطبع ازهریه

(15) حاکم ، ابو عبدالله محمد بن عبدالله (۸۵۱ ه) المستدرك ج ۲ ص ۶۰۳ ،

(c) ketabton.com: The Digital Library

ریاض، مکتبة المعارف
(16)ابن سید الناس، محمد بن محمد شافعیؒ، (۷۳۴ ه) عیون الاثر فی فنون المغازي والشمائل والسیر، ج ۱ ص ۴۰ ، بیروت، دار المعرفه
(17) حافظ علاؤ الدین، سیرت مغلطائی ص ۱۰ ، بحواله سیرت خاتم الانبیاء ﷺ ص ۲۷ مفتی محمد شفیعؒ ، اسلام آباد، مکتبه امیر معاویۃ
(18)ابن هشام، ابو محمد عبدالملك (۲۱۸ ه) سیرة النبی ﷺ ج ۱ ص ۲۰۱ بیروت دار الفکر
(19)ابن سعد، محمد (۲۳۰ ه) الطبقات الکبریٰ، ج ۱ ص ۱۲۹،۱۲۸ بیروت، دار المعرفة
(20) سیوطی، جلال الدین عبدالرحمٰن (۹۱۱ ه) الخصائص الکبریٰ، ج ۱ ص ۹۱ ، بیروت، دار الکتب العلمیه
(21)مولانا ادریس کاندهلویؒ، سیرت المصطفیٰ ﷺ، ج ۱ ص ۹۹،۱۰۰ ، لاهور، مکتبه عشره مبشرۃ
(22)سهیلی، ابوالقاسم عبدالرحمٰن بن عبدالله (۵۸۱ ه) الروض الانف فی تفسیر السیرة النبویة لابن هشام ج ۱ ص ۱۲۲ قاهره، مکتبة الکلیات
(23) مولانا ادریس کاندهلویؒ، سیرت المصطفیٰ ﷺ، ج ۱ ص ۱۰۹ ، لاهور، مکتبه عشره مبشرۃ
(24) زرقانی، محمد بن عبدالباقی ،شرح مواهب لدینه ج ۱ ص ۲۰۲ مصر، مطبع ازهریه
(25) ابن حجر العسقلانی ، احمد بن علی (۸۵۲ ه) الاصابه فی تمییز الصحابۃ ج ٦ ص ۲۸۲ بیروت، دار الاحیاء
(26) ابن عبدالبر الاندلسی، ابو عمر یوسف بن عبدالله (۴٦۳ ه) الاستیعاب فی معرفة الاصحابؒ ج ۴ ص ۳۱۱ ، حیدرآباد، دائرة المعارف
(27) ابن حجر العسقلانی ، احمد بن علی (۸۵۲ ه) الاصابه فی تمییز الصحابۃ ج ۴ ص ۳۱۲ بیروت، دار الاحیاء
(28)ابن عبدالبر الاندلسی، ابو عمر یوسف بن عبدالله (۴٦۳ ه)، الاستیعاب فی معرفة الاصحاب ج ۴ ص ۲۴٦ ، حیدر آباد دکن ،دائرة المعارف
(29) مدارج النبوة ج ۳ ص ۸۲
(30)ابن حجر العسقلانی ، احمد بن علی (۸۵۲ ه) الاصابه فی تمییز الصحابۃ ج ۴ ص ۳۰۴ بیروت، دار الاحیاء
(31) ابن اثیر، ابوالحسن علی بن ابی الکریم، (٦۳۰ ه) اسد الغابه فی معرفة الصحابۃ ج ۵ ص ۴۵٦ ، مکتبه اسلامیه

(c) ketabton.com: The Digital Library

(32)ابن عبدالبر الاندلسی ، ابو عمر یوسف بن عبدالله (۴۶۳ ه) الاستیعاب فی معرفة الاصحابؓ ج ۴ ص ۳۰۲ ، حیدرآباد ، دائرة المعارف

(33) سیر اعلام النبلاء ج ۲ ص ۲۵۲

(34) ابن عبدالبر الاندلسی ، ابو عمر یوسف بن عبدالله (۴۶۳ه) ، الاستیعاب فی معرفة الاصحاب ج ۴ ص ۲۸۷ ، حیدر آباد دکن ،دائرة المعارف

(35)زرقانی ، محمد بن عبدالباقی ،شرح مواهب لدینه ج ۳ ص ۲۰۲ مصر، مطبع ازهریه

(36) ابن حجر العسقلانی ، احمد بن علی (۸۵۲ ه) الاصابه فی تمییز الصحابةؓ ج ۴ ص ۳۷۷ بیروت ، دارالاحیاء

(37) ابن عبدالبر الاندلسی ، ابو عمر یوسف بن عبدالله (۴۶۳ ه) الاستیعاب فی معرفة الاصحابؓ ج ۴ ص ۳۷۷ ، حیدرآباد ، دائرة المعارف

(38) ابن حجر العسقلانی ، احمد بن علی (۸۵۲ ه) الاصابه فی تمییز الصحابةؓ ج ۴ ص ۳۷۹ بیروت ، دارالاحیاء

(39) حضور ﷺ کی صاحبزادیاں ص ۴۵

(40) ابن اثیر ، ابوالحسن علی بن ابی الکریم (۶۳۰ ه) الکامل فی التاریخ ج ۲ ص ۳۱ بیروت دارالکتاب العربی

(41) ابن هشام ، ابو محمد عبدالملک (۲۱۸ه) سیرة النبی ﷺ ج ۳ ص ۲۲۳ بیروت دارالفکر

(42) زرقانی ، محمد بن عبدالباقی ،شرح مواهب لدینه ج ۳ ص ۲۲۷ مصر، مطبع ازهریه

(43) مفتی محمد شفیعؒ ، سیرة خاتم الانبیاء ﷺ ص ۳۲ ، اسلام آباد ، مکتبه امیر معاویةؓ

(44)مولانا ادریس کاندهلویؒ ، سیرت المصطفیٰ ﷺ ، ج ۳ ص ۱۶۶،۱۶۷ ، لاهور ، مکتبه عشره مبشرةؓ

(45)مفتی محمد شفیعؒ ، سیرة خاتم الانبیاء ﷺ ص ۳۲ ، اسلام آباد ، مکتبه امیر معاویةؓ

(46)سیر اعلام النبلاء ج ۲ ص ۲۲۹

(47) ابن حجر العسقلانی ، احمد بن علی (۸۵۲ ه) الاصابه فی تمییز الصحابةؓ ج ۴ ص ۲۷۳ بیروت ، دارالاحیاء

(48) اصح السیر ص ۵۸۳

(49)ابن سید الناس ، محمد بن محمد شافعیؒ ، (۷۳۴ه) عیون الاثر فی فنون المغازی والشمائل والسیر ، ج ۲ ص ۳۰۳ ، بیروت ، دارالمعرفه

(c) ketabton.com: The Digital Library

(50) زرقانی ، محمد بن عبدالباقی ،شرح مواهب لدینه ج ۳ ص ۲۴۹ مصر ، مطبع ازهریه

(51)ابن اثیر، ابوالحسن علی بن ابی الکریم (۶۴۰ ه) الکامل فی التاریخ ج ۲ ص ۳۰۸ بیروت دارالکتاب العربی

(52)اصح السیر ص ۵۷۹

(53) ابن حجر العسقلانی ، احمد بن علی (۸۵۲ ه) الاصابه فی تمییز الصحابۂ ج ۴ ص ۴۵۷ بیروت ، دارالاحیاء

(54) ابن کثیر ، اسماعیل بن عمر ، (۷۷۴ ه) البدایه والنهایه فی التاریخ ج ۴ ص۱۴۶ لاهور ، مکتبه قدوسیه

(55)ابن عبدالبر الاندلسی ، ابو عمر یوسف بن عبدالله (۴۶۳ ه) الاستیعاب فی معرفة الاصحابؓ ج ۴ ص ۳۱۴ ، حیدرآباد ، دائرة المعارف

(56) ابن حجر العسقلانی ، احمد بن علی (۸۵۲ ه) الاصابه فی تمییز الصحابۂ ج ۴ ص ۳۴۶ بیروت ، دارالاحیاء

(57) ابن عبدالبر الاندلسی ، ابو عمر یوسف بن عبدالله (۴۶۳ ه) الاستیعاب فی معرفة الاصحابؓ ج ۴ ص ۳۴۹ ، حیدرآباد ، دائرة المعارف

(58)اصح السیر ص ۶۰۲

(59) ابن حجر العسقلانی ، احمد بن علی (۸۵۲ ه) الاصابه فی تمییز الصحابۂ ج ۴ ص ۲۵۶ بیروت ، دارالاحیاء

(60) سیر اعلام النبلاء ج ۲ ص ۲۶۳

(61) ابن حجر العسقلانی ، احمد بن علی (۸۵۲ ه) الاصابه فی تمییز الصحابۂ ج ۴ ص ۲۶۵ بیروت ، دارالاحیاء

(62) سیر اعلام النبلاء ج ۲۳۹

(63)طبری ، ابو جعفر محمد بن جریر ، (۳۱۰ ه) تاریخ الامم والملوک ، ج ۲ ص ۲۱۷ قاهره ، دارالمعارف

(64) مفتی محمد شفیعؒ ، سیرة خاتم الانبیاء ﷺ ص ۴۰ ، اسلام آباد ، مکتبه امیر معاویهؓ

(65) زرقانی ، محمد بن عبدالباقی ،شرح مواهب لدینه ج ۱ ص ۲۰۳ .... ۲۰۶ مصر ، مطبع ازهریه

(66)ابن هشام ، ابو محمد عبدالملک(۲۱۸ ه) سیرة النبی ﷺ ج ۱ ص ۲۱۰ بیروت دارالفکر

(67)طبری ، ابو جعفر محمد بن جریر ، (۳۱۰ ه) تاریخ الامم والملوک ، ج ۱ ص ۱۱۳۹ قاهره ، دارالمعارف

(c) ketabton.com: The Digital Library

(68) سید سلیمان ندوی ، رحمت عالم ﷺ ص ۲۴ کراچی ، قدیمی کتب خانه

(69)سید سلیمان ندوی ، رحمت عالم ﷺ ص ۲۴ کراچی ، قدیمی کتب خانه

(70)ابن کثیر ، اسماعیل بن عمر ، (۷۷۴ ه) البدایه والنهایه فی التاریخ ج ۳
ص ۲۴ لاهور ، مکتبه قدوسیه

(71)مفتی محمد شفیعؒ ، سیرة خاتم الانبیاء ﷺ ص ۲۵ ، اسلام آباد ، مکتبه امیر
معاویهؓ

(72)مفتی محمد شفیعؒ ، سیرة خاتم الانبیاء ﷺ ص ۲۷ ، ۲۸، اسلام آباد ، مکتبه
امیر معاویهؓ

(73)مفتی محمد شفیعؒ ، سیرة خاتم الانبیاء ﷺ ص ۲۶ ، ۲۷ ، اسلام آباد ، مکتبه
امیر معاویهؓ

(74)مفتی محمد شفیعؒ ، سیرة خاتم الانبیاء ﷺ ص ۲۹،۲۸ ، اسلام آباد ، مکتبه
امیر معاویهؓ

(75)ابن سعد ، محمد (۲۳۰ ه) الطبقات الکبری ، ج ۱ ص ۱۳۹ بیروت ،
دارالمعرفة

(76)ابن سید الناس ، محمد بن محمد شافعیؒ ، (۷۳۴ ه) عیون الاثر فی فنون
المغازی والشمائل والسیر ، ج ۱ ص ۱۳۹ ، بیروت ، دارالمعرفه

(77) ابن هشام ، ابو محمد عبدالملک (۲۱۸ ه) سیرة النبی ﷺ ج ۱ ص ۱۲۲
بیروت دارالفکر

(78) ابن قیم الجوزی ، محمد بن ابی بکر (۷۵۱ ه) زاد المعاد فی هدی خیر العباد ج
۲ ص ۳۶ . بیروت

(79)ابن حجر العسقلانیؒ ، احمد بن علی (۸۵۲ ه) فتح الباری شرح صحیح
البخاری ، ج ۷ ص ۱۴۶ بیروت ، دارالمعرفه

(80) ابن هشام ، ابو محمد عبدالملک (۲۱۸ ه) سیرة النبی ﷺ ج ۱ ص
۲۴۴....۲۵۳ بیروت دارالفکر

(81)مولانا ادریس کاندهلویؒ ، سیرت المصطفیٰ ﷺ ، ج ۱ ص ۲۳۸،۲۳۷ ، لاهور ،
مکتبه عشره مبشرهؓ

(82) حافظ علاؤ الدین ، سیرت مغلطائی ص ۲۵ بحواله سیرت خاتم الانبیاء ﷺ

(83) زرقانی ، محمد بن عبدالباقی ،شرح مواهب لدینه ج ۱ ص ۲۹۶،۲۹۱ مصر ،
مطبع از هریه

(84)مفتی محمد شفیعؒ ، سیرة خاتم الانبیاء ﷺ ص ۵۳ ، اسلام آباد ، مکتبه امیر
معاویهؓ

(85) نووی ، ابوزکریا یحیٰ بن شرف (۶۷۶ ه) شرح صحیح مسلم باب الاسراء ج ۲

(c) ketabton.com: The Digital Library

ص ۱۱۳ ، بیروت ، دارالفکر

(86)مفتی محمد شفیع ، سیرة خاتم الانبیاء ﷺ ص ۵۳ ،۵۴ ، اسلام آباد ، مکتبه امیر معاویهؓ

(87) سیوطی ، جلال الدین عبدالرحمن (۹۱۱ ه) الخصائص الکبریٰ ج ۱ ص ۱۵٦ ، بیروت، دارالکتب العلمیه

(88)مفتی محمد شفیع ، سیرة خاتم الانبیاء ﷺ ص ۵٦ ، اسلام آباد ، مکتبه امیر معاویهؓ

(89) مفتی محمد شفیع ، سیرة خاتم الانبیاء ﷺ ص ۵۸ ، اسلام آباد ، مکتبه امیر معاویهؓ

(90) سهیلی ، ابوالقاسم عبدالرحمن بن عبدالله (۵۸۱ ه) الروض الانف فی تفسیر السیرة النبویة لابن هشام ج ۱ ص ۲٦۹ قاهره ، مکتبة الکلیات

(91) ابن هشام ، ابو محمد عبدالملک (۲۱۸ ه) سیرة النبی ﷺ ج ۲ ص ۹۴ بیروت دارالفکر

(92)ابن سید الناس ، محمد بن محمد شافعیؒ ، (۷۳۴ ه) عیون الاثر فی فنون المغازی والشمائل والسیر ، ج ۱ ص ۱۷۷ ، بیروت ، دارالمعرفه

(93)زرقانی ، محمد بن عبدالباقی ،شرح مواهب لدینه ج ۱ ص ۳۲۱ مصر ، مطبع ازهریه

(94) ابن سعد ، محمد (۲۳۰ ه) الطبقات الکبریٰ ج ۱ ص ۱۵۲ بیروت

(95)مولانا ادریس کاندهلویؒ ، سیرت المصطفیٰ ﷺ ، ج ۱ ص ۳۱۳،۳۱۴ ، لاهور، مکتبه عشره مبشرهؓ

(96) ابن حجر العسقلانی ، احمد بن علی (۸۵۲ه) فتح الباری شرح صحیح البخاری ج ۷ ص ۱۸۷ بیروت ، دارالمعرفة

(97)مفتی محمد شفیع ، سیرة خاتم الانبیاء ﷺ ص ۹۵ ، اسلام آباد ، مکتبه امیر معاویهؓ

(98) ابن هشام ، ابو محمد عبدالملک (۲۱۸ ه) سیرة النبی ﷺ ج ۲ ص ۱۱۱ بیروت دارالفکر

(99 طبری ، ابوجعفر محمد بن جریر ، (۳۱۰ ه) تاریخ الامم والملوک ، ج ۲ ص۳۹۴، ۳۹۵ قاهره ، دارالمعارف

(100)ابن کثیر ، اسماعیل بن عمر ، (۷۷۴ ه) البدایه والنهایه فی التاریخ ج ۳ ص۲۱۳ لاهور ، مکتبه قدوسیه

(101)مولانا ادریس کاندهلویؒ ، سیرت المصطفیٰ ﷺ ، ج ۱ ص ۳۲۷،۳۲۸ ، لاهور ، مکتبه عشره مبشرهؓ

(c) ketabton.com: The Digital Library

(102)مفتی محمد شفیعؒ ، سیرة خاتم الانبیاء ﷺ ص ۱۰۲ ، اسلام آباد ، مکتبه امیر معاویهؓ

(103)مولانا ادریس کاند هلویؒ ، سیرت المصطفیٰ ﷺ ، ج ۱ ص ۳۹۲ ، لاهور ، مکتبه عشره مبشرهؓ

(104)ابن سید الناس ، محمد بن محمد شافعیؒ ، (۷۳۴ ه) عیون الاثر فی فنون المغازی والشمائل والسیر ، ج ۱ ص ۲۳۰ ، بیروت ، دارالمعرفه

(105) ابن حجر العسقلانی ، احمد بن علی (۸۵۲ه) فتح الباری شرح صحیح البخاری ج ۱ ص ۱۳۳ بیروت ، دارالمعرفة

(106) زرقانی ، محمد بن عبدالباقی ، شرح مواهب لدینه ج ۱ ص ۳۹۷ مصر ، مطبع ازهریه

(107) ابن هشام ، ابو محمد عبدالملک (۲۱۸ه) سیرة النبی ﷺ ج ۲ ص ۲٦۷ بیروت دارالفکر

(108) مولانا ادریس کاند هلویؒ ، سیرت المصطفیٰ ﷺ ، ج ۲ ص ۵۴....۱۰۵ ، لاهور ، مکتبه عشره مبشرهؓ

(109) ابن سعد ، محمد (۲۳۰ ه) الطبقات الکبریٰ ج ۱ ص ۱۴ بیروت

(110)مفتی محمد شفیعؒ ، سیرة خاتم الانبیاء ﷺ ص ۸۸ ، اسلام آباد ، مکتبه امیر معاویهؓ

(111)مفتی محمد شفیعؒ ، سیرة خاتم الانبیاء ﷺ ص ۸۸ ، اسلام آباد ، مکتبه امیر معاویهؓ

(112)مفتی محمد شفیعؒ ، سیرة خاتم الانبیاء ﷺ ص ۸۹ ، اسلام آباد ، مکتبه امیر معاویهؓ

(113) زرقانی ، محمد بن عبدالباقی ، شرح مواهب لدینه ج ۲ ص ۳۳ مصر ، مطبع ازهریه

(114)ابن کثیر ، اسماعیل بن عمر ، (۷۷۴ ه) البدایه والنهایه فی التاریخ ج ۴ ص ۳ لاهور ، مکتبه قدوسیه

(115) ابن هشام ، ابو محمد عبدالملک (۲۱۸ه) سیرة النبی ﷺ ج ۲ ص ۴۲٦ بیروت دارالفکر

(116) ابن سعد ، محمد (۲۳۰ ه) الطبقات الکبریٰ ج ۲ ص ۲۸۹ بیروت

(117)مفتی محمد شفیعؒ ، سیرة خاتم الانبیاء ﷺ ص ۹۳ ، اسلام آباد ، مکتبه امیر معاویهؓ

(118)ابن حجر العسقلانی ، احمد بن علی (۸۵۲ه) فتح الباری شرح صحیح البخاری ج ۷ ص ۲۹۱ بیروت ، دارالمعرفة

(c) ketabton.com: The Digital Library

(119)ابن سعد ، محمد (۲۳۰ ه) الطبقات الکبری ج ۲ ص ۳۹ بیروت
(120)مولانا ادریس کاند هلوی ، سیرت المصطفیٰ ﷺ ، ج ۲ ص ۲۳۱،۲۳۰ ، لاهور ، مکتبه عشره مبشرهٔ
(121) ابن سعد ، محمد (۲۳۰ ه) الطبقات الکبری ج ۲ ص ۴۷ بیروت
(122) زرقانی ، محمد بن عبدالباقی ،شرح مواهب لدینه ج ۲ ص ۱۱۰، ۱۲۶ مصر ، مطبع ازهریه
(123)سهیلی ، ابوالقاسم عبدالرحمٰن بن عبدالله (۵۸۱ ه) الروض الانف فی تفسیر السیرة النبویة لابن هشام ج ۲ ص ۹۳ قاهره ، مکتبة الکلیات
(124)ابن کثیر ، اسماعیل بن عمر ، (۷۷۴ ه) البدایه والنهایه فی التاریخ ج ۴ ص ۱۲۸ لاهور ، مکتبه قدوسیه
(125)ابن سعد ، محمد (۲۳۰ ه) الطبقات الکبری ج ۲ ص ۹۵ بیروت
(126)ابن حجر العسقلانی ، احمد بن علی (۸۵۲ه) فتح الباری شرح صحیح البخاری ج ۵ ص ۲۴۲...۲۴۵ بیروت ، دارالمعرفة
(127) زرقانی ، محمد بن عبدالباقی ،شرح مواهب لدینه ج ۲ ص ۲۰۶ .... ۲۰۸ مصر ، مطبع ازهریه
(128) سهیلی ، ابوالقاسم عبدالرحمٰن بن عبدالله (۵۸۱ ه) الروض الانف فی تفسیر السیرة النبویة لابن هشام ج ۲ ص ۲۳۳ قاهره ، مکتبة الکلیات
(129)مفتی محمد شفیعؒ ، سیرة خاتم الانبیاء ﷺ ، اسلام آباد ، مکتبه امیر معاویهؓ
(130)ابن حجر العسقلانی ، احمد بن علی (۸۵۲ه) فتح الباری شرح صحیح البخاری ج ۷ ص ۳۵۶ بیروت ، دارالمعرفة
(131) ابن هشام ، ابو محمد عبدالملك (۲۱۸ه) سیرة النبی ﷺ ج ۲ ص ۳۸۰ بیروت دارالفکر
(132)ابن سید الناس ، محمد بن محمد شافعیؒ ، (۷۳۴ ه) عیون الاثر فی فنون المغازی والشمائل والسیر ، ج ۲ ص ۱۳۲ ، بیروت ، دارالمعرفه
(133)حلبی ، علی بن برهان الدین (۱۰۴۴ ه) السیرة الحلبیة فی سیرة الامین المامون ، ج ۲ ص ۱۶۴ ، بیروت ، دارالمعرفة
(134) ابن هشام ، ابو محمد عبدالملك (۲۱۸ه) سیرة النبی ﷺ ج ۳ ص ۴۰۸ بیروت دارالفکر
(135) ابن حجر العسقلانی ، احمد بن علی (۸۵۲ه) فتح الباری شرح صحیح البخاری ج ۷ ص ۳۶۰ بیروت ، دارالمعرفة
(136)ابن سعد ، محمد (۲۳۰ه) الطبقات الکبری، ج ص بیروت ، دارالمعرفة
(137) زرقانی ، محمد بن عبدالباقی ،شرح مواهب لدینه ج ۲ ص ۲۵۴ مصر ،

(c) ketabton.com: The Digital Library

مطبع از هریه
(138)ابن سعد ، محمد (۲۳۰ ه) الطبقات الکبری ج ۲ ص ۱۲۴ بیروت
(139) زرقانی ، محمد بن عبدالباقی ،شرح مواهب لدینه ج ۲ ص ۲٦٦ مصر ، مطبع از هریه
(140) ابن حجر العسقلانی ، احمد بن علی (۸۵۲ه) فتح الباری شرح صحیح البخاری ج ۷ ص ۳۹۲ بیروت ، دار المعرفة
(141) زرقانی ، محمد بن عبدالباقی ،شرح مواهب لدینه ج ۲ ص ۲٦۹ مصر ، مطبع از هریه
(142) ابن حجر العسقلانی ، احمد بن علی (۸۵۲ه) فتح الباری شرح صحیح البخاری ج ۸ ص ۴ بیروت ، دار المعرفة
(143) زرقانی ، محمد بن عبدالباقی ،شرح مواهب لدینه ج ۲ ص ۲۹۲ مصر ، مطبع از هریه
(144) ابن هشام ، ابو محمد عبدالملک (۲۱۸ه) سیرة النبی ﷺ ج ۴ ص ۱۲، ۱۳ بیروت دار الفکر
(145)مولانا ادریس کاند هلویؒ ، سیرت المصطفیٰ ﷺ ، ج ۲ ص ۲۴۵ ، لاهور ، مکتبه عشره مبشرهٔ
(146) ابن اثیر ، ابوالحسن علی بن ابی الکریم (٦۳۰ ه) الکامل فی التاریخ ج ۲ ص ۱۳۱ بیروت دار الکتاب العربی
(147) ابن سید الناس ، محمد بن محمد شافعیؒ ، (۷۳۴ ه) عیون الاثر فی فنون المغازی والشمائل والسیر ، ج ۲ ص ۱۹۲ ، بیروت ، دار المعرفه
(148)ابن سعد ، محمد (۲۳۰ه) الطبقات الکبری ، ج ۲ ص ۱۵۸،۱۵۹ بیروت ، دار المعرفة
(149) زرقانی ، محمد بن عبدالباقی ،شرح مواهب لدینه ج ۳ ص ۲۸ مصر ، مطبع از هریه
(150) ابن حجر العسقلانی ، احمد بن علی (۸۵۲ه) فتح الباری شرح صحیح البخاری ج ۸ ص ۲٦ بیروت ، دار المعرفة
(151)ابن قیم الجوزی ، محمد بن ابی بکر (۷۵۱ ه) زاد المعاد فی هدی خیر العباد ج ۲ ص ۲۰۱ . بیروت
(152)ابن سید الناس ، محمد بن محمد شافعیؒ ، (۷۳۴ ه) عیون الاثر فی فنون المغازی والشمائل والسیر ، ج ۲ ص ۲۲ ، بیروت ، دار المعرفه
(153) سیوطی ، جلال الدین عبدالرحمٰن (۹۱۱ ه) الخصائص الکبری ج ۱ ص ۲۷۳ ، بیروت، دار الکتب العلمیه

(c) ketabton.com: The Digital Library

(154) زرقانی ، محمد بن عبدالباقی ،شرح مواهب لدینه ج ۳ ص ۷۱ مصر، مطبع ازهریه
(155)مولانا ادریس کاند هلوی ، سیرت المصطفیٰ ﷺ ، ج ۲ ص ۲۷۹....۲۸۲ ، لاهور، مکتبه عشره مبشرهٔ
(156)مولانا ادریس کاند هلوی ، سیرت المصطفیٰ ﷺ ، ج ۳ ص ۴۰ ، لاهور ، مکتبه عشره مبشرهٔ
(157) زرقانی ، محمد بن عبدالباقی ،شرح مواهب لدینه ج ۳ ص ۹۵ مصر، مطبع ازهریه
(158) زرقانی ، محمد بن عبدالباقی ،شرح مواهب لدینه ج ۳ ص ۱۰۳ مصر، مطبع ازهریه
(159)مولانا ادریس کاند هلوی ، سیرت المصطفیٰ ﷺ ، ج ۳ ص ۶۰...۶۶ ، لاهور، مکتبه عشره مبشرهٔ

★★★★★★★★

★★★★★★★★★★★★★★★★

وماتوفیقی الابالله العلی العظیم ربنا تقبل منا انك انت السیمع العلیم وتب علینا انك انت التواب الرحیم .
وصلی الله تعالیٰ علیٰ خیر خلقه محمد واله واصحابه اجمعین . و من تبعهم باحسان الیٰ یوم الدین .

(6 مارچ 2018ء)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مولانا احمدعلی مردانی

نور چاپ شوی کتابونه

★	**معدن البیان فی ترجمة القرآن** د قرآن کریم د بعضې سورتونو پښتو منظومه ترجمه	★
★	**ګلدسته د تجوید** (د تجوید تول ضروري احکام په پښتو شعرونو کښې)	★
★	**قواعد النحو** (د علم النحو تول اهم قواعد په پښتو شعرونو کښې)	★
★	**تیسر الاصول فی حدیث الرسول ﷺ** (د اُصول حدیث تذکره په پښتو شعرونو کښې)	★
★	**د مونځ تعلیم** (د اودس ، غسل ، تیمم ، مونځ ضروري احکام په پښتو شعرونو کښې)	★
★	**لبّ اللباب یعنی خاصیاتِ ابواب** خاصیاتِ ابواب په پښتو شعرونو کښې	★
★	**رڼا د سحر** (صدارتي ایوارډ یافته) پښتو نعتونه	★
★	**ښکلا د چمن** (پښتو نعتونه)	★
★	**د زړهٔ سکون** (صدارتي ایوارډ یافته) پښتو نعتونه	★

(c) ketabton.com: The Digital Library

★	حقیقی جانان ﷺ (نعتونه)	★
★	عربی جانان ﷺ (نعتونه) زیر طبع	★
★	سیرتِ عشرہ مبشرہ ؓ (حالاتِ زندگی، اقوال، مرویات، واقعات، وغیرہ)	★
★	سیرتِ ائمہ اربعہؒ (احوال، اقوال، واقعات، مرویات)	★
★	حضرت امیر معاویہؓ کا مختصر تعارف (مختصر حالاتِ زندگی، اقوال، واقعات، مرویات)	★
★	انمول موتی (اعداد کی دنیا کا منفرد مجموعہ)	★
★	انمول خزانہ (اعداد کی ترتیب کے ساتھ ایک منفرد تحریر) زیر طبع	★
★	غائبانہ نماز جنازہ اور اُس کی شرعی حیثیت (قرآن وسنت کی روشنی میں ایک اہم ترین مسئلہ کی توضیح)	★
★	مروجہ حیلہ اسقاط قرآن وسنت کی روشنی میں	★
★	منکرین اجماع وقیاس (جس میں اجماع وقیاس کی اہمیت بیان کیا گیا ہے۔)	★

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library